

**İLKOKUL VE LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SANATSAL GELİŞİM
DÜZEYLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Duygu Küpeli

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Duygu

Soyadı : Küpeli

Bölümü : Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı

İmza :

Teslim tarihi :/07/2019

TEZİN

Türkçe Adı : İlkokul ve Lise Öğrencilerinin Sanatsal Gelişim Düzeylerine Göre Değerlendirilmesi

İngilizce Adı : Evaluation of Primary and High School Students According to Artistic Developmental Levels

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Duygu Küpeli

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Duygu Küpeli tarafından hazırlanan ‘‘İlkokul ve Lise  ğrencilerinin Sanatsal Gelişim Düzeylerine Göre Değerlendirilmesi’’ adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Meliha Yılmaz

(Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi  niversitesi)

.....

 ye: Doç. Dr. Osman  aydere

(Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi  niversitesi)

.....

 ye: Doç. Dr. Gültekin Akengin

(Görsel Sanatlar Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 24/06/ 2019

Bu tezin Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

.....

Manas'a

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, üç yıl boyunca değerli bilgilerini paylaşan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutamayacağım saygıdeğer danışman hocam Prof..Dr. Meliha YILMAZ'a; çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen kardeşim İrem BALCI'ya ve çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destekleri olan değerli annem Sibel BALCI ve babam Güven BALCI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak her zaman yanımda hissettiğim, gerek bilimsel gerekse sanatsal bağlamda desteklerini benden hiç esirgemeyen değerli eşim Ali Ertuğrul KÜPELİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

**İLKOKUL VE LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SANATSAL GELİŞİM
DÜZEYLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Duygu Küpeli
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Haziran 2019

ÖZ

Bu çalışmanın amacı 1-2. sınıf ve 9-10. sınıf öğrencilerinin yaptığı görsel sanatlar çalışmalarını, sanatsal gelişim düzeylerine göre kendi içerisinde karşılaştırılarak anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmaktır. Bu araştırmanın örneklemi için, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, Ankara ili Keçiören ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan Sınav İlkokulundaki 1 ve 2. sınıf öğrencilerinden 50 öğrenci, yine aynı ilçedeki Sınav Anadolu Lisesi 9 ve 10. Sınıf öğrencilerinden 50 öğrenci, toplamda 100 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada yer alan deneklerin seçiminde aykırı durum örnekleme kullanılmıştır. Seçilen her iki grup öğrenciye “düğün” konulu resimler yaptırılmış ve bu resimler araştırmacı tarafından geliştirilen “sanatsal gelişimi değerlendirme ölçeği” ile üç uzman tarafından puanlanarak değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguların analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucundan, ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin kendi sanatsal gelişim dönemlerini rahatlıkla yansıtabildikleri ve yaratıcılık bakımından özgür bir şekilde kendilerini ifade edebildikleri görülmektedir. Bunun yanında ise lise 9-10. sınıf öğrencilerinin kendi sanatsal gelişim dönemlerinin özelliklerini yansıtmaları bakımından çok geride oldukları ve yaratıcı çalışmalar ortaya koymakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler : Çocuğun sanatsal gelişimi, görsel sanatlar eğitimi, yaratıcılık

Sayfa Adedi : 204

Danışman : Prof. Dr. Meliha YILMAZ

**EVALUATION OF PRIMARY AND HIGH SCHOOL STUDENTS
ACCORDING TO THE LEVELS OF ARTISTIC DEVELOPMENT
(Higher Licence Thesis)**

Duygu Küpeli
GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
June 2019

ABSTRACT

The aim of this study is 1-2. Grade 9 and 10. The aim of this study is to investigate the visual arts works of the first grade students according to their level of artistic development. For the sample of this research, 50 students from the 1st and 2nd grade students in the Examination Primary School affiliated to the Ministry of National Education in Ankara, Keçiören district in the spring term of the 2017-2018 academic year, and the 9th and 10th grade students of the Examination Anatolian High School in the same district. 50 students, 100 students in total. In the selection of the subjects included in the study, contradictory sampling was used. Both of the selected students were given wedding pictures and these pictures were evaluated and evaluated by three experts with the scale of artistic development developed by the researcher. The descriptive analysis method was used in the analysis of the findings. As a result of the research, it is seen that 1st and 2nd grade students can easily reflect their artistic development periods and express themselves freely in terms of creativity. In addition, high school 9-10. It was found out that the class students were far behind in terms of reflecting the characteristics of their artistic developmental periods and had difficulty in producing creative works.

Key Words : Artistic development of the child, visual arts education, creativity

Page Number : 204

Supervisor : Prof. Dr. Meliha YILMAZ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.6. Tanımlar	9
BÖLÜM II	11
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. İlgili Araştırmalar	11
BÖLÜM III.....	15
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	15
3.1. Görsel Sanatlar Eğitimi.....	15
3.1.1. Görsel Sanatlar Eğitimin Amaçları.....	17
3.1.1.1. Bireysel ve Toplumsal Amaçlar	21
3.1.1.2. Algısal Amaçlar	21
3.1.1.3. Estetik Amaçlar	21
3.1.1.4. Teknik Amaçlar	22

3.2. Çocuk Resmine Kuramsal Açıdan Bakan Görüşler	22
3.2.1. Gelişimsel Yaklaşımlar, Oyun Olarak Çizim	23
3.2.2. Projektif Yaklaşımlar	24
3.2.3. Sanatsal (Artistik) Yaklaşımlar	25
3.2.4. Sembolik Yaklaşımlar.....	26
3.3. Çocuğun Sanatsal (Çizgisel) Gelişim Aşamaları.....	27
3.3.1. Karalama Evresi (2-4 Yaş)	28
3.3.2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)	32
3.3.3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)	34
3.3.4. Gerçekçilik Dönemi (9-11 Yaş).....	38
3.3.5. Mantık Dönemi-Görünürde Doğalcılık Dönemi (11-14 Yaş).....	41
3.4. Çocuk Resimlerinde Ortak Özellikler	43
3.4.1. Düzleme.....	44
3.4.2. Tamamlama	44
3.4.3. Boy Hiyerarşisi	45
3.4.4. Saydamlık	45
3.5. Çocuk Tiplerine Göre Resimlerin Ortak Özellikleri.....	46
3.5.1. Görücü Tipler	47
3.5.2. Yapıcı Tipler.....	47
3.5.3. Karışık Tipler	48
3.6. Görsel Sanatlar Eğitiminde Yaratıcılık	49
3.7. Görsel Sanatlar Eğitiminde Kopya ve Taklit	51
BÖLÜM IV	57
YÖNTEM.....	57
4.1. Araştırmanın Modeli	57
4.2. Evren ve Örneklem	57
4.3. Verilerin Toplanması.....	58
BÖLÜM V.....	61

BULGULAR VE YORUM.....	61
5.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	61
5.1.1. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi	62
5.1.2. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	64
5.1.3. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	67
5.1.4. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	70
5.1.5. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	73
5.1.6. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım” Boyutlarına Göre Yansıttıkları Sanatsal Gelişim Düzeylerinin Değerlendirilmesi	76
5.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	78
5.2.1. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi	79
5.2.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	81
5.2.3. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	84
5.2.4. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	87
5.2.5. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi.....	90

5.2.6. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım” Boyutlarına Göre Yansıttıkları Sanatsal Gelişim Düzeylerinin Değerlendirilmesi	93
5.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	96
5.3.1. Üçüncü Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım ve Yaratıcı Yaklaşım” Boyutlarına Göre Uzmanların Vermiş Oldukları Puanlara Göre Değerlendirilmesi	97
5.3.2. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım ve Yaratıcı Yaklaşım” Boyutlarına Göre Uzmanların Vermiş Oldukları Puanlara Göre Değerlendirilmesi	98
BÖLÜM VI.....	101
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	101
6.1. Sonuç	101
6.1.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar	101
6.1.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar	103
6.1.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuçlar	105
6.2. Tartışma	106
6.3. Öneriler	110
KAYNAKLAR	113
EKLER.....	120
EK 1. Ders Planı Örnekleri	121
EK 2. Değerlendirme Ölçeği	133
EK 3. Mantık Dönemi Öğrenci Çalışmaları	134
EK 4. Şematik Dönem Öğrenci Çalışmaları	160

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Resimsel Gelişim Evreleri</i>	5
Tablo 2. <i>İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin (Şema Döneminin) Uzmanlara Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri</i>	58
Tablo 3. <i>Puanlayıcılar Arasındaki Korelasyon Katsayıları (İlkokul 1-2.. Sınıf Öğrencileri-Şematik Dönem)</i>	59
Tablo 4. <i>Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin (Mantık Döneminin) Uzmanlara Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri</i>	60
Tablo 5. <i>Puanlayıcılar Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Lise 9-10. Sınıf Öğrencileri-Mantık Dönemi)</i>	60
Tablo 6. <i>İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Renk kullanımı’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi</i>	62
Tablo 7. <i>İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Renk kullanımı’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları</i>	63
Tablo 8. <i>İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Biçim’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi</i>	65
Tablo 9. <i>İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Biçim’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları</i>	66
Tablo 10. <i>İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Mekân-Uzam’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi</i>	68
Tablo 11. <i>İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Mekân-Uzam’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları</i>	69

Tablo 12. İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Anlatım’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi.....	71
Tablo 13. İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları.....	72
Tablo 14. İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Yaratıcı Yaklaşım’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi	74
Tablo 15. İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları	75
Tablo 16. Uzman Grubunun Şematik Dönem Öğrenci Çalışmalarındaki Renk, Biçim, Mekân ve Anlatım Kriterlerindeki Sanatsal Gelişim Düzeylerine Yönelik Görüşlerini Gösteren Tablo.....	77
Tablo 17. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin ‘Renk kullanımı’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi	79
Tablo 18.. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk kullanımı” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları	80
Tablo 19. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi.....	82
Tablo 20. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları.....	83
Tablo 21. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi	85
Tablo 22. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları	86
Tablo 23. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi.....	88
Tablo 24. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları.....	89

Tablo 25. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi	91
Tablo 26. Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları	92
Tablo 27. Uzman Grubunun Mantık Dönemi Öğrenci Çalışmalarındaki Renk, Biçim, Mekân ve Yaratıcı Yaklaşım Kriterlerindeki Sanatsal Gelişim Düzeylerine Yönelik Görüşlerini Gösteren Tablo.....	94
Tablo 28. Tüm Deneklerin Uzmanlara Göre Ortalaması (Şematik Dönem)	97
Tablo 29. Tüm Deneklerin Uzmanlara Göre Ortalaması (Mantık Dönemi)	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 2. sınıf öğrencilerinden “renk” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği	64
Şekil 2. 1. sınıf öğrencilerinden “biçim” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği	67
Şekil 3. 2. sınıf öğrencilerinden “mekân” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği ...	70
Şekil 4. 1. sınıf öğrencilerinden “anlatım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği ..	73
Şekil 5. 2. sınıf öğrencilerinden “yaratıcı yaklaşım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği	76
Şekil 6. 2. sınıf öğrencilerinden şematik dönem özelliklerini yansıtan bir resim çalışması örneği	78
Şekil 7. 9. sınıf öğrencilerinden “renk” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği	81
Şekil 8. 10. sınıf öğrencilerinden “biçim” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği ...	84
Şekil 9. 10. sınıf öğrencilerinden “makan-uzam” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği	87
Şekil 10. 10. sınıf öğrencilerinden “anlatım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği	90
Şekil 11. 9. sınıf öğrencilerinden “yaratıcı yaklaşım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği	93
Şekil 12. 9. sınıf öğrencilerinden mantık dönem özelliklerini yansıtan bir resim çalışması örneği	96

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sanatsal öğrenme sürecine baktığımızda, subje (kişi) ve obje (yapıt) arasında gelişen yaratıcı etkinlikler bütünü karşımıza çıkmaktadır. Çünkü öğrenme süreci pek çok duyuşsal, işitsel ve fiziksel ilişkilerle gerçekleşir. Duyular görme, dokunma, tat alma, hissetme, duyma ve koklama gibi bireysel yetiler kişinin çevresiyle anlamlı ve uyumlu bir şekilde ilişkide bulunmasına olanak sağlamaktadır. Sanatsal öğrenme bu bilinçli ilişki doğrultusunda eğitimsel olarak ele alındığında, öğretim yapan ve öğretim alan (öğretmen-öğrenci) arasında belirli kazanımlara yönelik programlanmış estetiksel etkinlikler çerçevesinde oluşan amaçlı, anlamlı ve bilinçli ilişkilerle ortaya çıkmaktadır. Bu anlamlı sanatsal öğrenme sürecinde çocukların bulundukları sosyal çevre içerisinde farkındalık düzeyleri yükselerek öğrendiklerine ilgi ve alakaları artar. Bu şekilde etrafındaki nesneleri tanır ve onları kullanırlar, tüm bu birikimler de çocuğun sanatsal gelişimine ortam sağlayan önemli elemanlar olarak görülebilmektedir (Artut, 2004, s. 93).

Sanat eğitiminin en başta gelen amaçları şunlardır: Beş duyu organımızı etkili bir biçimde kullanabilmeyi sağlamak; görme, işitme, dokunma ve tat alma eylemlerini yerine göre kullanabilmeyi öğretmek. Çevresini algılayıp farkındalık sahibi olabilmenin ve üretebilmenin ön koşulu şudur: Bakmak, duymak ve dokunmak gibi yüzeysel bir eylemden daha ziyade görebilmek, işitebilmek ve dokunduğunu hissedip içselleştirebilmek gerekmektedir (San, 1984, s. 6-7). Sanat eğitiminin temel ilkesi olan yaratıcılık, tüm

insanlarda var olan ancak kişiden kişiye farklılık gösteren bir özelliktir. Doğuştan getirildiği için öğrenemez ancak gerekli eğitim ortamı düzenlendiğinde geliştirilebilir (Yılmaz, 2010, s. 20).

Buna bağlı olarak sanat eğitiminin bireylerin kişiliklerinin oturmasında, topluma uyum sağlayarak yarar sağlamsında önemi yadsınamaz. Sanat eğitimi buna ek olarak estetik beğeni düzeyi gelişmiş, sıradanlıktan uzak yaratıcı bireylerin çoğalıp yetiştirilmesini ana hedefleri arasına koymaktadır. evre bilincine sahip, estetik duyarlılığı olan birey, kişilik gelişimine her geçen gün katkılarda bulunmuş, çevresindeki olayları daha iyi görerek, görsel kirliliğe karşı daha duyarlı davranışlar sergileyebilmektedir. Sanat eğitiminin en temel görevi kişiye sanat yoluyla eğitmektir (Ayaydın, 2010).

1.1. Problem Durumu

Yılmaz (2016)'a göre; sanat eğitimi alan ve hlihazırda sanat eğimi veren bireylerin geneli görsel sanatlar eğitiminin en temel amacına yönelik yanlış bilgi ve düşüncelere sahiptir. Temel amaca yönelik; sanatın ge ve elamanlarını öğretmek, disiplini sağlamak ve yalnızca yetenek gibi “yanlış” olarak addedilebilecek söylemlerle oldukça sık karşılaşılmaktadır. Nadir olarak da olsa görsel sanatlar eğimi verilen yerlerde öğrenciye dersi sevdirmek, yaratıcılığı geliştirmek gibi olumlu söylemlerle karşılaşılmaktadır. Fakat tüm bu olumlu düşünceler, uygulamaya yönelik piyasada bulunan boyama kitapları hakkındaki düşüncelerle çelişmektedir. Çünkü bu kitapların çocuğun sanatsal gelişiminde hiçbir faydasının olmadığı hatta çizgisel gelişim düzeylerini olumsuz yönde etkilediği aşıkardır.

st bölümü top şeklinde ağaçlar, M harfinden dağlar, 62'den tavşan, ‘V’ ya da ‘M’ şeklinden uçan kuş figürleri, iki dağ arasında ışınları bir kısa bir uzun çizginin ritmik tekrarıyla ifade edilen güneş şeması, çöpten adam, bacası tüten üçgen çatılı ev gibi, çocuğun ezberlediği şekliyle sürekli tekrarladığı şemalara, fark ettiği hlde müdahale etmeyen ğretmen modeli, sık karşılaşılan bir durumdur. Bu hatalı göz yumma, yaratıcılığın önündeki en büyük engellerdendir. (Yılmaz, 2016, s. 354).

Görsel sanatlar eğitimi alan ilkokul ve lise öğrencilerinin yaratıcılıklarını etkileyen tek faktör yalnızca eğitimciler değildir. Çocuğun çizgisel gelişim düzeylerinin olumlu bir şekilde seyretmesinde çevresel faktörlerin de büyük bir önemi vardır. Örneğin, teknolojinin hızla ilerlemesi neticesinde çocuğun maruz kaldığı görsel kirlilikler. Bu kirlilikler, sosyal medya ortamlarında, gazetelerde, billboardlarda ve çocukların sıkça kullandığı bilgisayar oyunlarında mevcuttur. Bu görsel kirlilik bireyin görsel algılama sürecine ket vurarak çocuğun basma kalıp şekilleri ezberlemesine, şema benzeri çizimlere yönelmesine her şeyden önce yaratıcı düşünmesine yönelik çok büyük zararları dokunmaktadır. Bu sağlıksız gelişim, çocukların erken yaşlarında kendini fazla göstermezken daha çok ileriki yaşlarda belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Ergenlik çağında çöp adam bile çizemediğini ifade eden öğrenci yalnızca yeteneğe ilişkin bir durum tespiti yapmakla kalmayıp, çöp adam çizmenin yaratıcılık ya da yetenekle ilgili bir değer olduğundan bahsetmektedir. Tüm bu yanlış öğrenim ve öğretileri çocukların erken yaşlarda ve ergenliklerinde resimlerine ne denli yansıttığını karşılaştırmalı olarak değerlendirmek problemin varlığını kanıtlayacak niteliktedir.

Sanat eğitiminin en temel amaçları; çocukların sanatsal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi ve bunun yanında yaratıcılıklarını özgür bir şekilde ortaya kayabilmeleridir. Bu bakımdan dolayı Türkiye’de sanat eğitimi alan çocukların normalde sanatsal gelişim düzeyi olarak kendi dönem özelliklerini göstermesi beklenmektedir fakat bu alanda konu ile yapılan gerek bilimsel çalışmalardan gerekse saha içi gözlemlerden edinilen bilgiler ışığında çocukların kendi sanatsal gelişim dönemlerinin gerisinde olduğu kanısına varılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın problem durumu çocuklara verilen yanlış sanat eğitimi ya da sanat eğitiminde yanlış yaklaşımların sonucu, öğrencilerin kendi sanatsal gelişim düzeylerini yansıtamamaları veya daha erken sanatsal gelişim düzeyleri göstermesi üzerine yoğunlaşmakta ve bu durumu ortaya koymaya çalışmaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 1-2. sınıf ve 9-10. sınıf öğrencilerinin sanatsal gelişim düzeyleri kendi içerisinde karşılaştırılarak gelişim düzeylerinde anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmaktır.

Her iki grubun çizgisel gelişim durumlarının tespit edilerek değerlendirmesi aşamasında, araştırmacı tarafından geliştirilip uzmanlar tarafından onaylanan “Çizgisel Gelişimleri Değerlendirme Ölçeği” ile belirlenerek her iki grubun kendi arasındaki anlamlı farklılığın ortaya konulması amaçlanmıştır. Çizgisel gelişim düzeylerinin belirlenmesinde aşağıdaki 5 değişken belirlenmiştir: renk kullanımı, biçim, uzam (mekân), anlatım ve yaratıcı yaklaşımdır.

Ölçeğe ait değişkenlerinin belirlenmesinde Lowenfeld’in Resimsel Gelişim Evreleri Kuramı ve Piaget’nin Zihinsel Gelişim Evreleri Kuramı ile eşleştirilerek hazırlanan gelişim evreleri tablosundan yararlanılmıştır (Kırıçoğlu & Stokrocki, 1997).

Tablo 1.

Resimsel Gelişim Evreleri

	Şema	Renk	Uzam
Karalama Dönemi (İki-dört yaş) Devim-Duyusal	Denetimli Denetimsiz Kimileri İsimlendirilmiş çizgiler El ve göz uyumu çabaları Tekrarlar	Duygusal, isteğe bağlı renk anlayışı	Her yer
Şema öncesi (Dört-yedi yaş) Ben Merkezci İşlem öncesi	Kaba formlar Düşsel öykülerin çizimi Ben Merkezci, altı yaşında daha sosyal, dil kazanılmış; yavaş ve somut düşünme	Sevdikleri renkler	Yüzen şekiller
Şematik Dönem (Yedi-dokuz yaş) Somut işlem	Kaba formlar Düşsel öykülerin çizimi Somut nesneler ve olaylarla mantıksal işlem. Örneğin, seri yapma, ölçülere göre düzenleme, sınıflandırma, durumu koruma. Başkalarının görüşlerine inanma.	Eşyaya bağlı renk; bilinen renkler	Taban çizgisi Maskeleme Karışık boyutlandırma, Boşlukta Saydamlık
Gerçekliğin Doğuşu (Dokuz- on iki yaş) Çete çağı	Kimi hareketler görülür. Roller (kız-erkek) belirlenir. Giyisiler farklılaşır. Cinsiyetlere dikkat edilir. Sevgi/nefret resimleri, eski şemalar tekrarlanır.	Gerçekçi Kimi gölgelemeler Karışık renkler.	Çok yönlü taban çizgisi. İlkel görünümlü perspektif sorunu hala var
Gerçekçilik Dönemi (Onüç - yirmi bir yaş) Ergenlik	Hareket var. Üç boyutlu biçimler soyutlama	Dışavurumcu renk ile gerçekçi renk anlayışı	Çok yönlü görüş.

Araştırmanın alt amaçları ise şu şekildedir:

- 1) 1-2. sınıf öğrencilerinin,
 - a) Renk kullanımı,
 - b) Biçim,
 - c) Uzam (mekân),
 - d) Anlatım,
 - e) Yaratıcı yaklaşım

kriterleri doğrultusunda yansıttıkları sanatsal gelişimleri hangi düzeydedir?

2) 9-10. sınıf öğrencilerinin;

- a) Renk kullanımı,
- b) Biçim,
- c) Uzun (mekân),
- d) Anlatım,
- e) Yaratıcı yaklaşım

kriterleri doğrultusunda yansıttıkları sanatsal gelişimleri hangi düzeydedir?

3) 1.2 sınıf ve 9-10. sınıf öğrencilerinin ;

- a) Renk kullanımı,
- b) Biçim,
- c) Uzun (mekân),
- d) Anlatım,
- e) Yaratıcı yaklaşım

kriterleri doğrultusunda aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını ve anlamlı bir fark yok ise sebeplerini ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Piaget'e göre çocuğun sanatsal gelişimi zekâ ile paralellik göstermekte olup, çocuğun zekâsı kademeli olarak ilerlemektedir. Ayrıca bu gelişim biyolojik bir olgunluğa erişince ortaya çıkmakta ve her yaş aralığına göre değişkenlik göstererek ilerlemektedir. Çocuğun sanatsal gelişiminde ortak olan nokta ise her çocuğun belli bir olgunluğa eriştiğinde belirli aşamalardan hızlı ya da daha yavaş bir şekilde geçtiğidir (Yavuzer, 2000, s. 24). Görsel sanatlar eğitimi alan her bir çocuğun mental ve fiziksel gelişimi göz önüne alındığında bulunduğu yaşın çizgisel gelişim özelliklerini taşıması gerekmektedir. Fakat bu beklendik gelişim aşamaları eğitim merkezli veya çevresel etkenlerden dolayı farklılık ya da eksiklik göstermektedir. Varsayılan bu eksikliğin ortaya çıkarılmasında sanatsal gelişim

basamaklarından birbirinin yakın veya devamı niteliğindeki sanatsal gelişim dönemleri yerine birbirine olabildiğince uzak iki dönem karşılaştırılmıştır. Birbirine uzak olan bu iki dönem öğrenci grubunun yapmış oldukları resimler hâlihazırdaki gelişim dönemlerine ilişkin bilgi vermesi bakımından önem arz etmektedir. Çalışmanın neticesinde karşılaşılan olumlu veya olumsuz veriler, sağlıklı bir görsel sanatlar eğitimi verilmesi bakımından önem ve yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocuğun, duygu dünyasının geliştirilerek sanatsal yaratıcılığının artırılmasında sanat eğitiminin önemi yadsınamaz. Sanat eğitimi hakkında yalnızca yetenekli öğrencilere yönelik bir eğitim olarak düşünülmesi gibi yaygın bir yanlışlık mevcuttur. Bu yanlış kanı üzerinden yaklaşıldığında yeteneği olmadığı düşünülen çocuklar kişiliklerin oluşmasında büyük bir öneme sahip olan sanatın sağlayacağı katkılardan mahrum kalacaktır. Sanat eğitimi ile birey bakmak yerine görmeyi, duymak yerine işitmeyi, dokunduğunu hissetmeyi kısacası etrafında olup biten hakkında duyularını kullanıp algılabilmeyi öğrenecektir (Yılmaz M., 2010, s. 17).

Çocukların sanatsal gelişim evrelerinin tespit edilerek yapılan çalışmalara bakıldığında Ayhan (2008), “Üstün Yetenekli Çocuklarda Çizgisel Gelişim (9-12 yaş grubu çocuklar üzerine bir araştırma)” adlı yüksek lisans tezi, Artut (2004b), “Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocukların Çizgisel Gelişim Düzeylerine İlişkin Bir İnceleme” adlı makalesi ve Aferin (2015), “İlkokul ve Ortaokul Öğrenci Resimlerinin Çizgisel Gelişim Basamaklarına Göre Değerlendirilmesi (Diyarbakır İli Örneği)” adlı yüksek lisans tezi gibi araştırmalar karşımıza çıkmaktadır. Fakat tüm bu araştırmalar yapılacak olan çalışma göz önüne alındığında, çocukların sanatsal gelişim evrelerinin tespit edilerek karşılıklı olarak değerlendirilmesi bakımından daha önce yapılmamış olması bakımından önem arz etmektedir.

Evrensel bağlamda bakıldığında sağlıklı her bir çocuğun çizgisel gelişim evreleri birbiriyle benzerlik göstermektedir. Çocuğun sağlıklı bir sanatsal gelişime sahip olması

için, “İlk çizgiler ve Karalama Evresi”nden (2-4 yaş arası), “Ergenlik Evresi”ne (13 yaş ve ötesi) kadar olan her bir evrenin özelliklerini çalışmalarında sağlıklı bir şekilde yansıtarak göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Sanat öğrenimi boyunca yanlış eğitime maruz kalarak kalıplaşan olumsuz davranış ve tutumların giderilerek öğrencinin gerekli motivasyonunun sağlanması, özgün çalışmalar ortaya çıkarılması açısından ve bu yaratıcılığın geliştirilerek farkındalık düzeyi yüksek öğrenci profilinin kazanılması bakımından önemlidir. Çünkü, her iki dönem öğrencilerinin çizgisel gelişim özelliklerinin tespiti sağlanarak olumlu veya olumsuz durumların ortaya çıkarılmasında yardımcı olacaktır.

Sanat eğitimi veren öğretmenler eğitim-öğretim sürecinde her bir çocuktaki zihinsel ve bedensel gelişimleri ayrı ayrı göz önüne alarak bilgi aktarımı sağlarken, deneyim kazandırırken seviyelerine uygun anlatımlar yaparak, yöntem ve tekniklerini bu doğrultuda seçerek uygulamalıdır. Bunun yanında “Her öğrenci özeldir.” ilkesinden yola çıkarak her öğrencinin kendi kişisel gelişimine dikkat edilerek kendi içinde gelişme sağlanmalıdır (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s. 28).

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma kapsamına alınacak 1-2. sınıf ve 9-10. sınıf öğrencilerinden toplamda 100 kişiden oluşmasının çocuğun resimsel gelişim evrelerini ölçmeye yönelik geliştirilecek olan resim değerlendirme ölçeğindeki kriterlerin Piaget’in gelişim evrelerine dayandırılmasının yeterli olduğu düşünölmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

-2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar dönemi,

-Toplamda 100 öğrenci,

- Uygulama konusu olarak “Düğün”,
- Uygulama tekniği için ise pastel boya veya suluboya teknikleri ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Görsel Sanatlar: Plastik sanatların tümünü kapsayan resim, heykel mimarlık, grafik, sinema, fotoğraf sanatı, moda tasarım ve bilgisayar destekli sanatlar gibi oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir (Kırıçoğlu, 2005).

Sanat Eğitimi: Belirli bir program dâhilinde bireylerin yeteneklerinin geliştirilip, yaratıcılığının artırılarak kendine güvenli, üretken estetik duyguları geliştirilmiş kişi olmalarını amaçlar. Herbert Read, sanat ve sanat eğitiminin gerekliliğini “Sanat, hayata uygulanan öyle bir mekânizmadır ki, onsuz toplumlar dengelerini kaybederler” deyişiyle vurgulamaya çalışmıştır (Aria, 2011).

Sanatsal Gelişim: Çocuk resimlerinin gelişerek kademeli bir şekilde seyrettiğini dile getiren Gustaf Britsch, resimlerde basitten karmaşığa doğru kendi içerisinde doğal bir gelişimden bahsetmiştir (Kılıçoğlu, 2002). Tüm çocuklar doğumlarından yetişkinlik evrelerine kadar sanatsal gelişim süreçlerinde pozitif yönde farklılıklar gösterirler. Bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar gösteriyor ki gelişim evrelerinde çocuk resimleri gerçekçi bir yaklaşıma en yakın bir biçimde gelişim ve farklılık gösterir. Tüm çocuklar sıfır yaşından itibaren görsel algı ve becerilerinde gelişim süreçlerine uygun değişkenlikler gösterirler. Yapılan bilimsel araştırma ve incelemeler, süreç içinde çocuk resimlerinin (çizilen modelin) gerçeğe en yakın biçimdeki gelişimlerini ve değişkenliklerini içerir (Artut, 2004, s.194).

Çizgisel Gelişim Evreleri: Lowenfeld, çocuğun çizgisel gelişim basamaklarını aşağıdaki şekilde gruplandırmıştır:

1. *Karalama Dönemi (2-4Yaş)*
2. *Şema Öncesi Dönem(4-7Yaş)*
3. *Şematik Dönem (7-9Yaş)*
4. *Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi(9-12Yaş)*
5. *Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 Yaş) (Artut,2004:195).*

Yaratıcılık: Batı dillerinde yaratıcılık kavramının karşılığı “creativity”dir. Latince “Creare” sözcüğünden türemiştir. Bu sözcük “doğurmak, yaratmak, meydana getirmek” anlamlarını taşımaktadır; devingen, dirik (dinamik) bir süreç olma niteliği sözcüğün anlamında saklı bulunmaktadır (San,1984,s.13).

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İlgili Araştırmalar

Ayhan (2008), “Üstün Yetenekli Çocuklarda Çizgisel Gelişim (9-12 yaş grubu çocuklar üzerine bir araştırma)” adlı yüksek lisans tezinde, 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişimlerinin ne düzeyde olduğunu belirlemek istemiştir. Bu amaç doğrultusunda, üstün yetenekli çocukların çizgisel gelişim evresinin bir basamağı olan “Gerçekçiliğin Doğuşu Evresi”ndeki konumlarını belirlemeye yönelik çalışmanın yapıldığı illerdeki Bilim Sanat Merkezleri (BİLSEM) ile Rehberlik Araştırma Merkezinden (RAM) elde edilen bilgilerle ulaşılan toplam 30 üstün yetenekli çocuk üzerinde araştırma yapılmıştır. Araştırma, betimsel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, ilgili illerde bulunan BİLSEM ile RAM tarafından bilgilerine ulaşılan üstün yetenekli çocukların eğitimlerine devam ettikleri okullar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında bu illerde belirlenmiş 9-12 yaş grubu üstün yetenekli çocuğa ilki “Zamanda Yolculuk” konulu somut bir çalışma, ikincisi “Renklerin Dansı” konulu soyut bir çalışma olmak üzere toplam 60 adet resim yaptırılmış, uygulama esnasında her resim ve çocuk için gözlem formu tutulmuştur. Resimler üç uzman görüşü tarafından puanlandırılmış, bu puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiş, resimlerin puan ortalamaları ‘t’ testi ile kontrol edilmiştir.

Artut (2004b), “Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocukların Çizgisel Gelişim Düzeylerine İlişkin Bir İnceleme” adlı makalesinde, okul öncesinde çocuğun sanat eğitimi gelişimine yönelik bir araştırma yapmıştır. Çocuğun resimlerinde, çizim boyama ve üç boyutlu inşa etkinlikleri çocuğun duygu, düşünce, algı, kavram, tepki ve becerilerinin somut göstergeleridir. Her çocuk çevresini farklı olarak yorumlar. Değişik kültür yetiştirme koşulları ve bireysel özellikler doğal olarak çocuk resimlerinde de farklılığa neden olmaktadır Ancak bu farklılıklar; çocukların kalem tutma becerisinin başladığı ilk dönem olan “karalama” evresi 2 4 yaş arası sonrasında ortaya çıkar ve devamlılık gösterir “Stereotip” olarak da bilinen karalama döneminde ise çocuğun çizgisel özellikleri genel anlamda tüm dünyada benzer özellikler gösterir. Bu makalede okul öncesinde çocuğun ilk çizgilerinden oluşan karalama devresi değerlendirilerek özellikle Kellogg’ın karalama dönemine ilişkin çocuk resimleri üzerine yapmış olduğu araştırmalardan örneklerle yer verilmiştir.

Kındap ve Sayıl (2005), yapmış oldukları ikinci deneyde okul öncesindeki çocukların, ergenlere oranla daha estetik çizimler üretmeleriyle ilgili olarak çizimin ifade yönünde L şeklinde bir gelişim yaşandığı varsayılmıştır fakat doğrulanamamıştır. 5 ve 13 yaş arası çocuklardan mutlu/üzgün bir resim çizmeleri ve mutlu/üzgün ağaç çizmeleri istenilir. Elde edilen bulgular neticesinde sınıf düzeyi ve duygu türünün ifade yönü bakımından anlamlı fark yarattığı ortaya çıkmıştır. 13 yaş civarındaki çocukların estetik gelişime dayalı göstergeler bakımından araştırmaya katılan diğer yaş gruplarından daha başarılı oldukları, bunun yanında estetik sembollerin kullanılması bakımından üzgün resmedilen çizimlerin mutlu resmedilen resimlere nazaran daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Kili (2010), “7-9 Yaş Arası Özel Eğitim Gören Öğrencilerle Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Çizgisel Gelişimlerdeki Farklılığın Tespit Edilmesi Üzerine Bir Çalışma” adlı yüksek lisans tezinde, 7-9 yaş arası özel eğitim gören öğrenciler ile normal eğitim gören öğrencilerin çizgisel gelişim basamaklarındaki farklılıkları üzerine bir çalışmadır. Araştırma, 2008/2009 Eğitim-Öğretim yılı 2. dönemde Kocaeli ilinin Gebze ilçesindeki

Özel Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Okulundan 7-9 yaş arası 10 öğrenci ve Dilovası ilçesindeki Mehmet Zeki OBDAN İÖO okuyan 7-9 yaş arası 10 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmanın verilerini öğrencilerin aile, okul ve öğretmen konulu resim uygulama çalışmaları ve öğretmen görüşleri oluşturmaktadır. Araştırma gözleme dayalı nitel bir çalışmadır. Çalışma esnasında özellikle özel eğitim öğrencileriyle iletişim kurmak için deney grubunun yapmış olduğu resimler üç uzman tarafından oluşturulan ve onaylanan değerlendirme kriteri doğrultusunda yine bu üç uzman tarafından oluşturulan ölçeğe göre puanlanmıştır. Değerlendirme kriteri “Şema Yönünden”, “Renk Yönünden” ve “Kompozisyon Yönünden” olmak üzere üç bölümden ve toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Bu sonuçlar 4 uzman ve araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir.

Aferin (2015), “İlkokul ve Ortaokul Öğrenci Resimlerinin Çizgisel Gelişim Basamaklarına Göre Değerlendirilmesi (Diyarbakır ili örneği)” adlı yüksek lisans tezinde, ilkokul ve ortaokul 2-8. sınıf öğrencilerinin yapmış oldukları resimlerin, çizgisel (grafiksel) gelişim basamak özelliklerine göre, değerlendirilmesine yöneliktir. Buna göre öğrencilerin yapmış oldukları resimler yaş, cinsiyet ve okul değişkenleri açısından ele alınarak değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularından hareketle şu sonuçlara ulaşılmıştır: Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre resimlerinde çizgisel gelişim basamak özelliklerini daha net ve bilinçli bir şekilde yansıttıkları görülmüştür. Çizgisel gelişim basamak özelliklerinin resimlere yansıtılmasında, sosyoekonomik açıdan yüksek düzeyde gelişmiş okuldaki öğrencilerin, orta ve düşük düzeyde gelişmiş okul öğrencilerine göre daha başarılı oldukları görülmüştür. Çizgisel gelişim basamaklarının dönemlere göre özelliklerinin sıralı ve kademeli ilerlemesinde kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha tutarlı oldukları görülmüştür. Çizgisel gelişim basamaklarında sosyo-ekonomik açıdan yüksek düzeyde gelişmiş okuldaki öğrencilerin, orta ve düşük düzeyde gelişmiş okullardaki öğrencilere göre daha tutarlı oldukları ve çizimlerini kâğıda daha dikkatli aktardıkları görülmüştür. Çizgisel gelişimin her döneminin sonunda öğrencilerin döneminin özelliğini tamamlayarak bir sonraki döneme geçtiği görülmüştür.

BÖLÜM III

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel sanatlar eğitimi olgusuna baktığımızda insanların tüm hayatını kapsayan ve şekillendiren temel bir gereksinim olduğunu görmekteyiz. Bir toplumun gelişmişlik düzeyini gösteren en belirgin özelliği eğitim sisteminin çağa ayak uydurmasıdır. İyi bir eğitim alan toplumlar sosyokültürel ve ekonomik alanda daha iyi gelişme gösterirler (Kırıçoğlu O. T., 2005, s. 22).

Sanat, insanın varlık sebeplerinin başında gelmektedir. İnsan ve toplum ilişkisi göz önüne alındığında sanat kavramı en önemli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmakta ve insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca insan ve sanat birlikteliğinden her dönem farklı ve değişik anlamlar ortaya çıkmaktadır. Bu zengin farklılıktan doğan sanat kavramını genel olarak açıklamak gerekirse: Tezcan (2003, s. 12), birtakım fikirlerden, amaçlar doğrultusunda karşılaşılan duygu ve durumlardan kazanılan deneyimlerden faydalanarak, tüm bunları yetenek ve hayal gücü ile birleştirerek anlatabilme ya da iletilebilmeye yarayan yaratıcı etkinlikler bütünüdür. En kısa tanımıyla sanatı açıklamak gerekirse bu duruma "yaratıcı biçimlendirme eylemi" denilebilir.

Estetik ilkeler sanat eğitimi sürecinde algılama, bilgilenme, düşünme, tasarlama, yorumlama, ifade etme, eleştirme gibi davranışların sonucunda elde edilir. Sanatın tüm

alanlarında resim, müzik, tiyatro, dans, Őir, yk, heykel, seramik, fotoğraf, film, video gibi birçok sınırsız sanat dalının kendine en uygun ifade biçimini seçme olanağı bulunmaktadır (Aykut, 2006, s. 34-35). Alanlarında uzman bireyler tarafından sanat eğitiminin niteliği ve tanımı çeşitli düzeylerde tartıŐılmıŐtır. Batı’da ise çözümlenmiŐ görülen sanat eğitimi bizde kavramların içi doldurulamadığından günümüzde resim-iş eğitimi karşılığı yerine hangi kavramın kullanılacağı aynı düşünce doğrultusunda birleŐilememiŐ ve ortak görüş saĖlanamamıŐtır (San, 2003).

Sanat eğitimi, her yaŐtan birey için gerekli olup insan hayatı için vazgeçilmez unsurlardan bir tanesidir. Sanat eğitimi, bireyin yaratıcılığını ortaya çıkarıp var olan potansiyelini sanat yoluyla eğiterek estetik düşünebilme bilinci kazandırır. Sanat, bireyin sosyal yaŐantı içerisindeki iliŐkilerini düzenlemesinde yardımcı olmakla beraber ayrıca toplum içerisinde iş birlikçi, yardımsever, doğrucu ve üretken bir birey olmayı sağladığı için elzemdir. Sanat eğitimi ise gözlem yaparak görebilmeyi, kişisel farkındalığı ortaya çıkarıp özgünlüğü ve yaratıcı olmayı destekler. Bireyin el becerisini geliŐtirip sentez yapmasının yanında sanat eğitimi düşünsel bağlamda hayal gücünü geliŐtirerek yakınsak ve ıraksak düşünme becerilerini kazandırır (Yolcu, 2011, s. 93-94). Sanat eğitimi sosyal toplum içerisindeki iletişim dilidir. “Estetik güzellik, insan tarafından yaratılır. Sanat değer, ge, olgu ve kuralları kavram olarak insan tarafından üretilmektedir. Yaratıcı insan, bu kavramları iz dŐmlerle soyutlamakta nesnelere yükleyerek de onları somuta, estetik nesneye dönüŐtürmektedir” (Atalayer, 1994, s. 61-62).

Görsel sanatlar eğitiminde, eğitim faaliyetlerinin amacı kişinin duygu, düşünce ve izlenimlerini, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir seviyeye ulaŐtırır. Sanat eğitimi yeni biçimleri hissedip, eğlenmeyi ve heyecanlarını doğru biçimde yönlendirmeyi öğretirken kiŐiye estetik yargı yapabilmesinde yardımcı olmayı amaçlar. YetiŐtirmekte olduğu her bireyi yaratıcılığa yöneltip onun bilgisel, bilişsel, duyuşsal ve duygusal bağlamda sanatçı olarak değil daha çok ihtiyaçlarına yönelik yetiŐtirmektedir. Sanat eğitimi alan bireyler sosyal iliŐkilerini ayarlamakta iş birliği ve yardımlaŐmayı, doğruyu seçmeyi ve ifade

edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatmayı üretken olmanın yanı sıra gözlem yapma yeteneğini geliştirir, aynı zamanda özgün buluş ve kişisel yaklaşımlarını destekleyip geliştirdiği için gereklidir. Gerçekleşmemiş herhangi bir olayın beyinde gerçekleştirme gücünü artırır. Bireyin el becerisini geliştirirken birçok olayın analizini yapmasına yardımcı olur. (Küçüktepepınar, 2014, s. 28)

Sanat eğitimi bir organizasyon yöntemidir. Görsel algılamaya dayalı birtakım teoriler önderliğinde öğrenciyi madde ile yani, malzeme ile düşünceleri arasında çeşitli bağlantılar kurmaya, buluşlar yapmaya alıştıran bir metottur. Bu metot, böylece öğrencinin elinde gelecekte de bilinçli olarak kullanacağı bir araç olacak ve kişisel bir nitelik kazanacaktır (Gökaydın, 2010, s. 23)

Eisner'a göre sanat eğitimi yaşadığı yere ve çevresindeki insanlara nasıl bakması gerektiğini öğretirken bu eğitimi almış her bireyin aslında gözünün eğitilmesini sağlayacaktır. Kişilerin sanat eğitimi aldıktan sonra ki yaşantılarında kişiliklerinin temelini oluşturacağı gibi hayatlarını yönlendirmekte yardımcı olacağı bilinmektedir (Kalyoncu & Süzen, 2010, s. 905).

Sanat eğitimi bütün bireyler için temel eğitimin vazgeçilmez parçasıdır. Sanatın kurallarını, disiplinlerini ve uygulamalarını bilen çocukların, gençlerin fiziksel, entelektüel, kültürel, sosyal, kişisel gelişiminde en önemli faktörlerden biridir (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2014, s. 8).

3.1.1. Görsel Sanatlar Eğitimin Amaçları

Sanat eğitiminin genel amacı tanımlanacak olursa yaratıcı, özgün, sorgulayan bireyler yetiştirerek yaşamını daha değerli ve anlamlı kılarak bireyin kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. (Erinç, 2013; Kırıçoğlu, 2005; San, 2003). Bu ana amaçlara ulaşabilmek için bireyin sanat eğitimine erken yaşlardan itibaren başlayarak planlı ve sistematik olarak yer alması gereğidir. Sanat eğitiminin bireylerin yaşamında önemli bir yere sahip olduğu ve toplumun gelişmesine birçok katkısı olacağı düşüncesi ile bir paydayı

oluşturmaktır. Diğer yandan sanatçı yetiştirme amacına yönelik ana unsurlardan ise özgünlük, yaratıcılık, naiflik, sorgulama, farkındalık gibi kavramlar genelgeçer değerler olarak nitelendirilmektedir (Alp, 2015, s. 76).

Sanat eğitiminin amaç ve gerekliliğinin başında insan ruhunun arındırılması, yüceltilmesi özgürleşmesi gelmektedir. Sanat eğitimi, özellikle bireyler için özgür anlatım ve ifade olanakları sağlamaktadır. Bunun yanında sanat eğitimi, bireylerin sosyal kültürel yaşamlarını zenginleştiren, kişisel deneyimlerinin subjektif ve ayrıntılı bir alanıdır. (Artut, 2004, s. 115).

Sanat eğitiminin başlaması okul öncesi döneme dayanmaktadır. Bu dönem çocuklar için kâğıt üzerine çizilen karalamalar, dinlenen melodiler ve diğer sanat formları gibi sanatın en anlamlı başlangıcıdır. Sanatsal öğrenme programlı ve dinamiği olan süreçlerle gerçekleşir. Her öğretim düzeyine yönelik amaçlar verilen sanat eğitiminin yaş grubunun zihinsel ve bedensel gelişimlerine göre olmalıdır. Bu öğrenim amaçlarının kazandırdığı davranışlar özel amaçları, özel amaçlarda genel amaçları oluşturur. Millî eğitimin genel amaçlarını da kapsar. Bu amaçlarda bireyleri Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkelerine ulusal ve evrensel insan hakları doğrultusunda insani, vicdani ve sanatsal değerlere sahip bilimsel, teknolojik, kültürel gelişmeye açık, araştıran, sorunları gören ve çözüm yöntemleri geliştirebilen bireyler olarak tanımlamaktadır. Sanat eğitimi süreçleri kendi ilke ve amaçları doğrultusunda kurgulanan ve Türk millî eğitimi amaçlarının gerçekleşmesinde önemli katkıya sahiptir (Ünver, 2016, s. 872-873).

Sanat eğitimi süreçleri kendi ilke ve amaçlarını gerçekleştirmek için sanat hakkında ders vermenin yanında giderek artan baskı vardır. Her geçen gün daha fazla hissedilmekte olan en önemli şey çocukların yaratıcılığını geliştirmenin kültürel eğitime sağladığı katkıdır. Fakat uzmanların kararlı olamadıkları konu ise sanatın bir ders olarak mı yoksa diğer derslerin içinde bir müfredata dâhil edilmesi gereken bir konu olarak görülmesidir. Taggart ve arkadaşları (2004) uluslararası çalışmalarında üzerinde araştırma yaptığı 21 ülkede sanat

müfredatlarının benzer hedefler belirlediğini ortaya koymuşlardır. Bu hedefler şöyle sıralanabilir: sanatsal becerileri, bilgi ve anlamayı geliştirmek; çeşitli sanatsal biçimlerle meşgul olmak; kültürel anlayışı arttırmak; sanat deneyimlerini paylaşmak ve etkin sanat tüketicisi ve üreticisi olabilmek. Fakat bu sanatsal hedeflerin yanı sıra, birçok ülkeden beklenen öz güven ve öz saygı, bireysel ifade, takım çalışması, kültürler arası anlayış gibi hem toplumsal hem kültürel hedeflerdir. Bireylerde farklı bilgi ve becerileri geliştiren geniş çaplı hedefleri kapsayan yapıda tasarlanmış sanat eğitimi müfredatını gündeme getirmekte olduğu sorulardır (Eurydice, Avrupa Eğitim Bilgi Ağı, 2017, s. 10).

Sanat eğitimi yalnızca sanatçılara yönelik bir eğitim değildir. Sanat eğitimi her şey değildir ama aslında çok şeydir. İnsanın duygu, düşünce yetisini ve yeteneklerini geliştirmeye yönelik bir eğitimidir. Sanat eğitiminde amaca ulaşılabilmesinin temel ilkesi çok iyi belirlenmelidir, taklit değil yaratma ilkesi temel ilke olarak görülmelidir (Etike, 1995, s. 15). Bireyin görsel sanatlar eğitimi alabilmesi için üstün yeteneklere sahip olması gerekmez. Sanat eğitimi, her seviyedeki yaş grubundan bireyler için kendini ifade edebilme ve estetik bilinç kazanma gibi kişisel yaşantısında da olumlu katkılar sağladığı bir gereksinimdir.

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında oluşturulan Görsel Sanatlar Dersi (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın özel amaçları şu şekildedir:

- Görsel okuryazarlık, algı ve estetik bilincine sahip,
- Görsel sanatlar alanındaki temel kavram ve uygulamalar konusunda bilgi, beceri ve anlayışa sahip,
- Görsel sanatlar ile ilgili tartışmalara etkin olarak katılan ve bu tartışmaları değerlendiren,
- Görsel sanatların doğası ve kökenini inceleyen, değerini sorgulayan,
- Güncel kültür-sanat nesnelerini/tasarımlarını bilinçli olarak izleyen,
- Kendi kültürü ile diğer kültürlerle ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan,
- Görsel sanat çalışmalarında bilgi, malzeme, beceri, teknik ile teknolojiyi etkin ve güvenli bir şekilde kullanarak düşüncelerini ifade eden,

- Görsel Sanatları diğer disiplinlerle ilişkilendiren,
- Sanat alanında etik davranış gösteren,
- Sanat alanıyla ilgili meslekleri tanıyan,
- Görsel Sanatları öğrenmeye ve uygulamaya istekli bireyler yetiştirmektir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 7).

Görsel sanatlar eğitiminin amacı öğrencilerin elde ettikleri bilgileri, diğer derslerde öğretilen konularıda içine alarak günlük yaşantılarıyla bağlantı kurmalarını sağlamaktır. Bu yöntem günümüz eğitim anlayışı kapsamında da önemle ele alınan disiplinler arası yaklaşımın bir yansımasıdır. Görsel sanat eğitimiyle ulaşılmak istenen üç temel eğitimsel hedef ise şöyle açıklanabilir:

- a) Görsel sanatlar eğitimi alan öğrenciler; farklı kültür ve toplumların tarihi gelişimi içinde veya günümüzde ürettikleri birçok sanat formunu analiz ederek, bunları içerik olarak anlayarak değerlendirmeyi öğrenmektedirler. Öğrencilerden istenen, inceledikleri sanat eserlerinden ne anladıklarını ifade ederken özellikle kendi sözcüklerini ve deneyimlerini kullanma alanıdır. Böylece kalıplaşmış hazır açıklamalardan kaçınılarak düşünme ve bireysel anlatım yetenekleri geliştirilmektedir.
- b) Öğrenciler görsel sanat eserlerini incelerken, onlara analitik ve eleştirel düşüncelerle yaklaşmayı, yerel ve evrensel sanat hakkında farklı içerik ve anlamları tanımlamayı öğreneceklerdir.
- c) Son olarak öğrencilerin sanat uygulamaları hakkında fikirler üreterek bunları geliştirmeleri, bu fikirleri farklı materyaller kullanarak ürüne dönüştürmeyi öğrenmeleri hedeflenmektedir (Yılmaz M. G., *Görsel Sanatlar Eğitimi* , 2011, s. 16).

Görsel sanatlar öğretiminin genel amaçlarını; (a) Bireysel ve toplumsal amaçlar, (b) Algısal amaçlar, (c) Estetik amaçlar ve (d) Teknik amaçlar olmak üzere dört grupta toplamak mümkündür. Bunlardan bireysel ve toplumsal amaçlar ile teknik amaçlar, uygulanan program sonucunda gözlenmesi muhtemel ve kolay olabilecek amaçlardandır (Yolcu, 2011, s. 226).

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 10.08.2006 tarih ve 17827 sayılı teklif yazısı üzerine belirlenen program danışmanları ve komisyon üyelerince "İlköğretim Görsel Sanatlar (1-8. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı" oluşturulmuştur. Görsel Sanatlar

Dersi Öğretim Programı'nın amaçları ise şu şekildedir: bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olmak üzere 4 ana başlıkta gruplandırılmıştır.

3.1.1.1. Bireysel ve Toplumsal Amaçlar

1. Öğrenciye doğayı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,
2. Öğrencinin, analiz ve sentez yeteneği (seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme) ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
3. Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve geliştirmesini sağlamak,
4. Öğrencinin görsel biçimlendirme yolları ile kendini ifade etmesini sağlamak,
5. Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihî eser vb.), bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilinci kazandırmak,
6. Öğrencinin her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
7. Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,
8. Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,
9. Geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma ve onur duyma duyarlılığını kazandırmak,
10. İşbirliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,
11. Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
12. Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmak (*Millî Eğitim Bakanlığı, 2006, s. 8*).

3.1.1.2. Algısal Amaçlar

1. Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek,
2. Öğrencinin görsel algı ve birikimleri ile öznel algılarını sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkân tanımak,
3. Öğrencinin birikimlerini başka alanlarda kullanabilme becerisini geliştirmek,
4. Öğrenciye bilgiyi ve birikimi dönüştürme yeteneği kazandırmak,
5. Öğrenciye yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmak (*Millî Eğitim Bakanlığı, 2006, s. 8-9*).

3.1.1.3. Estetik Amaçlar

1. Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,

2. Öğrenciye doğadan, çevreden ve geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
3. Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi yaşamın her alanına yansıtabilme, bunu davranış, biçimi hâline getirebilme yetisi kazandırmak,
4. Öğrenciye, doğada olan ve insan eli ile üretilen her şeyi estetik değerlendirme birikimi kazandırmak,
5. Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmak (Millî Eğitim Bakanlığı, 2006, s. 9).

3.1.1.4. Teknik Amaçlar

1. Öğrenciye her türlü araç ve gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırmak ve öğrencinin gelişmesine imkân tanımak,
2. Öğrenciye değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencilerin farklılıklardan zevk alabilmelerini sağlamak,
3. Öğrenciyi farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,
4. Öğrenciye kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,
5. Öğrenciye, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedan anlam çıkarma becerisi kazandırmak,
6. Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmak (Millî Eğitim Bakanlığı, 2006, s. 9).

3.2. Çocuk Resmine Kuramsal Açıdan Bakan Görüşler

Çocukların yapmış oldukları resimlere dışarıdan bakıldığında genel olarak birbirlerine benzer sıradan resimler olarak algılanabilmektedir. Fakat çocukların yapmış oldukları resimler kendi iç dünyalarını yansıtan ve birbirlerinden çok farklı özel bir yere sahiptir. Çocuk resimleri üzerine çalışan uzmanlar, farklı görüş ve değerlendirmelerde bulunarak 4 farklı tanımlamada karar kılmışlardır.

Sanat eğitiminde ki geleneksel görüşlerin bir kısmı, çocukların çizimlerini zihinsel kavramlarla açıklarken, bir kısmı da güduları ve duyguları ifade eden yönüne ağırlık vermektedir. Çocuk resmine kuramsal açıdan bakan görüşler şöyle özetlenebilir:

3.2.1. Gelişimsel Yaklaşımlar, Oyun Olarak Çizim

Çocukların spontane resim yaparlarken her hangi bir çıkar gözetmeksizin keyifli bir şekilde sanki bir oyun içerisindeymiş gibi oldukları görülmektedir. Bundan dolayı uzmanlar bu durumu gelişimsel yaklaşım (oyun olarak çizim) olarak adlandırmışlardır.

Çocuklar özellikle yalnız kaldıkları zaman dilimlerinde oyuncaklarına ve eşyalarına göstermiş oldukları ilgi ve alakayı resim yapmaya da göstermektedirler. Çünkü çocuk, çizimi bir oyun türü olarak benimsemektedir. Gelişimsel yaklaşım, çocukların “neden resim yaptıkları” sorusuna, oyun temelli kuramlar vasıtasıyla açıklamaya çalışmışlardır (Savaş, 2015). Gelişimsel yaklaşım çocuğun neden oyun türü çizdiği sorusuna, oyunu açıklamaya çalışan kuramları kullanarak cevap vermeye çalışmıştır. Bu kuramlardan bazıları şunlardır:

Fazla (Artık) Enerji Kuramı: Harekete hazır bir aktiflik hâlinin insanın doğal yapısında var olduğunu ve bunun oyun vasıtasıyla fazla gelen enerjinin dışarı aktarımının bir yolu olduğunu savunmaktadır. Heribert Spencer’ın da savunduğu bu kuram, çizimi açıklama noktasında belirli bir durum izah etmez. Çünkü çizim, oldukça az bedensel enerji harcamaya gerektirir (Savaş, 2015).

İçgüdüsel ve eğitsel bir deneyimin parçası olan yaşama hazırlık kuramı bireyin oyun aracılığıyla yaşamın daha sonraki dönemlerinde izlenecek şeylerin deneyimini yapar. Bu bir kalıtsal özellik olmayla beraber yaşama hazırlanma niteliğindedir. Çocuğa ileriki yıllarda oyun deneyimleri birçok katkıda bulunur. Oyun zevk vericidir. (Tezcan, 1994, s. 64).

Taklit Tekrar Kuramı: Oyunda her hareket kalıtsal temele dayanır. Tüm bireyler daha önce türünün geçirmiş olduğu aynı gelişme seyrinde geçmektedir. Örneğin, atalarının yaptığı koşma, sıçrama ve fırlatma gibi eylemleri yineler. Bu da oyun yeteneğinin kalıtsal olarak arzu ve zevklerin içgüdüsellliği temeline dayanır. (Tezcan, 1994, s. 65).

Çocuklar için çizim yapmak bir çeşit oyun faaliyeti olarak düşünülebilir. Bundan sonra gelişimci yaklaşımların genelde oyunla, özelde çizimle bağdaştırdıkları güdü ve işlevleri incelemeye geçebiliriz (Yavuzer, 2000, s. 24).

Yineleme (recapitulation) Kuramı: Oyun üzerine ileri sürülmüş bir kuramdır. Hali'a göre oyun çağdaş toplumda sorun üretebilecek ilkel güdülere (örneğin saldırganlık) dışavurum yolu sağladığından önemlidir. Oyunların içgüdüsel bir etkinlik provası olduğu atalarımız tarafından oldukça önem taşır. Çizme işlemi de içgüdülerin simgesel bir dışavurum olduğu söylenebilir. Örneğin asker ve savaş resmi çizen çocukların saldırganlık dürtülerini yüzeye çıkarttığı düşünülebilir. Yineleme kuramı çevresel ve kültürel etkileri ihmal ettiği için eleştirilebilir (Yavuzer, 2000, s. 24).

3.2.2. Projektif Yaklaşımlar

Psikoanalitik kuram, çocuk resimlerini kliniksel yansıtmacı yaklaşımlarla açıklayan kurumların başında gelmektedir. Sigmund Freud tarafından ortaya atılan bu kuramın daha sonraları gelişimiyle birlikte öne sürülen bazı temel görüşler şöyledir:

Bilinçaltı; bireylerdeki cinsel doyum, saldırganlık ve yıkıcılık gibi ilkel güdülerin kaynağıdır. Freud bilinçaltında oluşan bu içgüdüsel dürtülerin bilinçli bir kavrayışı engellediği için çoğu zaman tehdit edici ve kabullenilemez istekler doğurduğunu iddia etmiştir. Freud'un kuramsal yaklaşımına göre, çocuklar resim çalışmalarında bilinçaltında oluşan istek ve korkulardan çok fazla etkilenmektedirler. Bilinçaltı ile olan bu etkileşim çocukların resimlerinde gizli veya sembolik bir şekilde kendini göstermektedir. Örneğin Hammer'a göre çocuk resimlerinde kendi evini tasvir ederken bacadan yükselen kalın bir duman tabakası ile resmediyorsa şayet büyük olasılıkla evdeki yaşanan kavga ve şiddet ortamından olumsuz şekilde etkilendiği ve bu durumu açık bir şekilde değilde gizil bir şekilde resimlerinde yansıttığı söylenebilmektedir. Bu tarz çalışmalar çocukların bize

duygu durumları hakkında önemli ipuçları sağlarken duygu düzeninin ölçülmesine yönelik çocuk resminin kullanılabileceği fikrini oluşturmaktadır (Savaş, 2014, s. 19).

Çocuklar resimlerinde bilinçsiz bir şekilde kendilerini bilişsel ve duyuşsal özelliklerini doğrudan yaptıkları çizimleri aracılığıyla kâğıda yansıtmaktadırlar. “Çocukların betimleyici çizimleri hemen olmaz, çizimler genellikle çocuğun dünyasındaki insanların ve nesnelerin konusunu çizme isteğidir. Uygun olarak bir çocuğun betimleyici çizimi, onun resmettiği konunun kendisindeki zihinsel yansıması olabilir” (Aktaran Karaahmet & Tomak, 2010, s. 324)

Klinik psikoloji ve psikiyatri alanlarında çocuk resimleri kişiliğin ve ruhsal uyumun değerlendirilmesinde projektif yöntemlerin daha geniş bir şekilde kullanılmasına neden olmuştur. Bu yöneme benzer (Rorschach mürekkep lekesi testleri gibi) uygulamalar ile resimler üzerinde kişilik değerlendirilmesi yapılması bilimsel bir çözümlemeden daha çok, sezgisel ve öznel çıkarımlara dayalı izlenimlerden meydana gelmektedir. Bundan dolayı resimlerde duyguların ortaya çıkarılması noktasında geçerli ve tutarlı bir yaklaşımın meydana gelmesi ciddi bir zaman almıştır (Yavuzer, 2000, s. 26-27).

3.2.3. Sanatsal (Artistik) Yaklaşımlar

Kellogg (1970), çocukların resim yaparken aldığı zevki “motor” ve “görsel” haz olmak üzere ikiye ayırmıştır. Çocuğun karalama yaparken aldığı zevke motor, bitirmiş olduğu çizim veya karalamaların sonucunu incelerken aldığı zevke ise görsel zevk denmektedir (Kellogg’dan Aktaran Savaş, 2014, s. 20).

Rhoda Kellogg, çocuğa ait çizgisel (sanatsal) gelişim aşamalarını üç temel dönemde incelemektedir:

1. Anlamsız, Basit Karalamalar Dönemi (Basic Scribbles)
2. Belirgin Şekiller Dönemi (Placement Patterns)

3. Anlamlı Şekiller Dönemi (Diagrams) (Özkaya, 2007, s. 17).

Çocuklar çevrelerinde gördükleri varlıkları ve nesneleri bir bütün olarak algılamaktadırlar. Çocuğun bu artistik davranışının temelini Gestalt'ın öğrenme kuramı ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Çünkü çocuklar, erken yaş dönemlerinde çevresinde gördükleri nesne ve varlıkları bir bütün olarak algılamaktadırlar. İlerleyen gelişim aşmalarına bakıldığında ise bütünü oluşturan parçaları ayırıştırarak parça üzerinden bir bütün hakkında ilişki kurup yorumlayabildikleri görülmektedir (Artut, 2004, s. 229).

Sanatsal (artistik) yaklaşımlarda çocuk resmindeki gelişim özelden genele bir seyir izlemektedir. Bu doğru orantılı seyir çocuğun bedensel gelişimi ile birlikte psikomotor becerilerin ortaya çıkmasına ve ilk başlarda görülen basit karalamalar şeklindeki çizimlerin yerini zaman içerisinde belirginleşerek bir anlam ifade eden şekillere bırakmaktadır.

3.2.4. Sembolik Yaklaşımlar

Gibson'a göre resim konusundaki görüşlerin birbirleri arasında tam anlamıyla bir birlik sözü konusu değildir. Bu görüş ayrılıklarının temelindeki başlıca nedenin çizimin algının kaydedilmesi süreci olduğuna, ancak algının retinal bir görüntünün kopyası olmadığının bilinmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Resimler, en yalın anlamda tanımlamak gerekirse düz bir satır üzerindeki birtakım seri işaretlerden meydana gelmektedir. Resmin daha derin bir şekilde açıklamasında ortaya bir takım sorunlar çıkmaktadır. Çünkü resimlerde yer alan işaretler pek çok farklı anlamaları temsi etmektedir (Savaş, 2014, s. 24).

Çocuk bazı çizimlerinde objenin kendisini değil, sembolik yansımalarını resmetmektedir. Resim bir nesneye işaret eder; ayrıca başka düşüncelerin ve duyguların açılanış şeklidir. Resim yalnızca yapısal tipi, karakteri ya da zekâyı yansıtan bir yapıt değil, aynı zamanda geçmişteki ya da şimdiki yaşanmış öğeleri içeren tam bir kişiliğin yansımasıdır (Akdağ, 2018).

Bir resmin bir objeyi temsil etmesi için o objeyi çağrıştırması, sembolize etmesi, temsil etmesi ve onu işaret etmesi gerekmektedir. Genel olarak bakıldığında bir resim, nesneye ilişkin çağrışımlarla işaretlerde bulunur ve baz aldığı nesneyi anlamlandırır. Anlamlandırma ise temsil edinilen şeyin en önemli göstergesidir.

Goodman ve Sully gibi çocuk resimlerini inceleyen araştırmacılar, çocuğun niye resmettiği üzerine araştırmalar yapmışlardır. Araştırmalar sonucunda çocuğun çizimlerinde aslında objenin kendisini değil sembolik bir yansımasını resmettiğini ileri sürmüşleridir. Çocuklar resimlerinde biri küçük biri büyük alt alta çizmiş oldukları iki dairenin birisini “baş” diğerini ise “vücut” diye tanımlarken aslında bu benzer iki daire formuna farklı anlamlar yüklemektedirler. Bunun yanında, Arnheim’a göre çizilen nesnelerle tıpatıp görüntü aktarmanın yanında, duyuşal ve görsel olarak kazanılan deneyimleri birlikte ifade eden semboller ortaya çıkartmaktır. Kellogg, Selfe ve Gardner gibi başta gelen araştırmacılar ileri sürdükleri savlarda birbirlerine benzerlikler göstermişler, çocukların çizimlerdeki amacın görsel ve duyuşal hazın yaşanılarak bir biçimde sembolize edilerek aktarılmasıdır (Yavuzer, 2000, s. 30).

3.3. Çocuğun Sanatsal (Çizgisel) Gelişim Aşamaları

Çocukların sanatsal (çizgisel) gelişimlerinin belirgin şekilde fark edilmesi ancak iki yaşından sonra üretici düşünme yetileri ile yarattıklarından dolayı anlamlılık kazanabilir. Bu dönemin sonrasında genel olarak resimlerinde fiziksel algı ve duyumların etkisinde kalındığı görülmekte olup sıkça görsel semboller kullanılmaktadır. Çevreden algıladığı sessel-ritmik, fiziksel, duyuşal özellikleri barındıran resimler ilk karalamalar aşamasında görülmektedir. Karalamalar dışarıdan bakıldığında pek çok kişi tarafından bir anlam ifade etmektedir. Ancak bu anlamsız görünen karalamalar çizgisel gelişimlerin ilk basamağı olduğu için büyük önem taşır. Çocuğun fiziksel olarak el kaslarının gelişimi ile birlikte yapmış olduğu çizimlerin birbirleri arasındaki anlamlı ilişki de giderek artar ve bir bütünlük arz eder (Artut, 2004, s. 195). Her bir çocuk kendi içerisinde bedensel ve

zihinsel gelişim seviyesi olarak farklılık gösterir. Belirli bir çerçeveden çocukların sanatsal gelişimleri değerlendirilirse şayet her bir çocuğun bulunduğu sanat evresi birbirinden farklı olarak aynı zaman diliminde seyretmez. Bu farklılık her çocuğun tıpa tıp aynı özellikleri göstermediğinin kanıtıdır. Yine de bilimsel doğrultuda bakıldığında her sağlıklı çocuğun belirlenen yaş aralıklarında aynı sanatsal evrelerden geçtiği varsayılmaktadır. (Halmatov, 2016, s. 10-11)

Lowenfeld, çocuğun çizgisel gelişim basamaklarını aşağıda verilen şekilde gruplandırmıştır:

- Karalama Dönemi (Scribbling) 2-4 Yaş
- Şema Öncesi Dönem (Presehematic) 4-7 Yaş
- Şematik Dönem (Schematic) 7-9 Yaş
- Gerçekçilik Dönemi (Realism) 9-12 Yaş
- Doğalcılık Dönemi (Pseudo-Naturalistic) 12-14 Yaş

Kersheiner (1905) Almanya'daki okul çocuklarının binlerce resmi üzerinde yaptığı inceleme sonucunda yaşlarını da göz önünde bulundurarak beş temel kategori oluşturmuştur. Bunlar; Karalama evresi (2-4 yaş), Şema öncesi dönem (4-7 yaş), Şematik dönem (7-9 yaş), Gerçeklik gruplaşma dönemi (9-12 yaş), Görünürde doğalcılık dönemi (12-14 yaş).

3.3.1. Karalama Evresi (2-4 Yaş)

İlk karalama evresinde çocuk, spontane şekilde rastgele izlerden oluşan çizimler yapmaktadır. Çocuk yaşının gereği ağlamanın dışında kendini aktif bir şekilde çizime verebilir ve bundan memnuniyet duyabilmektedir. Ortalama çocuk iki yaşına gelindiğinde karalama işlemine başlar ve gelişigüzel çizmiş olduğu işaretlerden saf zevk almaktadır. Bu dönem çizimlerinde karalamalar bir taraftan çocuğun kendi gelişimine paralel olarak

gelişme gösterirken diğer taraftan da çevresiyle olan etkileşimi sonucu çok farklı ve çeşitli olarak kendini göstermektedir.

Viktor Lowenfeld 1947 yılında kurduğu evre teorisine “Sanatsal Gelişim Evreleri” adını vermiştir. Karalama Evresi kendi içerisinde 3 ayrı evreye ayrılmaktadır:

- a. *Düzensiz Evre*: Çocuğun fiziksel gelişimi ile birlikte kol gücüne bağlı kalem koordinasyonu, kendine özgü olarak sert ve yumuşak gelişigüzel karalamalar yaptığı evredir.
- b. *Kontrollü Evre*: Bu dönemdeki çocuklar resimlerinde daha bilinçli bir şekilde el ve kol hareketlerini düzenleyerek çizimler yaparlar. Tekrarlardan oluşan çizgileri sıkça kullanırlar. Yuvarlak biçimli formlar belirmeye başlar.
- c. *Adlandırma Evresi*: Tahayyül etkileri canlı-cansız her şeyi çizimlerine aktardıkları bir evredir. Ayrıca çocuk bu dönemde içerisinde çizmiş olduğu imgeleri isimlendirmeye başlamaktadır. Örnek olarak dışarıdan yalnız yuvarlak bir daire görünür fakat biz anlamlandıramasak da çocuk annesini ya da kendini temsil etmiş olabilir. Çizimlere başladığında bilinçli bir şekilde bir “şey” yapma gayesi güder (Kutluer, 2015, s. 406).

Çocuklar karalama evresinde; taklit, bellek ve düşünceye ilişkin algıları gelişerek tüm bunları kullanmaya başlar. Ayrıca çevresinde olup bitenlere karşın tepki vererek daha ilgili davranır. “Piaget bilişsel gelişim kuramında doğumundan iki yaşına kadar olan dönemi devim-duyusal dönem” diye tanımlamaktadır. Bu dönemdeki çocukların belleklerinde kaydettiklerini taklit edip üzerine düşünürler, zamanla refleks olarak algılanan davranış kalıplarından sıyrılarak daha bilinçli ve istemli davranışlar sergilemektedirler (Yolcu, 2011, s. 151).

Çocuğun bilişsel ve psikomotor gelişimi arasındaki gelişimsel farklılıktan ötürü el ve göz koordinasyonu birbiriyle uyumlu şekilde çalışmaz, bundan dolayı bu dönemde ilk düzensiz çizgilerden oluşan karalamalar meydana gelir. Karalama, bilişsel ve fiziksel gelişim ile

birlikte daha düzenli ve sistemli bir aktivite hâline alır. Karalama evresinde kontrolü sağlamakta güçlük çeken çocuklara rahatça kendisini ifade edip resim yapabileceği kâğıtlar verilmelidir. Bu dönemde özellikle çocuğun kas gelişimi göz önünde bulundurularak kavramakta zorluk çekmeyeceği çizim ve boya kalemleri verilerek rahat ve özgür resimler yapabilmesi sağlanmalıdır.

Şema: Karalama evresi boyunca yapılan çizimler gelişimsel bir noktaya işaret eder. Çocuklar kâğıt üzerindeki çizimlerini etrafındaki dünya ile ilişkilendirir. Bu yaş seviyesindeki çocukların yaptıkları resimler yetişkinler için herhangi bir şey ifade etmese de çocuklar kendi resimleri üzerinden birçok anlam ve ifadede bulunabilirler (Malchiodi, 2013, s. 115). Bu dönemde gelişigüzel çizgilerin sık sık tekrarlandığı görülür ve bu karalama tipi çizimler yetişkinler için hiçbir anlam ifade etmeyebilir.

Çocuk, gelişigüzel karalamalardan kurtularak kontrollü karalamaya başladıktan sonra görsel izlenimlerinden ve yaptığı işaretlerden haberdar olup bilinçlenir. Bir başka söylemle etrafını ve yaptığı şeyi keşfetmeye başlar. Bundan dolayı bu tip çizimlerden çocuklar büyük bir keyif alırlar çünkü onlar için gördüklerini hareketleri ile yani çizimleri ile ilgili gelişim arasındaki koordinasyon başarı açısından büyük önem taşır. Göz ile görme ve el ile uygulamanın birbiri ile uyum içerisinde çalışmasından ortaya çıkan çizimler neticesinde çocuk yeni hareketlerinden, yeni uyarıları keşfetmeye, keşfettikçe de haz duymaya başlamaktadır (Yavuzer, 2000, s. 34).

Kas gelişim seviyesi arttıkça el hâkimiyeti artan çocuk, kalemi doğru kullanmaya başlar. Üç yaşın sonlarına doğru denetimsiz ve amaçsız karalamalar yerini Kellogg'un "anlamli şekiller dönemi" olarak ifade ettiği bilinçli çizgilere bırakır. Dairesel çizgilerden insan formunu yakalamaya çalışır. İnsanın baş kısmını yuvarlak bir biçimde çizip bu daireden kol ve bacak uzantılarını çıkarırlar. Bir çocuğun çokça çizmiş olduğu karalamalarda, bir anda başlayıp sonlanan net çizgilerin zamanla kesik, kırık ve dairesele dönüşüğü görülmektedir. (Abacı, 2017)

Karalamaları çocuklar yaşına göre bazen erken terk ederken bazense bu zaman aralığı uzamaktadır. Olması gereken dönem özelliklerini yansıtamayan çocuk kendisini, çevresini daha iyi tanıyarak gelişimini daha sağlıklı devam ettirebilir. Çocuklara bu evrede bol bol resim yapmaları için gerekli malzeme ve zaman verilerek özgürce kendilerini ifade etmeleri sağlanmalıdır.

Renk: Çocuklar bu dönemde yapmış oldukları karlamalardakine benzer bir şekilde özgürce bir tavır takınarak özgürce istedikleri rengi kullanma eğilimi gösterirler ve herhangi bir renk kullanımında bilinçli bir karar kılmazlar. Renkleri kullanırken özellikle o anki çevresel etkilerden ve duygusal çıkarımlardan etkilenirler. Fakat çevresindeki nesne ve objelerin gerçek renklerini kullanmaktan daha çok kendi istekleri doğrultusunda çabuk fark edilebilir tonda, uyarıcılığı yüksek parlak renkler kullanırlar.

Genellikle çizmiş oldukları zeminde daha çabuk fark edilen canlı ve parlak renkleri kullanma eğilimi gösterirler. Çocuk çizdiklerini somut bir şekilde kavrayabildiği için iri ve net çizmek ister. Bu yüzden ara renklerle daha ziyade ana renkler ilgilerini çeker. Bazı çocuklar ısrarla hep aynı rengi kullanır. Bu durum, çocukta herhangi bir psikolojik sorun var anlamına kesinlikle gelmez. Yalnızca diğer renklerle tanışması zaman alabilir (Savaş, 2014, s.37).

Mekân: Bu yaştaki çocukların resimlerine ilişkin genel özellikler gelişimsel özelliklerine bağlı olarak çocukların faaliyetler için ayırdıkları dikkat süreleri ve motor becerileri ile sınırlıdır. Resimlerinde karalama çizgilerinden başka hiçbir içerik ile karşılaşmaz. Çocuklar yalnızca karalama evresinin son zamanlarına doğru yapmış oldukları çizimleri adlandırmaya ve anlamlandırmaya başlamaktadırlar (Malchiodi, 2013, s. 113).

Yavuzer'e göre (2000) karalamalar döneminde özgürce kâğıdı kullanan çocuğun bu dönem zarfında kâğıdın sınırlarını tam olarak hesaplayamaz. Dönemin sonuna doğru kâğıdın içine karalamalar yapsa da henüz mekâna ilişkin bir izlenim ortaya koyamaz. Genellikle çizim yaptığı zemin üzerinde boşlukta birbirinden bağımsız şekilde uçuşurcasına farklı yerlerde

Çizgiler izer. Mekânı anımsatan çizimler daha çok 4 yaşı grubu çocuklarda yavaş yavaş görünmeye başlamaktadır.

3.3.2. şema ncesi Dönem (4-7 Yaşı)

şema öncesi dönemde genellikle 4 yaşı civarındaki çocukların çizimleri daha belirgin bir şekilde algılanabilir bir seviyeye ulaşır. Dış dünya ile kurdukları ilişkilerini zenginleştirmeye başlarlar. Fakat yine de çizimlerinde kullandıkları şekillerin kesin olarak ne olduğunu söylemek zordur.

şema öncesi dönem 5-6 yaşlarındaki ocuk artık kendi duygu ve düşüncelerini ortaya çıkaracak çizimler yapabilirler. Sevdikleri konulara bakıldığında en çok insan ve hayvan figürü çizdikleri görülmektedir. Çocukların bu çizimleri tipik bir yapıdan meydana gelmekte olup el, baş ve ayaklara vurgu yaparlar. Çizimlerinde kullandıkları objeler kâğıtzerine gelişgişzel yer almaktadır. Bu devirde çocuklar dış dünya ile kurdukları ilişkilere yoğunlaşarak nesne ve figürleri zenginleştirmeye başlarlar (Vural, 2011, s. 133). Genellikle en popüler temalar arasında kendileri ve aileyelerinin portreleri gibi insan figürleri yer alır.

Bu dönemde ocuk, etrafındaki obje ve kavramlara karşı ilgi duymaktadır ve hayalindekini canlandırmakzere bir kaygı yaşamaktadır (Yavuzer, 2000, s. 41). Bu dönemde çocuklar etrafındaki canlıları ve nesneleri çizimlerinde yansıtmada noktasında ilk benzetme deneyimlerini yaşmaktadırlar. Özellikle insan resmini yaparlarken başı bir daire formunda, bacak ve kolları çizgi şeklinde ve ayak ile elleri ise daha komplike bir şekilde yapmaktadırlar (Kehnemuyi, 2009, s. 24-25).

şema: şema öncesi dönemde yer alan çizimler karalama dönemine nazaran daha bilinçli bir dşnceninrn olup belirli anlamlar ifade etmeye başlar. ocuk çizimlerinde kendine göre insan şeması yaratmaya çalışmaktadır. izimlerindeki insan figürü daha önceki dönemdeki gelişgişzel çizgilerden sıyrılarak daha belirgin belli kalıp ve şemalara

dönüşür. Bu sürekliliği olan değişiklik günden güne farklılık gösterebilmektedir. (Kehnemuyi, 2009, s. 27). Bu dönemin genel çizim özelliklerine bakıldığında insan figürlerinin ön taraftan çizildiği fakat henüz profil çizmeye geçişin gerçekleşmediğidir. Yaşı ilerledikçe çocuk, etrafını daha iyi şekilde algılayarak görmüş olduğu nesneleri çizme eğilimi göstermektedir. Çizilen bu nesneler genelde herhangi bir kompozisyon algısı düşünülmeden sayfaya gelişigüzel bir biçimde dağıtılarak ebat farklılıkları gözetilerek aktarılır. Resimleri ile ilgili konuşmaktan büyük keyif alan çocuklar, yaptıklarını saatlerce anlatmaya heveslidirler (Halmatov, 2016, s. 17). Şema öncesi dönem, karalama evresine nazaran bakıldığında daha ayrıntılı çizimlerin ortaya çıktığı bir dönemdir. Artık çocuk etrafında gördüklerinden daha çok ilgi duyduğu ve sevdiği şeyleri resmetmekte, hatta ayrıntılı bir şekilde öne çıkarmaktadır. Çizimlerin genelinde ön plan, arka plan ilişkisi olmayıp üçüncü boyut gözlenmemektedir. Yüzey üzerindeki her şey yan yana yüzeysel bir görüntü oluşturur. Dönemin sonlarına doğru geometrik formların yardımı ile oluşturulan figür çizimleri belirmeye başlar.

Renk: Renk kullanımı 5 yaşına kadar daha çok ana renklerle sınırlı iken 6 ve 7 yaşlara gelindiğinde daha parlak renkler kullanılmaya ve kullanılan renklerin sayısında artış gözlemlenmeye başlanır. Bu dönemde kullanılan renkle fikir arasında çoğunlukla bir bağlantının bulunmaz. Çocuklar kendi hayal dünyalarında insanın tenini gerçek ten renginden farklı olarak kırmızı ya da yeşil renkte, mavi gökyüzünü ise sarı veya pembe renkte resmedebilir. Resim yaparken o an hangi renkleri seviyor ve istiyorsa onu tercih edip kullanır (Halmatov, 2016, s. 22). Ayrıca bu dönemde çocuklar resim yaparken çok çabuk sıkılıp yorulabilmektedirler. Farklı renkleri bir arada kullanarak renklilikten hoşlanmaktadırlar. Conrod'a göre, zamanla çocukta gelişmekte olan kavramların yerli yerine oturmasından sonra, renk ve renklerin simge ve anlatım özelliklerine ilişkin bağ kurup ilgi duymaya başlar (San, 1979, s. 144).

Mekân: Bu dönemde çocukların önemli bir özelliği uzamsal kavrama yetileri ortaya çıkar. Uzayı kendileriyle ve kendi bedenleri ile ilgili olarak düşünürler. Çocuğun çevre ile olan

bağı o kadar çok gelişir ki düşünce ve duygu durumları çocuğun etrafında olan insan ve nesne ayrımını ortadan kaldırır. Örnek olarak vermek gerekirse bir lamba yere düşüp kırıldığında, çocuk lambanın insan bedeni gibi canının yanma hissinin olduğunu varsayarak tepki verir (Malchiodi, 2013, s. 121-122).

Şema öncesi dönem zarfında çocuklarda karalama dönemine nazaran mekân kavramı belirgin hâle gelmeye başlar. Resimlerde mekân kavramı daha çok yüzeyde uçan şekilde beliren nesne ve figürlerin bir zemin ya da mekân hissini yaratan bir düzlem içerisinde ele alındığı görülmeye başlamaktadır. Bu mekân hissi şema öncesi dönemin başlarında genellikle kâğıdın alt kısmının zemin çizgisi olarak kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır ve figürler burada yan yana gelecek şekilde sıralanmaktadır. Daha sonraki aşamalarda ise kâğıda çizilen yatay bir çizgi üzerinde mekân hissi uyandırılmakta ve bu kez ise figür ve nesnelerin bu çizgi üzerine sıralandığı görülmektedir (Abacı, 2017).

3.3.3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)

7 ve 9 yaş arası çocukların şematik dönemini temsil etmektedir. Resimlerde anlatılmak istenenler daha belirgin ve birçok ayrıntıya sahip daha kolaylıkla anlaşılabilir (Gültekin, 2010, s. 49). Çocuklar bu dönem içerisinde etrafını daha detaylı görebilir ve bu gördüklerini daha gerçekçi bir şekilde kâğıda yansıtabilmektedir. Özellikle uzamsal zekâları gelişen çocuklar bu dönem zarfında üç boyutu andıran çizimler yapmaya başlarlar. Bu döneme eş olarak okuma yazma öğrenen çocuk, resimlerine yazıyı taşır. Resimlerin anlatımını güçlendirmek maksadı ile yazı sıkça tercih edilir. Kimi zaman ise çizimlerinde figürleri konuşma balonları ile desteklenerek ifade daha belirgin hâle getirilir. Çocukların resimlerinde duydukları heyecanları ve istekleri köreltilmemeli, yazı ile yaptıkları “konuşan resimler” yapabilmelidirler.

7-9 yaşları arasında kendini gösteremeye başlayan ve şekillerle belirli bir kavramın oluşturulduğu bu evredeki çocukların bir kısmı şemaları oldukça etkili bir şekilde kavramlaştırırken bazıları ise zayıf bir sembol olarak kullanabilir. Bu durum her çocuğun farklı

gelişim özelliklerine sahip olması kadar normaldir. Resim yüzeyinde bakıldığında birden fazla yer çizgisi mevcuttur ve zemin çizgisi üzerinde hareket belirtisi olmayan önden görünüşlü insan figürleri mevcuttur. Fakat yine de bu dönem çocuk resimlerinde iki yana açılmış kollar ve sağa sola doğru dönen başlar gibi hareket belirlisi uyandıran çizimlere rastlamak mümkündür. Bu gibi belli belirsiz olan hareket belirtileri dönemin sonlarına doğru yerini yürüyen, koşan, konuşan ve bir şeyler taşıyan gibi hareketi vurgulayan insan figürlerine dönüşür. Bu dönemde kullanılan renkler, şema öncesi dönemde olduğu gibi duygusallığa bağlı olarak çok renkli bir yapıda değildir. Ancak renk kullanımı daha çok etrafını gerçekçi bir şekilde gözlemenin vermiş olduğu gerçeklik kaysından dolayı obje ve nesnelerin doğal-gerçek renklerini kullanma eğilimine dönüşür. Şematik dönemde her ne kadar gerçekçi bir renk kullanma eğilimi görülse de daha çok çocuklar sevdikleri veya o anki heyecanlarıyla örtüşen renkleri tercih etmektedirler (Yolcu, 2011, s. 158).

Şematik dönem (7-9 yaş grubu) çocukların resimlerindeki ortak özellikleri özetlersek şunları söylenebilir:

- Kendine özgü şekilde çevresindeki nesneleri ve insanları çizer.
- Resimlerinde tekrarlardan yararlanarak güven duygusunu kazanmaya çalışır.
- Geometrik formlardaki biçimlerden yararlanır.
- İnsan vücudunda vurgulamak istediği parçaları abartarak, önemsiz parçalarını ise sanki yokmuş gibi çizdiği görülür.
- Şema öncesi dönemde görülmeye başlayan “yer çizgisi” çokça görülmeye başlar.
- Belirli nesne ve eşyalarda aynı rengi kullanma eğilimi göstererek tekrarlardan oluşan bir renk şeması oluşturur.
- Sosyal çevre ile birlikte toplumsallaşma başlar. En çok heyecan duyup istediği konu: “Biz (Ben, ailem ve arkadaşlarım)” (Kehnemuyi, 2009, s. 25-26).

Bu dönemde önceki sanatsal gelişim dönemlerine nazaran çocukların yapmış oldukları resimlerde olumsuz olarak nitelendirebileceğimiz bazı davranışlar ortaya çıkmaktadır. Çünkü

dilsel gelişimin ön plana çıkmasıyla birlikte daha öncesinde çocuğun baş etkinliği olarak ele aldığı resim yapma içgüdüğü zamanla kaybolmaya başlamakta ve bu durumu ise çocuğun resimlerinde yapmış oldukları cansız çizgilerinden ve daha az renk seçimlerinden fark edilebilmektedir. (Kırıçoğlu, 2005, s. 89).

Şema: Çocuklar bu dönem içerisinde somut olanın yanında soyut kavramları da algılamaya başlamakta olup bilişsel gelişimlerinde gözle görülür bir artış gözlemlenmektedir. Bu gelişimsel özelliklerin doğal bir sonucu olarak da çizimlerde farklılaşmalar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılaşmalar daha çok kavram biçimleri üzerinde kendisini göstererek çocuğun çizimlerinde yer alan semboller yerini şemalara bırakmaktadır. Bu tipik özellikler daha çok ilköğretime başlayan çocukların gerçeklik algısının oluşması ile birlikte çocuklar resimlerine gerçeklik olgusunu yansıtarak taşıdıkları görülmektedir. Fakat her ne kadar bu gerçekliğin izleri görülmüş olsa da çocukların küçük motor kaslarının yeterli derecede gelişmemiş olmasından dolayı tam manası ile gerçekliğin yansıtlamadığı anlaşılmaktadır. (Savaş, 2014, s. 44).

Dönemin başlarında çocuklar figürleri bir veya birden fazla yapmış oldukları taban çizgileri üzerine statik bir konumda oturan ve ayakta olacak şekilde yereleştirmektedir. Önden görülen bu figürlerde hareket hissi daha çok kollarını açan ve başını sağa sola döndüren figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat, dönemin ilerleyen aşamalarında ise yürüyen, koşan, eğilen ve ellerinde bir şey tutan figürlerin belirlemekte olduğu hareketin daha ön plana çıktığı görülmektedir. Kullanılan renklerin çeşitliliği bir önceki döneme göre daha az heyecan ve coşku uyandırır da renk tercihleri hâlen içe dönüktür (Yolcu, 2011, s. 158). Çocuklar renkleri ve biçimleri daha çok içsel dürtüleri ile belirleyip şekillendirirler ve bu doğrultuda seçilen konular da daha çok yakın çevresi ile ilintilidir. Çevresinden gözlem yolu ile öğrendikleri her şeyi resme aktardıkları bu dönemde, konular çoğu zaman kendilerinde ilgi ve heyecan uyandıran ilginç konulardır.

Ele aldıkları konuları görsel yolla dışa vurdukları gibi resmettiklerini de zaman zaman yazıya dökme ihtiyacı da hissedebilirler. Gerek görsel yolla gerekse yazı yolu ile çocuğun özgün

ifadelerini kısıtlamamalıyız. Aksi bir durumla karşılaşıldığında çocuğa yönlendirme yaptığımız taktirde veya kısıtladığımız zaman çocuğun özgün ve özgür ifadesinin önüne geçerek bir kaygının oluşmasına sebep olabiliriz. Bu kaygının artması durumunda ise çocukların resimlerindeki farklılıklar ortadan kalkarak, birbirine benzer resimlerin ortaya çıkarak yaratıcılıktan ve özgünlükten uzaklaşmaktadır. Bu evrede çocuğun kendine özgü şematikleştirdiği çizimler normal karşılanmalı ve gerçeklik algısının çizimlerinde yansması beklenmemelidir. Buradaki durum çocuğun görmemesi değil görmek istememesidir. Örneğin bu evrede çocuk kendisi için önemli olan ve insan bedeninin parçalarını abartılı çizirken önemsemediği parçaları ise hiç çizmeyebilir. Ayrıca bu dönemde cinsiyet farkındalığı arttığı için bu duruma ilişkin farklı yaklaşımların olduğu görülebilmektedir (Kırışoglu, 1998, s. 69).

Renk: Çocuklar bu dönem içerisinde ilkokula başladıkları için engin hayal güçlerine bağlı olarak kullandıkları zengin imgeleme özelliklerinden uzaklaşarak etrafında olup biten olaylara daha çok ilgi duyarak resimlerinde gerçekçi renk kullanmaya başlamaktadırlar. Günlük hayat içerisinde etrafında var olan nesne ve figürlerin gerçek renkleri ne ise onu kullanma eğilimi göstermektedirler. Örneğin şema dönemi öncesindeki gibi çocuklar bu dönem içerisinde insan yüzünü mavi renge boyamaz ve ten rengi ve türevlerini kullanır. Fakat yine de çocuklar vurgulamak ya da abartmak istedikleri bir konuda bilinçli olarak farklı renkleri kullanma eğilimi gösterebilirler

Mekân: M. V. Cox, 1992 senesinde yapmış olduğu araştırmasında; 5-6 yaş grubu çocuklar, mekân içerisinde nesneleri konumlandırırken izleyicide ön ve arka plan ilişkisi uyandıran bir etkide nesneleri büyük ve küçük çizdiklerini, 7-8 yaşlarına geldiklerinde ise mekân olarak sayfa yüzeyinin alt ve üst taraflarını kullandıklarını dile getirmiştir. 7 yaşına gelen çocukların uzakta kalan nesneleri yakındaki nesnelere nazaran daha küçük çizebilmektedirler. Bunun yanında 1980 senesinde Freeman; nesneleri bilinçli olarak küçük veya büyük bir şekilde resmin içinde çizebilme kabiliyetinin 7 yaşla beraber ortaya çıkmış olsa da gerçeğe yakın çizimlerin daha ilerleyen yaşlarla birlikte oturmaya başladığını öne sürmüştür (Kındap & Sayıl, 2005, s. 27). Şematik dönemde olan çocukların resimlerinde mekân olgusu ile gözle görülür bir gelişmenin

olduğu görülmektedir. Mekân ile ilgili en göze çarpan özellik ise resmin içindeki mekânsal bir oluşmaya başlamasıdır. Çocuklar, artık bu dönemde kendisi ile çevresindeki nesneler ve figürler arasında mekânı bağımlı ilişkisel bir bağlantı kurar(San, 1979, s.148).

Şematik dönem grubu çocukların resimlerindeki mekânsal ilişkilere baktığımızda en çok karşımıza yer çizgisi çıkmaktadır. Çoğu zaman kâğıdın alt kısmında oluşturulan bir yer çizgisi üzerine figürler yerleştirilir. Gökyüzü ise kâğıdın üst kısımlarında yer çizgisine benzer şekilde kâğıdın üst tarafına çizilen yatay bir çizginin üstünde konumlandırılır. Bu iki çizgi arasında kalan kısım da hava diye adlandırılmaktadır. Toplamda 5000 çocuğun resmi üzerine yapılan bir araştırmada, 3 yaşında ki çocuklardan %1'inin yer çizgisi çizemediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, 6 yaşına gelen çocukların ise yer çizgisini kullanmayan çocukların sayısından daha fazla olduğu ve 8 yaşındaki çocuklarda ise %96'sına yakını yer çizgisi çizemediği sonucuna ulaşılmıştır (Yavuzer, 2000, s. 58).

6 yaşlarında çizmiş olduğu bir masanın derinliğini kavrayıp resmine aktaramayan bir çocuk, 7-8 yaşlarına doğru artık nesneleri masanın üzerine yerleştirebilir bir düzeye gelebilmektedir. Çocuklar yine bu dönemde masanın derinliğine ilişkin yapmış oldukları resimlerde daha öncesindeki gibi iki ayaklı bir masanın yerine dört ayağın da görüldüğü bir çizim yapabilmektedirler. Bunun yanı sıra masayı yukarıdan kuş bakışı çizerek 3 boyutlu nesneleri bunun üzerine yerleştiremeye başlayabilmektedirler. Bu fenomen adı ise literatürde “üstüne katlanma” diye geçmektedir. Bu dönemin sonuna doğru gelişimsel olarak sağlıklı ilerleyen bazı çocukların resimlerinde ilk gerçek derinlik hissini uyandıran, iki ayrı yer çizgisini kullanabildikleri ve perspektif hissi uyandıran küçük-büyük ilişkisi kurduğu görülmektedir .(Malchiodi, 2013, s. 128-129) .

3.3.4. Gerçekçilik Dönemi (9-11 Yaş)

9-11 yaş aralığını kapsayan gerçeklik dönemindeki çocukların resimlerinde daha fazla ayrıntıya inerek anlatımcı bir ifadeye sahip olurlar. Bu dönemdeki kızlar ve erkeklerin resimleri belirgin

şekilde farklılık gösterir. Çocuklar çevresindeki doğal ortamı özümseyerek gerçek nesne renklerini resimlerine taşır. Şekillere ve nesnelere bakıldığında ise daha anlaşılabilir olduğu görülmektedir.

Lovvenfeld'e göre 9-11 yaş evresindeki çocukları ayrıca çete yaşı olarak tanımlamaktadır. Bu dönemde çocuklar genellikle aynı cins ve yaş grubundan akranları ile beraber dolaşır. Bunun yanından bu yaş döneminde farkındalık düzeyi artmaktadır. Dönemin adından da anlaşıldığı üzere gerçekçilik olgusuna ilişkin ilgi düzeyleri artan çocuklar resimlerinde fotoğrafik anlamda çalışma eğilimi gösterirler. Çevredeki nesneleri daha detaycı ve eksisiz bir şekilde inceleyerek göstermek isterler. İnsan figürlerinde cinsiyet ve aile içerisindeki konumu bir duygu ile tanımlanır. Perspektif bu dönemde kendini gözle görülür bir şekilde göstermeye başlar. Kompozisyonlarda oran-orantı, perspektif, gerçekçi renk kullanımı, açık-koyu ilişkisi ve üç boyutu yansıtan çizimler vardır. (Gültekin, 2010, s. 49).

Gerçeklik dönemindeki çocuklar, etrafındaki gerçek ve gerçek olmayan şeylerin farkına vararak daha çok gerçeklik ile ilgilenmeye başlarlar. Yaşının gereği çocuk giderek daha da sosyalleşir ve özgürlüğün bilincine varmaya başlar. Arkadaş guruplarında hem cinslerini tercih ederler ve cinsiyet farkı açıkça görülür. 9-11 yaşlarında ergenliğe adım adan çocukların bilimsel gelişimlerine bakıldığında fiziksel gelişimlerinin önünde olduğu görülmektedir (Vural, 2011, s. 140-141). 9-10 yaşları arasında bilinçli hareket etmeye başlayan çocuk, konsantrasyonu belirgin bir şekilde yükselterek kullanır. Davranışlarının kontrolünü elinde tutan çocuk, özgürlüğüne büyük önem verir. Kendisine örnek olarak çevresinden babasını ya da önemli gördüğü bir kişiyi seçip ona benzemeye çalışır. Sosyal çevresinin bilincinde olup arkadaşlık ilişkilerinde ileri derecede önem kazanmaya başlar. Sanatsal gelişim olarak bakıldığında ise ince motor kaslarının yeterince geliştiği ve detaylı profil resimleri ortaya çıkarabildiği görülür. Bu dönemde ayrıca teknik çizim kabiliyetini de geliştirir, resimlerde perspektif arayışları bariz bir şekilde görülür (Keskin, 2010, s. 31).

Şema: Bu dönemdeki çocukların resimlerindeki konu seçimlerinde, bireysel farklılıkların ve

cinsiyetin oynamış olduğu rol, belirleyici etkindir. Kızlar ve erkekler, kendi cinsiyetinin ayırımına vararak bunu resimlerinde baskın bir şekilde kullanmaya başlarlar. Resimlerde erkek çocuklar çoğu zaman fiziki gücü temsil eden kahramanlar, askerler, avcılar, sporcular şeklinde olup, araba, bisiklet ve uçak gibi ulaşım araçları üstünde resmedilirler. Kız çocukları ise, cinsiyetin bariz bir şekilde anlaşılabilceğı dekoratif ve güncel modayı yansıtan elbiselerle kendini ve hemcinsini resmederler. Figürlerde özellikle mutlu, hüzünlü, karamsar, romantik gibi belirgin bir duygu ifadesi yansıtılmaktadır. Bu gibi durumlara etken sebeplerin başında, çocukların yakından takip ettiğı televizyon ve sosyal medya organları gelmektedir (Artut, 2004, s. 210).

Renk: Bu dönemdeki çocuklar, okul içerisinde almış olduğu eğitim ile birlikte gerçeğe yönelmekte olup, resimlerinde etrafında olup bitenleri aktarmaya çalışmaktadır. Buna bağlı olarak da, resimlerde çizimler ayrıntılı bir şekilde işlenerek gerçeğe uygun renk kullanımı söz konusudur. Biçimlerde ve renklerde duyguların ağır bastığı bir yaklaşımdan daha ziyade gerçeğı yansıtmaya çabaları görülmektedir. Biçimsel ve renksel bağlamda ele alınan bu tür resimler, daha önceki dönemlerdeki şiirsel ve coşkulu anlatımlardan ayrılmaktadır. Bu ayrımın temel sebebi ise gerçekçiliğın yansıtılması noktasında yaşanan sınırlılıklardır. Bundan dolayı çocuklar bu dönemde, etrafında ve çevresinde görmüş olduğu ağaçları yeşil ve kahverengi, evlerin çatısını kiremit rengi ve gökyüzünü de mavi renge boyamaktadırlar. Resimlerde görülen ayrıntı her ne kadar ayrımsama gibi görülse de, aslında bu gibi yaklaşımlar resimsel bir ayrımsamadan daha ziyade gerçekliğı resimlere taşıma çabası olarak kendini göstermektedir (Yolcu, 2011, s. 159).

“Renkler daha önceki dönemlerdeki gibi serbestçe kullanılmaz, bu yönden de gerçekçi olma kaygısı başlamıştır. Artık sarı ya da kırmızı yüz yerine, cilt renginde bir yüz boyamak kaygısı vardır. Yüzün kirpikler, dişler vd. öğeleri ve giysilerin bütün ayrıntıları ayrı ayrı gösterilir. Resmi çizilen nesnelerin her parçası gözlemlenmiştir” (San, 1979, s. 104).

Mekân: 9 ve 10 yaş grubu çocuklar, şematik biçimlerden uzaklaşarak, soyut düşünme yetilerinin gelişimi ile birlikte çizgisel ve biçimsel değişikliklerin ortaya çıktığı karmaşıklaşma dönemine girmeleri söz konusudur. Perspektifin olumlu yönde hissedildiğı ve mekânsal bağlamda basit yer

çizgisinin yerine derinlik hissi uyandıran yer ve göğün birleştiği resimler görülmektedir. Doğadaki nesne ve figürler mekân içerisinde gerçekçi bir şekilde konumlanmaya ve belirmeye başlamaktadır (Malchiodi, 2013, s. 134). Bu dönem içerisinde;

“Mekân ve perspektif anlayışı kendini gösterir. Şematik dönemdeki yer çizgisi, yukarı çıkarak ufuk çizgisi şeklinde kendini gösterir. Resimlerdeki nesneler ise gerçek büyüklüklerine göre resmedilmeye başlanmıştır.” (Vural, 2011, s. 142)

3.3.5. Mantık Dönemi-Görünürde Doğalcılık Dönemi (11-14 Yaş)

Mantık dönemindeki çocuk problemleri zekâ ve mantıksal olarak çözme gücüne sahiptir, fakat hala çocuksu özellikleri göstermektedirler. Bu dönemdeki çocuk doğayı hisseder ve doğadaki değişimlere tanık olur, resimlerinde de insanların vücut eklemleri görülür bir şekilde kâğıda aktarılır (Kehnemuyi, 2009, s. 34).

Mantık dönemi çocuğun ergenlik dönemini de kapsadığı için çocuk genellikle bu dönemde kendi iç dünyasına kapanır ya da hızla gelişip farklılaşan bedenine yönelerek ilgisini kendisinde yoğunlaştırır. Kendi bedenine ve ruh dünyasına olan eğilimi resimlerine de yansımaktadır. Çizdiği resimlerde kendisini yaşadığı sosyal çevre içerisinde konumlandırmaya çalışan çocuk, çizimleri hakkında dışarıdan gelebilecek herhangi bir olumsuz eleştiriyi kabullenememektedir.

Bu dönemin belli başlı genel özelliklerini ise şu şekilde açıklanabilir:

- Kestirilmesi güç bir bilinç ve hızla gelişen bir zekâ dikkati çekmektedir.
- Somut ve soyut kavramların farkına vararak, soyut düşünceler üzerinde düşünebilme, üretebilme ve yorumladıklarını yansıtabilme yetileri görülmektedir.
- Çevresindeki farkındalıkları ifade edebilme yetisinde gözle görülür bir artış gözlemlenmektedir.
- Resimde hareketi yansıtan dinamik-kinetik etkiler ve duyguları dramatize eden sahneler görülmektedir.
- Resimlerde perspektif kullanımı giderek artar ve detayları ön plana çıkaran ayrıntı çizimler

dikkati çekmektedir.

- Görsel, bilişsel ve duygusal zekâ gelişimleri görülmektedir.

- Çevresindeki gözlemledikleri varlıkları gerçek boyutlarına sadık kalarak oran ve orantılarında doğru kullandıkları görülmektedir (Artut, 2004, s. 213).

Şema: Çizim ve boyama işlemlerinde daha dikkatlidirler. Renk farklılıklarından haberdar olduğu için rengi en iyi şekilde kullanırlar. Yetişkinler gibi çizme ve boyama arzusu içindedirler. Odaklaştığı konularda kendi çabalarıyla başarılı olabilirler. Ünlü sanatçıların yapıtların merak ederler, onlara ilgi duyarlar. Bazen kendi resimlerini beğenmezler ancak eleştiriye de tahammül edemezler, çok sık eleştirirler. Bu dönemde içinde bulundukları bunalımlı durumdan ve çevresinde gelişen olumsuzluk ve baskıdan çok etkilenirler (Vural, 2011, s. 144). Bu dönemdeki çocukların en belirgin özelliği resimlerinde detaylı bir şekilde doğruyu çizme kaygıdır. Çocukların bu dönemdeki çalışmalarına bakıldığında konu ne olursa olsun, belirli bir bilinç dâhilinde sebep-sonuç ilişkisi içerisinde çözümlendiği ve düşünüldüğü görülmektedir. Bu sebepten ötürü bu dönem “Mantık Çağı” olarak adlandırılmıştır.

Mantık çağı dönemindeki çocuklar gelişmiş düşünsel özellikleri bakımından etrafını en ince ayrıntısına kadar gözlemleyebilir ve görüp algıladıklarını resimlerine taşıyabilmektedirler.

Bu döneme kadar cinsiyete ilişkin “erkek kıyafeti” ve “kadın kıyafeti” gibi belli şablonları, kullanan çocuklar daha gerçekçi yakın çizimleri yapmaya başlamaktadır. Bu dönemin sonuna doğru çizimlerde bariz bir şekilde hareket sezilenir ve hareketle birlikte en ince ayrıntısına kadar kıyafet parçaları bile aktarılmaktadır. Örnek vermek gerekirse hareket hâlinde koşan bir figürün elbisesi hareketin olduğu yöne doğru uygun ışık ve gölge ile çizilmektedir.. İnsan figüründe hareketin başlangıç yerleri olan eklemler farklı açılardan çizilerek hareketin gerçekçiliği sağlanmaya başlamaktadır (Lowenfeld ve Brittain'den Aktaran Kutluer, 2015, s. 407).

Renk: Bu dönem içerisinde özellikle 12 ve 14 yaş aralığında ki çocukların, etrafındaki nesne ve figürlerin gerçek renklerini algılayarak yalnızca rengin bir tonunu değil birçok tonunu resimlerinde kullanmaya başladığı bilinmektedir. Yaratıcılık bu yaşta başka bir yöne evrilmektir.

Bu yaratıcılık daha önceki dönemlerdeki gibi içgüdüsel bir yönde değil, kavramsal düşüncenin oluşturduğu bilinçli bir yaratıcılık olduğundan, resimlerinde farklı renk düzenlemeleri karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında mantık döneminde olan bir çocuk, rengi kullanırken duygu ve düşüncelerini resimlerine bariz bir şekilde yansıtabilmektedir (Abacı, 2017). *“Çocukların 12-14 yaşlarına kadarki dönemde renkleri çok rahat ve gerçekte olduğu gibi kullandıkları görülmektedir. Bu dönemde yaratıcılık üst düzeydedir. Bu yaratıcılık hem eleştirel bakabilme hem tasarlama hem de farklılıklardan yeni bir ürün ortaya çıkarma şeklindedir”* (Özsoy, 2003, s. 51)

Mekân: 13-14 yaş grubunda bulunan çocuklar, yüzey üzerinde (kâğıt üstünde) mekânsal bağlamda üç boyutluluk etkisini, uzaklık ve yakınlık (perspektif) ilişkisini ve nesnelerin boşluk içerisindeki kaplamış olduğu alanı gerçekçi bir şekilde konumlandırarak resmedebilmeyi başarmaktadır. Mekânın görsel olarak algılanmasını sağlarken ışık, gölge ve renk gibi tasarım elamanlarını uyum içerisinde bilinçli bir şekilde kullanma yetisine sahiptirler. Bunun yanında bu dönemdeki çocuklar, iyi bir sanat eğitiminin yönlendirmesi ile nesne ve figürlerin proporsiyon ölçülerini doğru bir şekilde algılayıp yüzeye oran ve orantısı uygun çizimler aktarabilmektedir (Savaş, 2014, s. 47-48).

3.4. Çocuk Resimlerinde Ortak Özellikler

Çocuk resimlerine bakıldığında ortak bir dilin hâkim olduğu görülmektedir. Çocukların bu ortak özellikleri içsel dünyaları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu dönemdeki çocukların resimleri birçok yönden ortak özellikler göstermektedir. Bu ortak özellikler genellikle 2 ve 12 yaş gruplarını kapsamaktadır. Bu yaş grubu içindeki çocukların zihinsel, bedensel gelişimleri ve sosyolojik konumları işlenen konu üzerinde değişiklikler gösterebilmektedir (Artut, 2004, s. 251). Tamamen kendilerine özgü olan bu özellikler şunlardır:

1. Düzleme Özelliği

2. Tamamlama Özelliği
3. Boy Hiyerarşisi Özelliği
4. Saydamlık Özelliği (Vural, 2011, s. 148).

3.4.1. Düzleme

Düzleme özelliğinde 5 ve 7 yaş gruplarında çocuk yapmış olduğu resimde eşyayı yüzeye uydurmaya çalışır yani düz bir yüzeyde bir masanın dört ayağını da yanlardan gösterilmesi gibi (Artut, 2004, s. 251).

2-12 Yaş grubunun ilk aşamalarında çocuklar kâğıdı düz olarak algıladığından çizdiği nesneyi de düz olarak algılamaktadır. Burada çocuktaki amaç nesneyi görüldüğü gibi değil görülmesi gerektiği gibi çizmektedir. Çocukların bakış açıları yetişkinlere nazaran çok farklı olduğu için, bu tarz düşünerek resim yapmaları çok doğaldır. Örneğin; bir mahalle çiziminde evler karşıdan bakış açısıyla çizilirken yollar kuşbakışı çizilebilir (Türkdoğan G. , 1984, s. 38).

Düzleme özelliğinde çocuk, hayalindeki kâğıda yansıtırken yalnızca bir görüş noktasından değil de birçok görüş noktasından yararlanmaktadır. Farklı görüş açılarından faydalanmasının en temel sebeplerinden birisi hayal gücünün zihninde yaratmış olduğu farklı zaman ve mekân algısını kullanma eğilimi göstermesidir. Çocuk resim yaptığı kâğıdına tam anlamıyla egemenlik sağlamak ister ve bu doğrultuda ya kâğıdı döndürerek resim yapar ya da kâğıdın etrafında dönmek ister. Bu eğilimi çocuğun yansıtmak istediği şeyi daha iyi göstermek için sarf ettiği varsayılmaktadır. Fakat, düzleme özelliğini genelde mekân kavramının çocukta gelişmekte olduğunun bir göstergesidir (Kırıçoğlu O. , 1991, s. 91)

3.4.2. Tamamlama

Tamamlama özelliğinde çocuklar nesne ya da olayı bir başka nesne veya olayla ilişkilendirirler. Örneğin; masayı dört bacağıyla, ağacı kökleriyle ya da gölü balıklarıyla

beraber çizerler. Yine resimlerinde konu sokaksa evler, ağaçlar, arabalar ve insanlarla bir bütün olarak yansıtırlar. Çocuğun bütüncül bir yaklaşım içinde olduğunu gösteren diğer şeylerden bir tanesi ağacı kökleriyle çizmek ya da profilden bakan insan yüzünde iki gözünü de göstermektir (Yolcu, 2011, s. 148).

Aynı yaş grubundan çocuklar tamamlama özelliğinde resmini oluşturan konuya kendi bakış açılarının etkisinde kalarak yaklaşırlar. Verilen her konuyu bildikleri veya düşündükleri gibi çizerek kendi görüş açılarını yansıtırlar(Artut, 2004, s. 251-252).

3.4.3. Boy Hiyerarşisi

Boy hiyerarşisi özelliğinde çocuğun kendine has bir şekilde hareket etmesi söz konusudur. Bu yüzden sevdiği önemseydiği varlıkları ya da insanları her zaman daha büyük ve kâğıdın ortasına çizmeyi tercih eder. Tam tersi sevmediği veya çizmekte zorunlu olduğu figürleri kâğıdın köşesine belli belirsiz ve küçük çizerek ifade eder (Artut, 2004, s. 252).

Arnheim'a göre boy hiyerarşisinde çocuğun resminde ilk çizilenle sonradan çizilen arasında orantısızlığın olmasının sebebi henüz parça bütün ilişkisini kuramamış olmasından kaynaklanır. Örneğin annenin büyük babanın daha kenarda ve küçük çizilmesi gibi (Karayağmurlar, Özen, & Şahin, 2002, s. 36).

3.4.4. Saydamlık

Saydamlık özelliği en çok 5-7 yaş aralığında görülmektedir. Çocuklar bu dönemde resimlerinde kompozisyona oldukça önem verirler, algıladığı konuyu tüm detay ve bütünlük içerisinde göstermeye çalışır (Artut, 2004, s. 215). Çocuklar resimlerinde tamamlama özelliklerine benzer bir şekilde gördüklerini değil bildiklerini resmetmeye uğraşırlar, tamamlama özelliğine benzer bu ispatlama çabası saydamlık özelliği olan resimlerde de ortaya çıkmaktadır. Diğer bir taraftan bakıldığında ise çocuktaki tamamlama

endişesi ile odaklanan bir düşüncenin resimlere saydamlık olarak yansıma özelliği birbirine karıştırılabilir düzeyde benzerdir.

Saydamlık özelliği genellikle 5-7 yaş grubu çocuklarda görülmektedir. Bu özelliğin ortaya çıkmasındaki başlıca etkenlerden bir tanesi karmaşık mekân kavramının olduğu durumlarda birden fazla mekânı gösterme isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu tip özelliklere yerin altının, deniz dibinin ve evin içinin gösterilmesi gibi örnekler verilebilir.(Artut, 2004, s. 252). Bu tip bir özelliğin görülmesi aslında çocuğun görsel bir gerçekçiliğe ulaşamamış olmasından ileri gelmektedir. Çocuk, nesnelerin fiziksel koşullarının çevresi ile olan ilişkisini çözümlmekte zorlanmakta olup nesnelerin değişik görünüşler içinde bulunabileceği olgusuna erişememiştir. Görsel algı düzeyleri bu karmaşık durumların farkına varabilecek olgunlukta değildir. Bu sebepten dolayı çocuk bir evi dışarıdan resmederken evin içerisindeki odaları, eşyaları ve insanları hep beraber göstermeye çalışır. Saydamlık özelliği çocuğun yaşı ilerledikçe gerçeklik algısı arttığı için zamanla kaybolur. Fakat bazı durumlarda saydamlık özelliği 12–13 yaşlarına kadar devam edebilir (Keskinok'tan Aktaran Aydın, 2006, s. 34).

3.5. Çocuk Tiplerine Göre Resimlerin Ortak Özellikleri

Sanat çocuğun içinden geldiği gibi davrandığı yalın bir ifade biçimidir. Her çocuğun kendine has özelliği vardır, sanat açısından da bu böyledir ve hiçbir çocuk birbirine benzemez. Farklı olmalarında çevresel etkenler büyük rol oynar ve bu özelliklerine görsel algı denilmektedir. Bu yüzden her biri anlayış ve algı olarak farklılık göstererek sanat çalışmalarını kendince yorumlar (Yolcu, 2011, s. 144). Sanat eğitimi üzerine çalışan uzmanlar ve psikologlar belirlenen yaş grupları içerisinde çocukların çizgisel gelişim düzeylerini gözlemleyerek 3 temel tip özelliği belirlemişlerdir. Bunlar:

1. Görücü Tipler
2. Yapıcı tipler

3. Karışık Tipler

3.5.1. Görücü Tipler

Bu özellikte çocuk resimlerinde figürlerin konturlarını önceden çizerek resme başlar ve konuları bütünüyle algılayarak lekeci anlayışla bütün içerisinde ayrıntısız bir çalışma yaparlar. Örneğin; insanın kol, bacak ve gövdesini bir bütün olarak çizerken ayrıntıya çok dikkat etmemektedirler. Bazen bu durum figür dışındaki doğa konulu çalışmalarda da geçerli olabilmektedir. Bu yüzden iki boyutlu ve renkli çalışmalarda daha başarılı olurlar (Artut, 2004, s. 215).

Görücü tip özelliklerini gösteren çocuklar genellikle nesnelerin kendilerinde uyandırdıkları ilk izlenimleri algılayarak yansıtmak isterler, bu nedenle bu tip çocuklara bütünleyici ya da izlenimci tip denilmektedir. Resimlerinde parçaların ayrıntılarından çok bütünsel etkisini yansıtmaktadırlar (Yolcu, 2011, s. 144).

3.5.2. Yapıcı Tipler

Yapıcı tipler, görücü tiplerin aksine resimlerinde parçadan bütüne giderek çizimlerini tamamlarlar. Detaylı çizimler yaparlar örneğin; doğa ve hayvan resimlerinde ağacın yapraklarını meyveleri parçalar hâlinde algılayarak bütün hâline getirdikten sonra resimlerini tamamlarlar, aynı şekilde insan figürü çizerken yüz, vücut ve elbisenin tüm detaylarını ayrı ayrı işlerler. Bu tip çocuklar genellikle üç boyutlu (oyun hamuru ,ağaç, kâğıt ve mukavva işleri, alçı gibi) ve boyamalarda başarılıdırlar (Vural, 2011, s. 153).

Bu tip özelliğe sahip çocukların resimlerinde nesnelerin bütününe oluşturan parçaların farkına varır ve çizimlerinde parçaları ekleye ekleye bütüne ulaşırlar bu yüzden bu tip çocuklara inşacı tipler de denilmektedir (Yolcu, 2011, s. 144).

Bu tipteki çocuklar bir bütünü parçalara ayırarak parça-bütün ilişkisi kurabildiğinden uzamsal zekâlarını kullanabildikleri varsayılmaktadır. Bundan dolayı iki boyutlu çizimlerin yanında üç boyutlu çizimleri de başarabildikleri görülmektedir. Örnek olarak kil ile

yapmış oldukları üç boyutlu çalışmalardaki form-inşa ya da tasarım kazanımlarını kâğıda yansıtarak üç boyut izlenimi daha kolay ve etkin biçimde gösterebilmektedirler.

3.5.3. Karışık Tipler

Karışık tip özellikleri taşıyan çocuklar, resimlerinde vurgu yapmak istedikleri yerleri hem ayrıntılı olarak resmedebilmelerinin yanında hem de yüzeyi tamamen rengarenk boyayarak bildiklerini ve gördüklerini birlikte resmedebilme kabiliyetine sahiptirler.

Bu tip çocukların çizimleri daha planlı olur çizimlerinde gerçekçilik, ölçülülük ve bir düzen olduğu görülmektedir. Resimlerinde bütün içerisinde parçalara da yer vermektedirler. Bu yüzden yapıcı çocukların özelliklerini de taşımakta ve çizimin yanı sıra boyamada da başarılıdırlar (Alakuş & Mercin, 2009, s. 139).Yapılan araştırmalar sonucunda bu tip çocuklar oldukça fazladır. Üç boyutlu, lekesel ve figüratif çalışmalarda başarılıdırlar (Artut, 2004, s. 216).

Bu gruptaki çocuklar, 3 temel yaratıcı çocuk tip özelliğini içerisinde barındırmaktadır. Karışık tipler, görücü ve yapıcı tip özelliklerin birisini ya da her ikisinin içerisinde taşıdığı görülebilmektedir. Bunun yanında bu tip özellikleri gösteren çocuklara ifade biçimlerinden ötürü “Endüstriyel Tip” de denilmektedir. Bu tip eğilim gösteren çocuklar anlatım biçimlerini güçlendirmek veya daha düzgün çizebilmek adına çoğu zaman cetvel, iletki, gönye gibi teknik çizim gereçlerini kullanmaktadırlar.

Tiplerden herhangi birini diğerinden daha üstün kılan bir özellik yoktur. Her birini diğerinden ayıran tek özellik dış dünyayı algılama biçimleri ve bu algılama biçimlerini kendilerine göre ifade etmeleridir. Söz gelimi bir insan figürü çiziminde görücü tipteki çocuk insan bedenini bir bütün içerisinde ifade ederken yapıcı tipteki çocuk kol, bacak ve vücudu parçalar hâlinde anlatabilmektedir. Kısacası tip özellikleri algılama ve kendince ifade etme özelliğidir (Yolcu, 2011, s. 146).

3.6. Görsel Sanatlar Eğitiminde Yaratıcılık

Yaratıcılık kavramının Latince karşılığı olarak “Creativität”, İngilizce “Creativity” ve Fransızca “Créer” fiilinden türetilen, “Créativité” kelimeleri karşımıza çıkmaktadır. Türkçe olarak ise yaratıcılık; nesne, kavram ve imajları belli bir amaç doğrultusunda gruplaştırma azmi ve arzusudur. Yaratıcılık insan hayatının doğum ve ölüm arasında yaşanan her bölümünde görülmekle birlikte özellikle ilk çocukluk yıllarında hayal gücüne ket vurulmadığından dolayı bu dönemde faal bir ölçüde görülmektedir (Budak, 1998, s. 77). Yaratıcılık akıl yürütme ve işlem basamakları gibi süreçler sonunda özgün bir ürün ortaya koymak olarak ifade edilebilir. Ürünün özgünlüğü ise akıl yürütme yolları, duyuşsal ve kültürel özellikler bilimsel, sanatsal ve kültürel sentezleri kullanarak ortaya benzersiz işlevsel ve tutarlı bir ürün ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Sönmez, 1993, s. 145).

Bugün toplumlar arası yarışta sonucu etkileyecek en önemli ögenin "yaratıcılık" olduğunun bilimsel olarak bulgulanmış olması biz sanat eğitimcilerini ciddi olarak düşündürmektedir. Sanat eğitimi ya da yaratıcılık eğitiminin önem kazanması sevindirirken, ülkemizde genel eğitim kapsamındaki sanat eğitiminin zavallı görüntüsü bizleri kaygılandırmaktadır (*Etike, Sanat Eğitimi Yazıları, 1995*).

Çocukların sanat eğitimi almalarındaki amaç onları ileride sanatçı yapmak değildir. Sanat eğitimiyle yaratıcılıklarını geliştirmek ve karşılaştıkları sorunlara yeni çözümler üretebilmesini öğretmen aynı zamanda iyiyi, doğruyu, güzeli seçme becerisi kazandırırken yeteneğini ve yaratıcılığını estetik düzeye ulaştırmak amaçlanmıştır. Küçük yaşlarda sanat eğitimi almış çocuklar bakmayı değil görmeyi, duymayı değil işitmeyi öğrenerek çevresini daha iyi algılayabilmesini ve değerlendirebilmesini sağlamaktır. Bunun içinde en uygun alan sanat alanıdır (Ersoy A. , 1993, s. 274) .

Çocukların dış dünyayla bağ kurmasını sağlayan en önemli şey resim yapmasıdır. Çünkü çevreden edindiği izlenimleri, deneyim ve davranışları resimlerine yansıttığını gösterir. Sanat eğitimi özellikle okul öncesi dönemde başlaması kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeleri bakımından çok önemlidir. Çünkü sözel ifade edemediği birçok şeyi resim

yoluyla ifade ederken onlara özel bir şeyler yapabilmeleri içinde olanak sağlanmış olur (İlhan, 1995, s. 58). Lowenfeld (1982, s. 74), görsel sanatlar alanındaki yaratıcılık olgusunun diğer alanlardan ayrılan temel özelliği, bireyin daha çocuk yaşta yaratıcı yetilerini kullanarak resimlerine yansıtabilmesi olarak görmektedir. Çocuklar yürüme veya konuşma gibi eylemleri gerçekleştirdiklerinde herhangi bir entelektüel algılamadan yoksun olarak bu eylemleri öğrenirler. Çünkü bu eylemlerin oluşmasında neden ve nasıl olması gerektiği bilgisine gereksinim duyulmaz içgüdüsel olarak kendiliğinden öğrenilmektedir. İnsanın bir bilgiye sahip olup olmadığını yaratıcı davranışı ile belirlenmesi mümkün değildir. Özellikle çocuklar o an için hâlihazırdaki bildikleri ile yaratma eylemini gerçekleştirirler. Yaratma eylemi gerçekleştirildikten sonra bir sonraki davranış için yeni bilgiler sağlanabilmektedir. Yaratıcılığın ortaya çıkarılmasında en iyi yollardan bir tanesi olarak yine yaratıcı eylemlerden faydalanmaktır. Unutulmaması gereken şey bir davranışın kazandırılması aşamasında yeterli bilginin sağlanması için çocuğun yaratıcılıktan uzaklaştırılmasıdır. Çocuklar için istendik davranış ve düşüncenin kazandırılmasında kendilerine has bilgiyi yaratma fırsatları oluşturulduğunda yaratıcılık daha işlevsel hâle gelmektedir. San (1993, s. 83), sanatsal yaratıcılık, bilim ve teknik alanlarındaki yaratıcılıkla benzeşen yönlerinin olduğu kadar birbirlerinden farklı olarak ayrışan yönleri vardır. Yaratıcılığı ön planda olan bir sanat eseri bir ya da birden çok imgeyi içerisinde barındırır ve her sanat eseri öznel bir gerçekliği yansıtır. Anlatımcı bir formla inşa edilerek şiirsel bir mecazı barındırır. Yaratıcılık aslında insanın duygu ve düşüncelerinin somutlaşmış birer hâlidir.

Gelişmiş ülkeler eğitim sistemlerini baştan sona doğru inşa ederken çocuklara çok erken yaşlardan itibaren eğitmeye başlamaktadırlar. Erken yaşta eğitimin başlanması ailelerin de bilinçli bir şekilde çocuğun eğitimine katkı yapmasından geçmektedir. Ailede ve temel eğitim kurumlarında verilen eğitimin temelinde yaratıcılığın ön plana çıkarılması yatmaktadır. Eğitimde yaratıcılığın çok önemli olduğunun farkında olan ülkelerdeki sanat eğitimi, resim, tiyatro, müzik, drama vb. yoluyla çocukların uygulamalı olarak derse

katılmaları ve yaparak, yaşayarak, düşünerek daha aktif bireyler hâline gelmeleri sağlanmaktadır. Bu çoğulcu yaklaşım biçimi çocukların gerçek yaşamlarında da işlevsel hâle gelmekte olup, günlük yaşantıda karşılaştıkları problemlere yaratıcı çözümlemeler yapabilmesine olanak verir. Bu da çocuğun gelecekteki yaşantısında estetik bir zevke sahip, farklı düşünebilen üretken bireyler olmalarına yardımcı olmaktadır (Kavuran, 2004, s. 243).

İster çocuk isterse yetişkin bir birey olsun hayatın her kademesinde yaratıcı düşünüp üretebilmenin önemi kaçınılmazdır. Yaratıcılığın ortaya çıkarılmasında görsel sanatlar eğitimin rolü kaçınılmazdır. Çünkü görsel sanatlar eğitimi stabil düşünen, gören ve üreten bireyleri farklı düşünüp görebilen kişiler hâline getirebilmektedir. Yaratıcılık yalnızca bireysel bir yarardan ibaret değildir. Bireyin yaratıcı olması etrafındaki tek düze ve sıradanlığı ortadan kaldırarak, uykuda olan toplumu da yaratıcı olması için uyaran ve gerekli gücün sağlanmasında etkin bir misyonu vardır. Görsel sanatlar eğitimine gereken önem verildiğinde zaten doğal olarak yaratıcılığın kendisin de ortaya çıkarak işlevsel hâle gelmektedir.

3.7. Görsel Sanatlar Eğitiminde Kopya ve Taklit

Görsel sanatlar eğitimi alan bireylerde öncelikle sanatı iyi bir şekilde anlamaları ve bu doğrultuda sanat üretebilmeleri amaçlanmaktadır. Bunun için ise görsel sanatlar eğitimi derslerinde bireylerin hayal gücünü geliştirmeleri, düşünce zenginliklerini ortaya çıkarmaları ve geliştirdikleri algı düzeyleri ile yaratıcı olmaları beklenmektedir. Merkezine yaratıcılığı yerleştiren görsel sanatlar eğitimi, bu amaç doğrultusunda pek çok eğitim ve öğretim metodundan yararlanmaktadır. Bunlardan bir tanesi de günümüzde nadir kullanılan öğretim yöntemlerinden biri olan kopya yöntemidir. Timur'a (2004, s. 25) göre, kopya bir yöntem olarak 17 ve 18. yüzyıl Avrupa'sında hızlı bir gelişen endüstrinin etkisinde kalarak ortaya çıkmıştır. Kopya günümüzde her ne kadar öğrencinin yaratıcılığını engelleyen bir şey olmuş olsa da döneminde endüstri hızına ulaşabilmek

kaygısıyla seri ve kolayca üretilebilir olmasından dolayı sıkça tercih edilmekteydi. Kopya yöntemlerinden noktalama, kareleme ya da doğrudan resmetme gibi tekniklerin kullanılması öğrencinin yaratıcılığına bir katkısı olmasa da pratik olmasından dolayı sıkça kullanılırdı.

Eğitimciler kopya yöntemiyle yapılan çalışmaların öğrenciye olumlu katkısı olup olmadığı konusunda uzlaşmamaktadır. Bir kısım eğitimci taklit yoluyla öğrenmenin yarar sağladığını savunurken bir kısım eğitimcide bu yöntemi doğru bulmadıklarını savunmaktadırlar. Çünkü nesnenin olduğu gibi taklit edilmesi insan gibi üstün bir varlığın düşüncesine yönelik yaratıcılığı ve hayal dünyasını anlamsızlaştırır. Sanatsal çalışmalarda nesneyi tanımak görsel algı için oldukça önem taşımaktadır. Nesneyi tanımanın getirdiği öz güven ve özgürlük yaratıcılığın gelişmesini sağlamaktadır. Bundan dolayı kopya bir becerinin gelişmesinde teknik olarak katkı sağlayabilir fakat bu becerinin bir başka yere transfer edilmesinde kalıcı bir çözüm sağlamamaktadır.

İlk olarak askerî eğitim ile ülkemizde müfredata konulan sanat eğitimi, önceleri teknik amaç doğrultusunda topçu sınıfına ait perspektif bilgisi ve haritacılık teknikleri için askerî ihtiyaçlar doğrultusunda zuhur etmiştir. Bu dönem zarfında sanat eğitimi uygulamaları içerisinde kopyacılık yöntemi yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. 17 ve 18. yüzyıl aralıklarında sıkça tercih edilen bu yöntem, askeri temelli okullarda verilen uygulamalı sanat eğitimi yönetimlerinin temelini teşkil etmektedir. Sanat eğitiminin askeri okullardan sivil okullara geçişinden sonraki zaman dilimlerinde de kopyacılık yönteminin uzun bir dönem tercih edildiği görülmektedir. Sanayi Devrimi'nin getirilerinden ve o dönem içerisinde bulunan savaşın koşullarından dolayı öğrencilere hızlı bir şekilde sanat eğitimi verilmesini gerektirmekte, kopyacılık yöntemi hızlı bir şekilde bu açığı kapattığı için tercih edilmekteydi. Bu yöntem dâhilinde, var olan eser ve yapıtların taklit edilerek sanayi için meta üretimi destekleniyor ve haritalandırma yöntemleri dâhilinde de bulunduğu mekânın çizilerek envantere kazandırılması amaçlanmıştır (Arpalı, 2008, s. 104-105).

Uygulamalı resim derslerinde “nesnenin doğrudan taklit edilmesi” bir amaç olarak hiçbir zaman kullanılamamıştır. Bir objenin incelenerek araştırılması ve nesnel kimliğinin algılanması “Sanatsal yaratmada nesneyi tanımanın getirdiği öz güven ve özgürlükle ” yeni söylemlere, açılımlara fırsat yaratması için zemin hazırlamaktadır. Nesnenin öznel evrensel bağlamda ne anlam ifade ettiğinin farkına varamayan birisi zengin yaratma özgürlüğüne sahip olamayacağını bilmelidir. Sonuç olarak, görsel algı düzeyinin geliştirebilmesi için nesneyi tanıma çalışmaları bir zorunluluk arz etmektedir. Fakat hiçbir zaman amaç olarak kabul edilmemelidir. Amaç olarak kabul edildiğinde kopyadan öte bir anlam taşımamaktadır. O vakit insan ögesinin aklına ve hayal dünyasına ket vurulmuş olur (Pekmezciden Aktaran Şimşek, 2006, s. 72).

21. yüzyıl sanat eğitimi yöntemleri içerisinde kopya yöntemi eski bir eğitim biçimi olduğu için günümüz sanat kuramcıları tarafından tek edilmiş ve eski cazibesini yitirmiştir. Bunun başlıca sebepleri arasında ise günümüz sanat eğitimi anlayışının özgünlük ve yaratıcılığa vermiş olduğu önemden kaynaklanmaktadır. Kopya yöntemi öğrencilerin yaratıcı yetilerine ket vurduğu ve özgün düşüncelerine olanak vermediği için bugün terk edilen bir yöntemdir.

Görsel sanatlar eğitiminin geçmişten günümüze tarihsel gelişim sürecine baktığımızda eğitim verilen kurumlarda hâlen öğrencilerin kopya ve taklit eğitimi ile yetiştirildiğini, sanatın öğretiminde kalıp ve şablon biçimlerinden faydalanarak ezberletilmiş forumların kullanıldığı bilinmektedir. Günümüz sanat eğitiminde ise kopya, hala tartışılan bir konu olup, bugün dahi sanat eğitimcileri arasında büyük ayıllıklarına neden olmaktadır (Yılmaz M. 2010, s. 222).

Viktor Lowenfeld’in “Creative and Mental Growth” adlı bilimsel araştırmaları ile 1950’lerden 1980’lere kadar, görsel sanatlar eğitimi alanında etkin bir rol oynayarak şekillenmesinde tek başına en etkili güç olarak ortaya çıkmıştır. Her iki düşünür de bu dönem zarfında kopyanın öğrencilerin yaratıcılıkları üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu savunmuşlar ve yaratıcılığın çocuğun kendi doğal gelişimi içerisinde

kendiliğinden gelişeceğini savunmuşlardır. Bundan dolayı bu dönemde kopya yok sayılmıştır (Karaca, 2011, s. 309). Lowenfeld'e göre çocukların resimlerinde kopya yöntemini kullanarak resim yapmalarına müsaade edilmemektedir. Bunun yanında bir çocuğun yapmış olduğu resim diğer bir çocuk için öğretici yanı olmuş olsa da örnek olarak gösterilmemelidir. Kopya yöntemi ile basmakalıp ve şablon kullanmaya alıştırılmış çocuklar, dönemsel olarak zengin imge güçlerini çalışmalarına yansıtamamakta ve yaratıcılıklarını ortaya koyamamaktadır. Bunun yanında kopya yöntemini savunan ve çocukların sanatsal gelişimi için önemli olduğunu kabul eden düşünürlerin bu bağlamda savundukları iki görüş vardır. Bunlar; çocukların kopya yönetimi ile tekniklerini geliştirebilmeleri ve kendisini yeteneksiz görüp öz güven kaybı yaşayan çocukların daha öz güvenli hâle gelebilmelerine olanak sağlamaktadır. Kopyalama türleri arasında hepsi yaratıcılığa bağlı değildir, bazı kopyalamalar çocuğun sanatsal davranışını öne plana çıkartırken, bazıları ise yalnızca çizim tekniğini geliştirmektedir. Burada önem arz eden husus, reproduksiyonu yapılan çalışmaların seçiminde, öğrencilerin yaratıcı ve sanatsal davranışlarını ortaya çıkaran örneklerinin seçilerek uygulamaya tabi tutulmasıdır (Smith N. R., 1985, s. 147-148).

Çoğunlukla okul öncesi çocukların yapmış olduğu resimlerin sergilendiği mekânlara baktığımızda, birbirinden etkilenmiş neredeyse hepsi aynı olan onlarca çalışma ile karşılaşmaktadır. Sanat eğitimi veren öğretmenler çocuklara daha öncesinden hazırlamış oldukları basmakalıp aynı biçimleri, aynı malzeme ve teknik ile kullandırarak aynı şekilde şablon çalışmalar ortaya çıkardıkları görülmektedir. Bu tür uygulamalarda zengin hayal gücü ve yaratıcılığa sahip olan çocukların, tüm yaratıcı yetilerini köreltmekle kalmayıp, gelişimsel olarak çok önemli rol oynayan öz güven duygularını da ortadan kaldırmaktadır (Yılmaz M. , 2010, s. 355).

Kırıçoğlu O. T. (2005, s. 200) ise kopya konusunda kopyanın günümüz sanat eğitimi içerisinde öğrenmeyi pekiştiren ve hızlandıran bir yol olarak yer aldığı, kopya eğitiminin daha önce belirlenen hedef doğrultusunda seçilmesi gerektiği, gelişimsel olarak

çocukluktan gençliğe geçiş aşamasında teknik bağlamda karşılaşılan bazı sorunların kopya tekniği ile hızlı bir şekilde üstesinden gelinebildiği, çocukların güven kazanabilmesine olanak sağladığı ve kopyanın sanat eğitimi öğretiminde ve uygulamalarında amaçsal olarak değil, araçsal olarak görülmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Read'e göre sanat eğitimi veren öğretmenin, her şeyden önce ilgilendiği çocuğu yakından tanınması tanınması, çocuğun neyi sevip sevmediğini ve yetilerini bilmesi lazımdır. Bu doğrultuda yaklaşıldığında ilgili çocuğun kazanılması ve ilgi uyandırılması noktasında mesafe katledilmiş olur. Hazırbulunuşluğu sağlanan çocuğa zengin malzeme ve severek istediği bir resim konusu verilmez. *“İstediği ve sevdiği malzemeyi bulduğu an çocuk kendine has kural dışı fakat bir çeşit sanayi kurmayı başarır”* (Kehnemuyi, 2009, s. 19).

Resimlerinde kopya kullanan çocuk öz güven kaybı yaşayabilmektedir . Çünkü kopyalan ürün veya eser ile çocuğun yaptığı resim arasında bariz farklar oluştuğunda çocuk, yetenekli olamadığını ya da başaramadığını düşünerek olumsuz duygu ve düşüncelere kapılabilmektedir. Neticede, çocuk resim yapmaya olan ilgisini yitirebilir. Bu da çocukların psikolojik bağlamda terapi olarak kendilerini ifade etmeleri yönünden tezat bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Karaca, 2011, s. 311).

Kopya ve taklitin çocuğun sanatsal gelişim sürecinde birçok olumsuz etkisi olduğu aşikârdır, bunların en büyük zararlı yanı da yaratıcılığı köreltmesidir. Taklit edilenden daha güzel yapamayacağı hissine kapılan öğrenci yaratıcılığını baskılamakta ve hazırbulunuşluğunu bile gösterememektedir. Yılmaz (2010, s.247-248) taklit ve kopyanın öğrenci üzerindeki olumsuz yanlarını şöyle açıklamaktadır:

- Kopya yönteminin kazandıracacağı varsayılan beceriler için çocuklar kopyanın olumsuz sonuçlarına maruz bırakılmalıdır, şayet çocuğun yaratıcılığı için gereken becerinin kazandırılması yönünde pek çok farklı öğretim yöntemi mevcuttur.
- Öğrencilere kazandırılması gereken teknik ve çizim beceresine yönelik aynen kopya etmek yerine bellek eğitimi yöntemi tercih edilmelidir. Bu yöntem

vasıtasıyla doğayı gözlemleyebilmeyi öğrenir ve benzetme yetisini de geliştirebilmektedir.

- Öğrenciler mümkün olduğunca kopyadan uzak tutarak sanat eserlerini yakından tanıma fırsatı verilmeli bu şekilde öğrencilerin sanat eserlerini okuyabilme, yorumlayabilme, eleştirebilme kabiliyeti kazandırılmalıdır. Bunun yanında öğrencinin ihtiyacına yönelik zorunluluktan dolayı kopyadan yararlanma fırsatı sağlanmalıdır. Fakat şu unutulmamalıdır ki kopya bir amaç değil araçtır, eğitimi dışında çocuklara ergenlik öncesi özellikle kopya yaptırılmamalıdır ki bu ileri yaşlarda kopyanın zararlı etkilerine maruz kalan bireyleri oluşturur.
- Öğrenciler her çeşit şablon, kalıp ve ezber biçimlerden uzak tutulmalıdır. Özellikle boyama kitapları asla kullanılmamalıdır.
- Sanat eğitimcilerinin öğrencilerini kopya ve taklitten uzak tutmaya yönelik çalışmaların başında gerekli olan motivasyon verilmesi gelmektedir. Motivasyonu sağlanan öğrenci doğal olarak kopyadan ve taklitten uzaklaşmaktadır ve kendine özgü çalışmalar ortaya çıkararak yaratıcılığını ortaya çıkarabilmektedir.

Sanat eğitiminin uygulamalı alanlardaki işlevselliği her daim genel amaçları ile örtüşmek mecburiyetindedir. Bu bakımdan sanat eğitimi alan her birey, öncelikle kendisini özgür bir şekilde ifade edebileceği, yaratıcı düşünebileceği ve her şeyden önce kendi karakter ve ruhuna ilişkin taklit ve kopyacılıktan uzak özgün olabileceği bir değerlendirme sürecini öğrenmektedir. Bunun yanında birey, entelektüel bilgi birikimini sağlarken kültürel bağlamda zengin bir bakış açısı kazanır ve içinde bulunduğu sosyal çevre içerisinde var olan kültürünü özümser ve kendine has karakterini bu doğrultuda farklı bir biçimde ortaya koyabilmektedir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada yöntem olarak betimsel yöntem kullanılmıştır. Ayrıca konuya ilişkin yazılı kaynaklar literatür tarama ile elde edilip kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

Betimsel yöntemler, ilgilenilen ve araştırılmak istenen problemin mevcut var olan durumunu ortaya koymaya yöneliktir. Bu yöntemlerin en temel özelliği, mevcut hâlihazır durumu kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi çalışmaktır (Sönmez & Alacapınar,, 2013).

7-8 yaş ve 13-14 yaş grubu öğrencilerin yapmış oldukları “düğün” konulu resimler, sanatsal gelişim evreleri göz önünde bulundurularak hazırlanmış olan resim değerlendirme ölçeği ile hem kendi içerisinde hem de karşılaştırmalı olarak betimsel yöntem kullanılarak analiz edilmiştir.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili Keçiören ilçesi ilkokul ve liselerinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın örneklemi ise, Ankara Keçiören ilçesine bağlı Özel Sınav İlkokulundaki 1 ve 2. sınıf öğrencilerinden 50 öğrenci, yine aynı ilçedeki Özel Sınav Anadolu Lisesi 9 ve

10. Sınıf öğrencilerinden 50 öğrenci, toplamda 100 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada denekleri kendi aralarında karşılaştırmaya yönelik aykırı durum örnekleme kullanılmıştır. Aykırı durum örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak birbirine aykırı (uç) durumlardan, örneklerden oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, 2016).

4.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması için literatür taraması yapılmıştır. Araştırmaya ait kavramsal çerçevenin oluşturulmasında araştırmanın amacına yönelik ve bu doğrultuda ilerlerken birbirleri arasında tutarlı olması bakımından önemli olduğunu aktarmıştır. Bu bakımdan araştırmaya ait kuramsal ya da kavramsal çerçevenin oluşturulmasında ilgili araştırma hakkında yayınlanmış tez, makale, kitap, vb. literatür gibi ilgili yazınlara başvurulmalıdır (Yıldırım & Şimşek, 2003, s. 53).

Veriler toplanırken, resim değerlendirme ölçeği olarak Lowenfeld'in ve Piaget'in resimsel gelişim evreleri kuramı tablosuna dayandırılarak 5'li likert tipi derecelendirme ölçeği geliştirilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen “Sanatsal Gelişimi Değerlendirme Ölçeği” belirlenen 3 alan uzmanı tarafından onaylanmış ve sonrasında öğrencilerin yaptıkları resimler puanlanmıştır. Hakemlerin verdikleri puanlar arasındaki tutarlılık sonuçları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin (Şema Döneminin) Uzmanlara Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Ortalama	Std. Sapma	N
Uzman 1	3,1040	1,00223	50
Uzman 2	3,3080	,90730	50
Uzman 3	3,0920	,95294	50

Tablo 3.

Puanlayıcılar Arasındaki Korelasyon Katsayıları (İlkokul 1-2.. Sınıf Öğrencileri- Şematik Dönem)

		Uzman1	Uzman 2	Uzman 3
Uzman 1	Pearson Correlation	1	,973**	,955**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000
	N	50	50	50
Uzman 2	Pearson Correlation	,973**	1	,960**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000
	N	50	50	50
Uzman 3	Pearson Correlation	,955**	,960**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	
	N	50	50	50

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 3'e göre ilk puanlayıcı ile ikinci puanlayıcı arasındaki korelasyon katsayısı 0,973, ilk puanlayıcı ile üçüncü puanlayıcı arasındaki korelasyon katsayısı 0,955 ve ikinci ile üçüncü puanlayıcılar arasındaki korelasyon katsayısı ise 0,960 olarak ortaya çıkmıştır. Her üç puanlayıcı arasında yüksek düzeyli ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani puanlayıcıların verdikleri puanlar arasında oldukça yüksek düzeyde tutarlılık olduğu görülmektedir.

Tablo 4.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin (Mantık Döneminin) Uzmanlara Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Ortalama	Std. Sapma	N
Uzman 1	2,5360	1,01132	50
Uzman 2	2,5320	,93426	50
Uzman 3	2,5080	,95636	50

Tablo 5.

Puanlayıcılar Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Lise 9-10. Sınıf Öğrencileri-Mantık Dönemi)

		Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3
Uzman 1	Pearson Correlation	1	,977**	,972**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000
	N	50	50	50
Uzman 2	Pearson Correlation	,977**	1	,970**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000
	N	50	50	50
Uzman 3	Pearson Correlation	,972**	,970**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	
	N	50	50	50

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 5'e göre ilk puanlayıcı ile ikinci puanlayıcı arasındaki korelasyon katsayısı 0,977, ilk puanlayıcı ile üçüncü puanlayıcı arasındaki korelasyon katsayısı 0,972 ve ikinci ile üçüncü puanlayıcılar arasındaki korelasyon katsayısı ise 0,970 olarak ortaya çıkmıştır. Her üç puanlayıcı arasında yüksek düzeyli ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan puanlayıcıların verdikleri puanlar arasında oldukça yüksek düzeyde tutarlılık olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlara ilkökul 1-2. ve lise 9-10. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kapsamında yapmış oldukları “düğün” konulu resim çalışmalarına toplam 3 uzmanın “Sanatsal Gelişimleri Değerlendirme Ölçeği” içerisinde yer alan her bir kritere yönelik değerlendirmelerinden elde edilen veriler yoluyla ulaşılmıştır. Ayrıca bu bölümde, araştırmanın ana amacı ve alt amaçlarına yönelik bulgulara ulaşılmış ve elde edilen bulgular bu doğrultuda yorumlanmıştır.

5.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda ilkökul 1-2. sınıf öğrencilerinin resimleri, ölçekte yer alan “Renk kullanımı, biçim, uzam-mekân, anlatım ve yaratıcı yaklaşım” ölçütleri açısından nasıl bir gelişim gösterdiği sorusuna yönelik betimsel analizler aşağıda yer alan tablo ve şekiller kullanılarak yorumlanmıştır.

5.1.1. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak belirlenen ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin yapmış oldukları “düğün” konulu resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Renk Kullanımı” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 6.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Renk kullanımı’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	3	3	3	3	26	2	2	2	2
2	5	5	5	5	27	4	4	4	4
3	2	3	3	2,66	28	3	4	4	3,66
4	5	5	5	5	29	3	3	3	3
5	3	3	3	3	30	2	3	2	2,33
6	3	4	3	3,33	31	2	3	2	2,33
7	3	3	3	3	32	4	4	4	4
8	2	2	2	2	33	2	2	2	2
9	2	2	2	2	34	5	5	5	5
10	2	3	2	2,33	35	5	5	5	5
11	4	4	3	3,66	36	4	4	3	3,66
12	3	3	3	3	37	2	2	2	2
13	3	3	2	2,66	38	5	5	5	5
14	5	5	4	4,66	39	1	2	2	1,66
15	4	4	4	4	40	3	3	2	2,66
16	5	5	5	5	41	3	3	3	3
17	5	5	5	5	42	1	2	2	1,66
18	5	4	5	4,66	43	5	5	5	5
19	4	4	3	3,66	44	1	1	2	1,33
20	3	3	3	3	45	5	5	5	5
21	4	3	3	3,33	46	3	3	3	3
22	3	3	3	3	47	2	2	1	1,66
23	4	4	3	3,66	48	2	2	2	2
24	5	4	4	4,33	49	2	3	2	2,33
25	2	3	2	2,33	50	3	3	3	3

Tablo 7.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Renk kullanımı’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	3	1	1	5	3.3
2 (yetersiz)	13	9	16	37	25
3 (orta seviyede)	14	19	17	50	33.3
4 (iyi/yeterli)	10	11	6	27	18
5 (çok iyi/başarılı)	10	10	10	30	20
GENEL ORTALAMA	3.26	3.4	3.16	50	100

İlkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin “renk kullanımı” boyutuna göre uzmanların genel değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin sanatsal gelişim düzeyleri “şematik dönem” özelliklerini göstermeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu renk kullanımında farklı yaklaşımlar ortaya çıkarıp kendi dönem özelliklerini yansıttıkları görülmektedir. Dönemin tipik bir özelliği olan nesne ve figürlerde aslına uygun renk seçiminden daha ziyade daha özgün ve kendi istekleri doğrultusunda renk seçimi yaptıkları ve her ne kadar öğrenciler somut işlem basamağı döneminde olmuş olsalar da engin hayal güçlerini kullanarak tek tip ya da basmakalıp renk kullanımı dışına çıkarak kendilerini özgürce ifade edebilmişlerdir. Öğrencilerin %28,3 gibi bir kısmı ise yetersiz denilecek şekilde renk kullandığı görülmektedir. Bunun başlıca sebepleri arasında ise; öğrencilerin resim uygulamasına karşın yeterli seviye motive edilmediği veya o gün için kendini hazır hissetmediği gibi nedenler gösterilebilir. Bunun yanında, derse ve uygulamaya ilişkin doğru bir şekilde motive edilen ve hazırbulunuşlukları sağlanan her bir öğrencinin izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini hayal güçlerinin verdiği imkân ve olanakları dâhilinde zengin ve farklı renk kullanımı ile resimlerine yansıttıkları

görülmektedir. Bu doğrultuda, öğrencilerin kendilerini rahat hissedebildikleri ve hayal güçlerini özgürce aktarabilecekleri bir ders ortamı sağlanmalıdır. Özellikle bu grubu öğrencilerin resimlerine çok fazla müdahale edilmemelidir. Çünkü çocuklar bu dönemde gördüklerinden çok zihinlerinde hayal ettikleri şeyleri yapmayı severler. Bu yüzden mavi bir gökyüzü çocuklar için yeşil ve kırmızı olabilir. Bu davranış özellikleri onların yanlış renk kullanımı gösterdiği sonucunu ortaya çıkarmaz, aksine özgün ve yaratıcı bir şekilde renk kullanımı özellikleri olduğunu kanıtlamaktadır.

Şekil 1. 2. sınıf öğrencilerinden “renk” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.1.2. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak belirlenen ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin “düğün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Biçim” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 8.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	3	3	2	2,66	26	3	3	3	3
2	5	5	4	4,66	27	2	2	2	2
3	2	2	3	2,33	28	4	4	4	4
4	5	5	5	5	29	2	3	2	2,33
5	3	3	3	3	30	2	2	2	2
6	2	2	2	2	31	2	2	2	2
7	3	3	3	3	32	1	3	2	2
8	2	2	2	2	33	2	2	2	2
9	2	2	2	2	34	5	5	5	5
10	1	2	2	1,66	35	5	5	5	5
11	2	3	2	2,33	36	2	3	3	2,66
12	1	2	1	1,33	37	4	4	4	4
13	3	3	3	3	38	4	5	5	4,66
14	3	3	3	3	39	2	2	3	2,33
15	5	5	4	4,66	40	3	3	3	3
16	5	5	5	5	41	2	2	2	2
17	5	5	5	5	42	2	2	2	2
18	3	4	4	3,66	43	3	3	3	3
19	5	5	4	4,66	44	2	2	3	2,33
20	3	3	3	3	45	4	4	4	4
21	2	3	2	2,33	46	3	3	3	3
22	2	3	3	2,66	47	1	2	1	1,33
23	3	3	3	3	48	2	2	2	2
24	3	3	3	3	49	5	5	5	5
25	2	3	3	2,66	50	3	3	3	3

Tablo 9.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	4	-	2	6	4
2 (yetersiz)	18	16	16	50	33.3
3 (orta seviyede)	14	19	17	50	33.3
4 (iyi/yeterli)	4	4	7	15	10
5 (çok iyi/başarılı)	10	11	8	29	19.33
GENEL ORTALAMA	2.96	3.2	3.06	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında %62,63 gibi bir yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu görülmektedir. Şematik dönem özelliklerine bakıldığında çocuklar etrafında gördüğü her şeyi çizme eğilimi göstermekte olup, vurgu yapmak istediği şeyleri abartarak yansıtmaktadırlar. Öğrencilerin resimlerine bakıldığında genelinde şema ve yazıların kullanıldığı görülmektedir. Çünkü öğrencilerin somut işlem döneminden soyut işlem dönemine geçiş evresinde oldukları için belirli kavramları şemalarla resimlerine taşımakta ve okuma ve yazma becerilerinin gelişimi ile birlikte konuşan resimler ortaya çıkarmaktadırlar. Ayrıca çizimlerinde statik duruşun yerine hareketi çağrıştıran açık kollar, yürüyen ve koşan izlenimini veren figürlerin olduğu görülmektedir. Bunun yanında uzmanlar %37,3 oranında öğrenciyi şema öncesi dönem özelliklerini gösterdiği için yetersiz olarak puanlamıştır.

Şekil 2. 1. sınıf öğrencilerinden “biçim” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.1.3. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak belirlenen ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin “düğün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Uzam-Mekân” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 9.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Mekân-Uzam’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	3	3	2	2,66	26	2	2	2	2
2	5	5	5	5	27	4	4	4	4
3	5	5	3	4,33	28	4	4	4	4
4	5	5	5	5	29	3	3	3	3
5	2	2	3	2,33	30	3	3	2	2,66
6	1	1	2	1,33	31	3	3	3	3
7	5	4	4	4,33	32	1	2	2	1,66
8	4	4	4	4	33	2	2	2	2
9	1	2	2	1,66	34	5	5	5	5
10	2	2	2	2	35	4	4	3	3,66
11	2	3	2	2,33	36	3	3	3	3
12	2	2	2	2	37	4	4	3	3,66
13	2	2	2	2	38	4	4	5	4,33
14	5	5	3	4,33	39	1	2	1	1,33
15	3	4	4	3,66	40	5	5	5	5
16	5	5	5	5	41	5	5	4	4,66
17	3	3	3	3	42	2	2	2	2
18	2	3	3	2,66	43	3	3	3	3
19	1	3	3	2,33	44	5	5	5	5
20	4	4	4	4	45	4	4	4	4
21	2	3	2	2,33	46	3	3	3	3
22	2	2	2	2	47	1	1	1	1
23	5	5	5	5	48	2	2	2	2
24	3	3	2	2,66	49	5	5	5	5
25	2	3	3	2,66	50	2	3	3	2,66

Tablo 10.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	6	2	2	10	7
2 (yetersiz)	14	12	16	42	28
3 (orta seviyede)	10	15	15	40	27
4 (iyi/yeterli)	8	10	8	26	17.33
5 (çok iyi/başarılı)	12	11	9	32	21.33
GENEL ORTALAMA	3,12	3,32	3,12	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında %65,66'sı gibi bir oranın yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu görülmektedir. Şematik dönem özellikleri gösteren çocuklar resimlerinde yer çizgisi ve gök çizgisi gibi pek çok mekân algısını yaratacak unsurları resimlerine taşımaktadırlar. Şematik dönem öncesindeki gibi figürler uzay boşluğunda gibi değil aksine mekân içerisinde uyumlu, nesne ve figürler arasında küçük büyük ilişkisinin hissedildiği resimler ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin şematik dönem özelliklerine yönelik mekân ilişkisini resimlerinde bariz bir şekilde yansıttıkları görülmektedir. Bunun yanında %35 oranında öğrencinin resimlerinde henüz bariz bir şekilde mekân hissini uyandırmadığı ve daha çok şema öncesi dönem özelliklerini andıran mekân izlenimi gösterdiği anlaşılmaktadır.

Şekil 3. 2. sınıf öğrencilerinden “mekân” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.1.4. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak belirlenen ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin “düğün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Anlatım” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 11.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	5	5	5	5	26	2	2	3	2.33
2	5	5	5	5	27	3	3	3	3
3	5	4	5	4,66	28	2	2	3	2.33
4	5	5	5	5	29	5	5	3	4.33
5	5	5	5	5	30	4	4	3	3.66
6	5	5	5	5	31	4	4	3	3.66
7	2	3	5	2	32	5	5	3	4.33
8	5	5	5	5	33	3	3	2	2.66
9	4	4	5	4	34	2	2	2	2
10	2	3	4	3.33	35	1	2	2	1.66
11	4	4	4	4	36	1	2	2	1.66
12	3	3	4	3.66	37	2	3	2	2.33
13	5	4	4	4.33	38	4	4	2	3
14	4	5	4	4.33	39	2	2	2	2
15	4	4	4	4	40	2	2	2	2
16	4	4	4	4	41	2	2	2	2
17	3	4	4	3.66	42	2	2	2	2
18	3	3	3	3	43	4	4	2	3.33
19	4	4	3	3.66	44	2	2	2	2
20	3	3	3	3	45	4	4	2	3.33
21	4	4	3	3.66	46	2	3	2	2.33
22	2	3	3	2.66	47	3	3	2	2.66
23	2	2	3	2.33	48	4	4	2	3.33
24	2	3	3	2,66	49	1	1	1	1
25	2	2	3	2,33	50	1	2	1	1.33

Tablo 12.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	4	1	5	10	6.66
2 (yetersiz)	16	13	12	41	27.33
3 (orta seviyede)	7	12	10	29	19.33
4 (iyi/yeterli)	13	15	15	43	28.66
5 (çok iyi/başarılı)	10	9	8	27	18
GENEL ORTALAMA	3,18	3,36	3,18	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında %65,99’u gibi bir oranın yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu görülmektedir. Öğrencilerin resimlerinde artık çevresi ile yakın bir bağ kurduğu ve hayal gücüne ilişkin aklına her gelen şeyi resimlerinde anlatma isteği duyduğu anlaşılmaktadır. Klasik bir salon düğünü görüntüsünün yanında gemide ve uçakta düğün sahneleri gibi zengin hayal güçlerinin anlatım olanaklarını ortaya koyabildikleri görülmektedir. Bunun yanında öğrencilerin %33,99’luk bir kısmının anlatım boyutunda dönemine uygun yeterli bir şekilde yansıtamadıkları görülmektedir. Bunun başlıca sebepleri arasında yaptıkları resme konsantre olamayıp ya da çabuk sıkılıp kendisini yeteri kadar anlatamadıkları söylenebilir. Çünkü çalışmaların bir kısmında tam boyanmamış yarım resim etkisi gözlemlenmektedir.

Şekil 4. 1. sınıf öğrencilerinden “anlatım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.1.5. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak belirlenen ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin “düşün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Yaratıcı Yaklaşım” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 13.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin ‘Yaratıcı Yaklaşım’ Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	4	5	5	5	26	2	3	2	2.33
2	5	5	5	5	27	2	3	2	3
3	5	5	5	4,66	28	4	4	3	2.33
4	5	5	5	5	29	2	3	2	4.33
5	5	5	5	5	30	1	2	1	3.66
6	5	5	5	5	31	2	2	2	3.66
7	4	5	5	2	32	2	2	2	4.33
8	5	5	4	5	33	2	2	2	2.66
9	5	5	5	4	34	2	2	2	2
10	4	4	5	3,33	35	4	4	3	1.66
11	5	5	5	4	36	2	2	2	1.66
12	3	3	3	3.66	37	2	2	1	2.33
13	5	4	4	4,33	38	2	2	2	3
14	2	3	2	4,33	39	2	2	2	2
15	3	3	3	4	40	3	3	2	2
16	2	4	3	4	41	2	2	1	2
17	4	4	2	3,66	42	2	2	1	2
18	5	5	4	3	43	2	2	2	3.33
19	4	4	4	3,66	44	2	2	4	2
20	5	5	5	3	45	2	2	2	3.33
21	5	5	5	3,66	46	1	1	1	2.33
22	2	3	2	2,66	47	2	2	2	2,66
23	2	3	2	2,33	48	2	2	2	3,33
24	3	3	3	2,66	49	1	2	2	1
25	4	5	4	2,33	50	2	2	2	1,33

Tablo 14.

İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	3	1	5	9	6
2 (yetersiz)	23	18	21	62	41,33
3 (orta seviyede)	4	10	6	20	13,33
4 (iyi/yeterli)	8	7	6	21	14
5 (çok iyi/başarılı)	12	14	12	38	25,33
GENEL ORTALAMA	3,06	3,3	2,98	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında %52,66'sı gibi bir oranın yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu görülmektedir. Şematik dönemde olan öğrencilerin yaratıcı yaklaşımları incelendiğinde yaklaşık olarak yarısının yeterli, yarısının da yetersiz olduğu görülmektedir. Bu dönem içerisinde çocuklar okuma-yazma öğrenme, ilkokula başlama ve sosyal ortamın içerisine dâhil olmak gibi aşmalardan geçmektedir. Bu bakımdan incelendiğinde çocukların şema öncesi dönemdeki gibi özgür bir şekilde resimlerinde hayal güçlerinin elverdiği şekilde resim yapma kabiliyetlerini kısmen kaybettikleri fakat bilinçli bir sanat eğitmeni tarafından yönlendirildiğinde kendine özgü bir şekilde resimlerine yaratıcılıklarını katabildikleri görülmektedir. Çünkü bu dönem içerisindeki çocuklar etrafında olan bitenleri kendilerince yorumlamakta, içselleştirmekte ve olumlu ya da olumsuz bir şekilde resimlerine aktarmaktadırlar. Çocukların çoğunluğu klasik bir salon düğünü resmi yaparken sadece bir kısmı farklı bir düğün resmetme yoluna gitmiştir. Aslında öğrencilerin resimlerini beğendirme kaygısı güttükleri için belli

kavramlara ilişkin ezber şemaları resimlerine taşıdıkları ve bu bakımdan yaratıcı yaklaşımlarını resme yansıtamadıkları düşünülmektedir.

Şekil 5. 2. sınıf öğrencilerinden “yaratıcı yaklaşım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.1.6. Birinci Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım” Boyutlarına Göre Yansıttıkları Sanatsal Gelişim Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak belirlenen ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin “düşün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam ve Anlatım” kriterleri açısından 3 uzman tarafından her bir boyuta ilişkin yansıtmış oldukları sanatsal gelişim düzeyleri değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 15.

Uzman Grubunun Şematik Dönem Öğrenci Çalışmalarındaki Renk, Biçim, Mekân ve Anlatım Kriterlerindeki Sanatsal Gelişim Düzeylerine Yönelik Görüşlerini Gösteren Tablo

	Renk Kullanımı			Biçim			Mekân-Uzam			Anlatım		
	Şema D.	Şema D.	Öncesi	Şema D.	Şema D.	Öncesi	Şema D.	Şema D.	Öncesi	Şema D.	Şema D.	Öncesi
Uzman 1	31	19		29	21		31	19		32	18	
Uzman 2	31	19		29	21		29	21		29	21	
Uzman 3	31	19		28	22		30	20		31	19	
Toplam	93	57		86	64		90	60		92	58	
Yüzde	%62	%38		%57	%43		%60	%40		%61	%39	

Uzmanlar öğrencilerin yapmış oldukları resimleri “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam ve Anlatım” gibi her bir boyutu yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik görüşlerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda uzmanların görüşlerinden öğrencilerin “renk kullanımı” boyutuna yönelik %62’sinin kendi dönemleri olan şematik dönem özelliklerini ve %38’lik bir kısmının ise şema öncesi dönem özelliklerini, “biçim” boyutuna yönelik %57’sinin kendi dönemleri olan şematik dönem ve %43’lük bir kısmının ise şema öncesi dönem özelliklerini, “mekân-uzam” boyutuna yönelik %60’ının kendi dönemleri olan şematik dönem ve %40’lık bir kısmının ise şema öncesi dönem özelliklerini ve “anlatım” boyutuna yönelik ise %61’inin kendi dönemleri olan şematik dönem ve %39’luk bir kısmının ise şema öncesi dönem özelliklerini yansıttıkları görülmektedir.

Öğrencilerin çalışmalarında ki “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam ve Anlatım” gibi boyutlarda yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine bakıldığında her bir boyutun %50’sinden fazlasının şematik dönem özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin resimlerinde kendi dönem özelliklerini sağlıklı bir şekilde yansıtabildikleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında her bir boyuta ilişkin %50’sinden daha az bir kısmı şema öncesi dönemde oldukları, bu bakımdan ise öğrencilerin kendi dönemlerinden bir önceki

dönem olan şema öncesi dönem özelliklerini yansıttıkları görülmektedir. Öğrencilerin sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziksel gelişim farklılıkları da göz önüne alındığında kendi dönem özelliklerinin bir öncesi ya da bir sonrasını yansıtması bakımından bir sorun teşkil etmemekte olup sağlıklı bir sanatsal gelişim düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 6. 2. sınıf öğrencilerinden şematik dönem özelliklerini yansıtan bir resim çalışması örneği

5.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt amacı doğrultusunda lise 9-10. sınıf öğrencilerine “düğün” konulu resim çalışmaları yaptırılmış ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Sanatsal Gelişimleri Değerlendirme Ölçeği” ile 3 uzman tarafından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ölçekte yer alan “Renk kullanımı, Biçim, Uzunluk-Mekân, Anlatım ve Yaratıcı yaklaşım” ölçütleri açısından nasıl bir gelişim gösterdiği sorusuna yönelik betimsel analizler aşağıda yer alan tablo ve şekiller kullanılarak yorumlanmıştır.

5.2.1. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak belirlenen lise 9-10. sınıf öğrencilerinin “düşün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Renk Kullanımı” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 16.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk kullanımı” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	2	2	2	2	26	2	2	2	2
2	3	3	3	3	27	3	2	2	2,33
3	2	2	2	2	28	2	2	2	2
4	1	1	1	1	29	2	3	3	2,66
5	2	2	2	2	30	4	2	3	3
6	2	2	2	2	31	1	2	2	1,66
7	2	2	2	2	32	1	2	1	1,33
8	1	1	1	1	33	1	1	1	1
9	4	4	4	4	34	2	2	2	2
10	4	3	3	3,33	35	1	1	1	1
11	1	1	1	1	36	1	1	1	1
12	3	3	3	3	37	1	1	2	1,33
13	4	3	3	3,33	38	1	1	2	1,33
14	4	3	3	3,33	39	3	3	3	3
15	3	3	3	3	40	3	3	2	2,66
16	3	3	3	3	41	3	3	3	3
17	1	2	1	1,33	42	3	3	2	2,66
18	2	2	2	2	43	3	2	3	2,66
19	5	5	5	5	44	2	3	3	2,66
20	3	3	3	3	45	3	3	2	2,66
21	3	3	4	3,33	46	3	3	3	3
22	1	1	1	1	47	4	3	3	3,33
23	1	2	2	1,66	48	1	2	2	1,66
24	3	3	3	3	49	2	2	2	2
25	2	2	2	2	50	2	2	2	2

Tablo 17.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk kullanımı” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	14	9	9	32	21.33
2 (yetersiz)	14	20	21	55	37
3 (orta seviyede)	15	19	17	51	34
4 (iyi/yeterli)	6	1	2	9	6
5 (çok iyi/başarılı)	1	1	1	3	2
GENEL ORTALAMA	2,32	2,3	2,3	50	100

Lise 9-10. sınıf öğrencilerinin “renk kullanımı” boyutuna göre uzmanların genel değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin sanatsal gelişim düzeyleri olarak “Mantık Dönemi/Görünürde Doğalcılık Dönemi” özelliklerini göstermeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin %58,33’ü gibi büyük bir çoğunluğunun renk kullanımında kendi dönem özelliklerini yansıtamadıkları görülmektedir. Dönemin tipik bir özelliği olan nesne ve figürlerde aslına uygun renk seçimi yapmadıkları ve yine bunun yanında bilişsel ve eleştirel olgunluğa giriş ile birlikte yaratıcılıklarının yeniden doğuşu olarak kabul edilen bu dönemde özgün ve kendi istekleri doğrultusunda renk seçimi yapmadıkları görülmektedir. Bunun yanında öğrencilerin %42 gibi bir kısmı ise dönemin özelliklerine ilişkin yeterli denilebilecek şekilde renk kullanabildiği görülmektedir. Bunun başlıca sebepleri arasında ise öğrencilerin resim uygulamasına karşın yeterli seviyede motive edilerek kendilerini ifade edebilmeleri için hazır hissettikleri gibi nedenler gösterilebilir. Derse ve uygulamaya ilişkin doğru bir şekilde motive edilen ve

hazırbulunuşlukları sağlanan her bir öğrencinin dönemin eleştirel yaratıcılığını ortaya koyan resimler yapabildikleri ve hem doğal nesne ve figür renklerini kullanabilirken hem de istekleri doğrultusunda bilinçli bir şekilde özgün renk kullanımına gidebildikleri anlaşılmaktadır.

Şekil 7. 9. sınıf öğrencilerinden “renk” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.2.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak belirlenen lise 9-10. sınıf öğrencilerinin “düğün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Biçim” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 18.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	2	2	2	2	26	3	3	3	3
2	4	4	4	4	27	3	3	3	3
3	2	2	2	2	28	2	2	2	2
4	2	2	2	2	29	3	3	3	3
5	2	2	2	2	30	3	3	2	2,66
6	1	1	1	1	31	2	2	2	2
7	3	3	3	3	32	2	2	2	2
8	2	2	2	2	33	1	1	1	1
9	4	4	4	4	34	2	2	2	2
10	3	3	3	3	35	2	2	2	2
11	1	2	2	1,66	36	2	2	2	2
12	2	2	2	2	37	3	2	3	2,66
13	5	4	4	4,33	38	2	2	2	2
14	4	4	4	4	39	3	3	3	3
15	4	4	4	4	40	2	2	2	2
16	3	3	3	3	41	4	3	4	3,66
17	3	3	3	3	42	2	3	2	2,33
18	4	3	3	3,33	43	2	2	2	2
19	5	5	5	5	44	2	2	2	2
20	5	4	5	4,66	45	3	3	2	2,66
21	5	5	5	5	46	3	3	3	3
22	1	1	1	1	47	1	2	2	1,66
23	2	2	2	2	48	3	3	3	3
24	4	4	4	4	49	4	3	3	3,33
25	3	3	3	3	50	2	2	2	2

Tablo 19.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Biçim” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	5	3	3	11	7,33
2 (yetersiz)	19	20	23	62	41,33
3 (orta seviyede)	14	18	14	46	30,66
4 (iyi/yeterli)	8	7	7	22	14,66
5 (çok iyi/başarılı)	4	2	3	9	6
GENEL ORTALAMA	2,74	2,68	2,68	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında % 51,32 gibi bir oranın yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu görülmektedir. Mantık dönemi özelliklerine bakıldığında çocuklar için önemli olan doğru olanı çizmektir. Bu yüzden. resimlerde detayın ön plana çıktığı ve düğün konulu yapmış oldukları resimlerde sebep-sonuç ilişkisine dayalı bir olay örgüsü olduğu görülmektedir. Öğrencilerin resimlerine bakıldığında genelinde gerçekçi bir üslubun egemen olduğu görülmektedir. Çünkü öğrencilerin soyut işlem dönemi evresinde oldukları için belirli kavramları ve olayları resimlerine gerçekçi ve doğasına uygun bir şekilde taşımakta ve bunun yanında eleştirel bir gözle resimlerini okuyarak yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaktadırlar. Ayrıca çizimlerinde statik duruşun yerine hareketli figürlerin yer aldığı ve figürlerin birbirleri arasında uyumlu hareketler sergilediği görülmektedir. Bunun yanında uzmanlar %48,66 oranında öğrenciyi mantık dönemi öncesi dönem özelliklerini gösterdiği için yetersiz olarak puanlamıştır.

Şekil 8. 10. sınıf öğrencilerinden “biçim” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.2.3. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak belirlenen lise 9-10. sınıf öğrencilerinin “düğün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Mekân-Uzam” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 20.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	2	2	2	2	26	2	2	2	2
2	4	4	4	4	27	4	4	4	4
3	1	1	1	1	28	2	2	1	1,66
4	1	1	1	1	29	4	3	4	3,66
5	2	2	2	2	30	4	3	3	3,33
6	2	2	2	2	31	2	2	2	2
7	3	3	3	3	32	2	2	2	2
8	1	1	1	1	33	1	1	1	1
9	1	1	1	1	34	3	3	3	3
10	3	3	3	3	35	1	1	1	1
11	2	2	2	2	36	1	1	1	1
12	2	3	2	2,33	37	1	1	2	1,33
13	5	5	5	5	38	2	2	1	1,66
14	4	4	4	4	39	4	4	4	4
15	5	5	5	5	40	2	2	2	2
16	3	3	3	3	41	3	3	3	3
17	1	1	1	1	42	4	3	3	3,33
18	5	4	4	4,33	43	1	2	2	1,66
19	5	5	5	5	44	2	2	2	2
20	5	5	5	5	45	3	3	3	3
21	5	5	5	5	46	4	4	3	3,66
22	3	3	3	3	47	1	1	1	1
23	3	2	3	2,66	48	2	2	2	2
24	4	4	4	4	49	3	2	3	2,66
25	3	3	3	3	50	1	2	1	1,33

Tablo 21.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Mekân-Uzam” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	12	9	12	33	22
2 (yetersiz)	13	16	13	42	28
3 (orta seviyede)	10	13	13	36	24
4 (iyi/yeterli)	9	7	7	23	15,33
5 (çok iyi/başarılı)	6	5	5	16	10,66
GENEL ORTALAMA	2,68	2,62	2,6	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında %50’si gibi bir oranın yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu ve %50’sinin de yetersiz bir seviyede olduğu görülmektedir. Mantık dönem özellikleri gösteren çocuklar resimlerinde artık mekânın üç boyutlu yönünü görebilir, perspektifi gösterebilir ve nesnelerin birbiri arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde çözümleyerek gerçekçi bir mekân algısını yaratacak unsurları resimlerine taşımaktadırlar. Mantık dönemi öncesindeki dönemlerdeki gibi figürler artık belli belirsiz bir mekân içerisinde resmedilmez, aksine mekân içerisinde uyumlu, nesne ve figürler arasında küçük-büyük ilişkisinin hissedildiği resimler ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda bakıldığında öğrencilerin yarısının mantık dönem özelliklerine yönelik mekân ilişkisini resimlerinde bariz bir şekilde yansıttıkları, yarısının ise mantık dönemi öncesi dönemlerin özelliklerini andıran mekân izlenimi gösterdiği ve dönem özelliklerini yansıtamadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 9. 10. sınıf öğrencilerinden “mekân-uzam” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.2.4. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak belirlenen lise 9-10. sınıf öğrencilerinin “düğün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “anlatım” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 22.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	3	3	2	2,66	26	2	2	2	2
2	3	3	3	3	27	2	2	2	2
3	2	2	2	2	28	1	2	2	1,66
4	2	2	2	2	29	4	3	4	3,66
5	2	2	2	2	30	3	2	2	2,33
6	1	1	1	1	31	3	3	3	3
7	2	3	3	2,66	32	3	3	3	3
8	1	1	1	1	33	1	1	1	1
9	4	4	4	4	34	3	2	3	2,66
10	3	3	3	3	35	2	2	2	2
11	1	1	1	1	36	2	2	2	2
12	3	4	3	3,33	37	3	3	3	3
13	5	5	5	5	38	1	1	1	1
14	3	4	3	3,33	39	4	4	4	4
15	5	5	5	5	40	3	3	3	3
16	2	2	2	2	41	4	3	4	3,66
17	2	2	2	2	42	2	2	2	2
18	4	4	4	4	43	2	2	2	2
19	5	5	5	5	44	2	2	3	2,33
20	5	5	5	5	45	2	2	2	2
21	5	5	5	5	46	5	5	4	4,66
22	1	1	1	1	47	1	1	2	1,33
23	2	2	2	2	48	3	3	2	2,66
24	3	3	3	3	49	3	3	3	3
25	4	4	4	4	50	2	2	2	2

Tablo 23.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Anlatım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	8	7	6	21	14,66
2 (yetersiz)	16	18	19	53	35,33
3 (orta seviyede)	14	13	13	40	26,66
4 (iyi/yeterli)	6	6	7	19	12,66
5 (çok iyi/başarılı)	6	6	5	17	11,33
GENEL ORTALAMA	2,72	2,72	2,72	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında %50,66’sı gibi bir oranın yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu görülmektedir. Öğrencilerin resimlerinde verilen konuya ilişkin eleştirel bir gözle bakıp çevrelerindeki olup bitenleri gözlem ve yaratıcılıkları doğrultusunda resimlerine aktarabildikleri anlaşılmaktadır. Klasik bir salon düğünü görüntüsünün yanında düğün olgusunu kapsamlı bir şekilde ele alarak farklı düğün sahnelerini zengin hayal güçlerinin anlatım olanakları dâhilinde ortaya koyabildikleri görülmektedir. Bunun yanında öğrencilerin %50’ye yakın bir kısmının anlatım boyutunu dönemine uygun olarak yeterli bir şekilde yansıtamadıkları görülmektedir. Bunun başlıca sebepleri arasında yaptıkları resme konsantre olamayıp ya da çabuk sıkılıp kendisini yeteri kadar anlatamadıkları söylenebilir. Çünkü çalışmaların bir kısmında tam boyanmamış yarım resim etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 10. 10. sınıf öğrencilerinden “anlatım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.2.5. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Resim Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak belirlenen lise 9-10. sınıf öğrencilerinin “düğün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Yaratıcı Yaklaşım” kriteri açısından 3 uzman tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 24.

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirmesi

Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.	Öğrenci	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Ort.
1	2	2	2	2	26	1	1	1	1
2	2	3	2	2,33	27	5	5	4	4,66
3	1	1	1	1	28	1	2	1	1,33
4	1	1	1	1	29	2	2	2	2
5	1	2	1	1,33	30	2	3	2	2,33
6	2	1	1	1,33	31	3	3	3	3
7	2	2	2	2	32	2	2	2	2
8	1	2	1	1,33	33	1	1	1	1
9	3	3	3	3	34	2	2	2	2
10	3	3	3	3	35	1	1	1	1
11	1	1	1	1	36	1	1	1	1
12	2	2	2	2	37	3	3	3	3
13	5	5	5	5	38	1	1	1	1
14	2	3	2	2,33	39	5	5	5	5
15	5	5	5	5	40	2	2	2	2
16	2	2	2	2	41	3	3	3	3
17	1	1	1	1	42	2	2	2	2
18	3	3	3	3	43	1	1	1	1
19	4	3	3	3,33	44	1	2	2	1,66
20	4	3	4	3,66	45	1	2	2	1,66
21	3	4	4	3,66	46	4	4	4	4
22	1	1	1	1	47	1	1	2	1,33
23	2	2	2	2	48	2	2	2	2
24	2	2	2	2	49	2	2	2	2
25	5	5	5	5	50	2	2	2	2

Tablo 25

Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Yaratıcı Yaklaşım” Boyutuna Göre Uzmanların Genel Değerlendirme Sonuçları

PUAN	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	Toplam Öğrenci Sayısı	%
1 (çok yetersiz)	17	13	15	45	30
2 (yetersiz)	18	19	20	57	38
3 (orta seviyede)	7	11	7	25	16,66
4 (iyi/yeterli)	3	2	4	9	6
5 (çok iyi/başarılı)	5	5	4	14	9.33
GENEL ORTALAMA	2,22	2,34	2,24	50	100

Uzmanların öğrenci çalışmalarına yönelik vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında toplamda % 68’si gibi bir oranın yetersiz bir seviyede olduğu görülmektedir. Mantık dönemi öğrencilerinin yaratıcı yaklaşımları incelendiğinde yaklaşık olarak %32’sinin de başarılı ya da yeterli olduğu görülmektedir. Bu dönem içerisinde çocuklar sanatsal gelişim düzeyleri göz önüne alındığında ikinci yaratıcılık evresi olarak nitelendirilen görünürde doğalcılık dönemindedir. Bu bakımdan incelendiğinde çocukların etrafında olup bitene ilişkin bilişsel ve duyuşsal zekâlarını aktif olarak kullanabildikleri fakat öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kendilerini özgür bir şekilde resimlerde ifade edemedikleri ve daha önceki sanatsal gelişim düzeylerindeki gibi hayal güçlerinin elverdiği ölçüde resim yapma kabiliyetlerini kısmen kaybettikleri görülmektedir. Bunun yanında bu dönem öğrencilerinin sanatsal gelişim özelliklerini göz önünde bulunduran bilinçli bir sanat eğitmeni tarafından yönlendirildiğinde kendine özgü bir şekilde resimlerine yaratıcılıklarını katabildikleri görülmektedir. Mantık dönemi içerisindeki çocukların en

önemli handikaplarından bir tanesi de ergenlik çağında olmalarıdır. Bu yüzden resimlerinde kendilerini ifade etmekte birtakım zorluklar yaşamaktadırlar. Özellikle kendini beğendirme kaygıları taşıdıkları için etrafindan gelen olumlu ya da olumsuz her türlü etkiyi içselleştirmekte olup resimlerine aktarmaktadırlar. Bu bakımdan öğrencilerin yaratıcılıklarının ön plana çıkartılması için sanat eğitimi veren bireylere büyük bir görev düşmektedir.

Şekil 11. 9. sınıf öğrencilerinden “yaratıcı yaklaşım” boyutunu yansıtan bir resim çalışması örneği

5.2.6. İkinci Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım” Boyutlarına Göre Yansıttıkları Sanatsal Gelişim Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak belirlenen ilkökul 1-2. sınıf öğrencilerinin “düşün” konulu yapmış oldukları resimlerinde sanatsal başarılarına yönelik “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam ve Anlatım” kriterleri açısından 3 uzman tarafından her bir

boyuta ilişkin yansıtmış oldukları sanatsal gelişim düzeyleri değerlendirilmiş ve elde edilen bulguların betimsel analizleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 26.

Uzman Grubunun Mantık Dönemi Öğrenci Çalışmalarındaki Renk, Biçim, Mekân ve Yaratıcı Yaklaşım Kriterlerindeki Sanatsal Gelişim Düzeylerine Yönelik Görüşlerini Gösteren Tablo

		Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3	Toplam	Yüzde
Renk	Mantık Dönemi	3	3	4	10	%7
	Gerçekliğin	22	22	22	66	%44
	Doğuşu Dönemi					
	Şema Dönemi	24	23	23	70	%46
	Şema Öncesi Dönem	1	2	1	4	%3
Biçim	Mantık Dönemi	11	11	11	33	%22
	Gerçekliğin	25	27	27	79	%53
	Doğuşu Dönemi					
	Şema Dönemi	14	12	12	38	%25
	Şema Öncesi Dönem	-	-	-	-	-
Mekân	Mantık Dönemi	9	9	9	27	%18
	Gerçekliğin	20	19	19	58	%39
	Doğuşu Dönemi					
	Şema Dönemi	21	22	22	65	%43
	Şema Öncesi Dönem	-	-	-	-	-
Anlatım	Mantık Dönemi	15	15	16	46	%30
	Gerçekliğin	18	17	17	52	%35
	Doğuşu Dönemi					
	Şema Dönemi	17	18	17	52	%35
	Şema Öncesi Dönem	-	-	-	-	-

Uzmanlar öğrencilerin yapmış oldukları resimleri “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam ve Anlatım” gibi her bir boyutu yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik görüşlerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda uzmanların görüşlerinden öğrencilerin “Renk Kullanımı” boyutuna yönelik %7’sinin kendi dönemleri olan mantık dönemini, %44’ü gerçekliğin doğuşu dönemini, %46’sı şema dönemini ve %3’lük bir kısmının ise şema öncesi dönem özelliklerini yansıttığı görülmektedir. “Biçim” boyutuna yönelik %22’sinin kendi dönemleri olan mantık dönemini, %53’ü gerçekliğin doğuşu dönemini ve %25’lik bir kısmının ise şema dönemi özelliklerini yansıttığı görülmektedir. “Mekân-Uzam” boyutuna yönelik %18’inin kendi dönemleri olan mantık dönemini, %39’unun gerçekliğin doğuşu dönemini ve %43’lük bir kısmının ise şema dönemi özelliklerini yansıttığı görülmektedir. “Anlatım” boyutuna yönelik ise %30’unun kendi dönemleri olan mantık dönemini, %35’inin gerçekliğin doğuşu dönemini ve %35’lik bir kısmının ise şema dönemi özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

Öğrencilerin çalışmalarındaki “Renk Kullanımı, Biçim, Mekân-Uzam ve Anlatım” gibi boyutlarda yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine bakıldığında her bir boyut için %50’sinden az bir kısmının mantık dönem özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Bu doğrultuda lise 9-10. sınıf öğrencilerinin her bir boyut için kendi dönem özellikleri olan mantık dönem özelliklerini tam olarak yansıtamadığı ve yetersiz oldukları anlaşılmaktadır. Bunun yanında her bir boyuta ilişkin %50’ye yakın bir kısmı mantık dönemi öncesi olan gerçekliğin doğuşu dönemi özelliklerini yansıttıkları görülmektedir. Öğrencilerin kendi sanatsal gelişim düzeylerini yansıtamadığı durumu göz önüne alındığında buna sebep olan pek çok neden ve sonucun olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Çünkü öğrencilerin sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziksel gelişim düzeyleri bakımından farklılıkları ve ergenlik çağına olması sebebi ile kritik bir dönemde olması gibi sebepler göz önüne alındığında kendi dönem özelliklerinin bir öncesi dönemi özelliklerini yansıtmaması bakımından çok büyük bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak öğrencilerin kendi dönem

özelliklerini çok düşük düzeyde yansıttıkları için başta sanat eğitimcileri ve diğer eğitimciler tarafından bu durumun gözden kaçırılmaması gerektiği ve gerekli önlemlerin alınarak, her bir öğrencinin sanatsal gelişim düzeyi olarak kendi dönem özelliklerini yansıtması sağlanmalıdır.

Şekil 12. 9. sınıf öğrencilerinden mantık dönem özelliklerini yansıtan bir resim çalışması örneği

5.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt amacı doğrultusunda ilkokul 1-2. sınıf ve lise 9-10. sınıf öğrencilerine “düğün” konulu resim çalışmaları yaptırılmış ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Sanatsal Gelişimleri Değerlendirme Ölçeği” ile 3 uzman tarafından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ölçekte yer alan “Renk kullanımı, Biçim, Uzunluk-Mekân, Anlatım ve Yaratıcı yaklaşım” ölçütleri açısından her iki grubun kendi içerisinde nasıl bir gelişim gösterdiği sorusuna yönelik betimsel analizler aşağıda yer alan tablo ve şekiller kullanılarak yorumlanmıştır:

5.3.1. Üçüncü Alt Amaca Yönelik İlkokul 1-2. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım ve Yaratıcı Yaklaşım” Boyutlarına Göre Uzmanların Vermiş Oldukları Puanlara Göre Değerlendirilmesi

Tablo 27.

Tüm Deneklerin Uzmanlara Göre Ortalaması (Şematik Dönem)

	Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3	Genel Ortalama
Renk Ortalaması	3,26	3,4	3,16	3,27
Biçim Ortalaması	2,9	3,16	3,02	3,02
Mekân Ortalaması	3,12	3,32	3,12	3,18
Anlatım Ortalaması	3,18	3,36	3,18	3,24
Yaratıcı Y. Ortalaması	3,06	3,3	2,98	3,11

Uzmanlar öğrencilerin yapmış oldukları resimleri “Renk Kullanımı, Biçim, Mekân-Uzam, Anlatım ve Yaratıcı Yaklaşım” gibi her bir boyutu yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik puanlar vermişler ve 3 uzmana ait genel ortalamaları alınmıştır. Bu doğrultuda uzmanlardan elde edilen genel ortalamalara bakıldığında öğrencilerin kendi sanatsal gelişim dönemleri olan şematik dönemi özelliklilerine göre renk kullanımı” boyutuna yönelik 3,27’lik bir puan olarak yeterli ya da başarılı denilecek orta seviyede, “biçim” boyutuna yönelik 3,02 puan olarak orta seviyede, “mekân-uzam” boyutuna yönelik 3,18 puan olarak orta seviyede, “anlatım” boyutuna yönelik 3,24 puan olarak yine yeterli ya da başarılı denilecek orta seviyede ve “yaratıcı yaklaşım” boyutuna yönelik ise 3,11 puan olarak orta seviyede oldukları görülmektedir.

Tüm boyutlara yönelik uzmanların vermiş oldukları puanların genel ortalamalarına bakıldığında ilkök 1-2. Sınıf öğrencilerin kendi sanatsal gelişim düzeyleri olan şema dönemi özelliklerini yeterli seviye yakın olan orta seviyede yansıtabildikleri anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin kendi dönem özellikleri bakımından sağlıklı denilebilecek bir seviyede oldukları anlaşılmaktadır.

5.3.2. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Lise 9-10. Sınıf Öğrencilerinin “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam, Anlatım ve Yaratıcı Yaklaşım” Boyutlarına Göre Uzmanların Vermiş Oldukları Puanlara Göre Değerlendirilmesi

Tablo 28.

Tüm Deneklerin Uzmanlara Göre Ortalaması (Mantık Dönemi)

	Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3	Genel Ortalama
Renk Ortalaması	2,32	2,3	2,3	2,30
Biçim Ortalaması	2,74	2,68	2,68	2,7
Mekân Ortalaması	2,68	2,62	2,6	2,63
Anlatım Ortalaması	2,72	2,72	2,72	2,72
Yaratıcı Y. Ortalaması	2,22	2,34	2,24	2,26

Uzmanlar, öğrencilerin yapmış oldukları resimleri “Renk Kullanımı, Biçim, Mekân-Uzam, Anlatım ve Yaratıcı Yaklaşım” gibi her bir boyuta göre yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik puanlar vermişler ve 3 uzmana ait genel ortalamaları alınmıştır. Bu doğrultuda uzmanlardan elde edilen genel ortalamalara bakıldığında; öğrencilerin kendi sanatsal gelişim dönemleri olan mantık dönemi özelliklilerine göre “renk kullanımı” boyutuna yönelik 2,30’lık bir puan olarak yetersiz seviyede, “biçim” boyutuna yönelik 3,7 puan olarak orta seviye yakın yetersiz bir seviyede, “mekân-uzam” boyutuna yönelik 2,63 puan olarak yine orta seviye yakın yetersiz seviyede, “anlatım” boyutuna yönelik 2,72 puan olarak yine orta seviye yakın yetersiz ya da başarısız seviyede ve “yaratıcı yaklaşım” boyutuna yönelik ise 2,26 puan olarak yetersiz seviyede oldukları görülmektedir.

Tüm boyutlara yönelik uzmanların vermiş oldukları puanların genel ortalamalarına bakıldığında lise 9-10. sınıf öğrencilerin kendi sanatsal gelişim düzeyleri olan mantık dönemi özelliklerini orta seviyeye yakın olan yetersiz seviyede yansıtabildikleri

anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin kendi dönem özelliklerini resimlerine pek yansıtamadığı ve daha çok yetersiz bir seviyede oldukları görülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan araştırmanın sonuçları, elde edilen bulgular ışığında araştırmanın amacına yönelik tasniflenmiş, tartışılmış, uygulamaya yönelik ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

“İlkokul 1.- 2. Sınıf ve Lise 9-10. sınıf Öğrencilerinin Sanatsal Gelişim Düzeylerine Göre Değerlendirilmesi” adlı bu araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar, araştırmanın alt amaçlarına yönelik sonuçlar olarak tasnif edilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

6.1.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar

Birinci alt amaç olan “İlkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin; renk kullanımı, biçim, uzam- (mekân), anlatım ve yaratıcı yaklaşım kriterleri doğrultusunda yansıttıkları sanatsal gelişim düzeyleri nelerdir ve ne düzeydedir?” sorusuna yönelik ilgili amaç doğrultusunda sonuçlara ulaşılmıştır.

İlkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin düğün konulu yapmış oldukları resim çalışmalarından birinci amaca yönelik sırasıyla şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1- İlkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin “renk kullanımı” boyutuna göre uzmanların genel değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun renk kullanımında farklı yaklaşımlar ortaya çıkarıp kendi dönem özelliklerini yansıttıkları ve sanatsal gelişim düzeyleri olan “şematik dönem” özelliklerini gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

2- Uzmanların “biçim” boyutuna yönelik öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin çoğunluğunun yeterli bir seviyede olduğu görülmektedir. Şematik dönem özelliklerine göre çocuklar bu dönemde etrafında gördüğü her şeyi çizme eğilimi göstermekte olup, vurgu yapmak istediği şeyleri abartarak yansıtmaktadırlar. Öğrencilerin resimlerine bakıldığında genelinde şema ve yazıların kullanıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin yarısından fazla bir kısmının biçim boyutuna yönelik kendi dönem özelliklerini gösterebildikleri ve bunun yanında üçte bir oranında öğrencinin ise şema öncesi dönem özelliklerini gösterdiği için yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3- Uzmanların “mekân” boyutuna yönelik öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin resimlerinde şematik dönem özelliklerine yönelik mekân ilişkisini resimlerinde bariz bir şekilde yansıttıkları görülmektedir. Bunun yanında bir takım öğrencinin resimlerinde henüz bariz bir şekilde mekân hissini uyandırmadığı ve daha çok şema öncesi dönem özelliklerini andıran mekân izlenimi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

4- Uzmanların “anlatım” boyutuna ilişkin öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında büyük bir oranın yeterli ya da başarılı bir seviyede oldukları görülmektedir. Bu bakımdan öğrencilerin resimlerinde artık çevresi ile yakın bir bağ kurduğu ve hayal gücüne ilişkin aklına her gelen şeyi resimlerinde anlatma isteği duyduğu anlaşılmaktadır. Klasik bir salon düğünü görüntüsünün yanında gemide ve uçakta düğün

sahneleri gibi zengin hayal güçlerinin anlatım olanaklarını ortaya koyabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

5- Uzmanların “yaratıcı yaklaşım” boyutuna ilişkin öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarından, şematik dönemde olan öğrencilerin yaratıcı yaklaşımları bakımından yaklaşık olarak yarısının yeterli, yarısının da vasat olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6- Uzmanlar ilkokul öğrencilerinin yapmış oldukları resimleri “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam ve Anlatım” gibi her bir boyutta değerlendirmiş ve yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik görüşlerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda uzmanların görüşlerinden öğrencilerin her bir boyuta ilişkin kendi dönemleri olan şematik dönem özelliklerini yansıttıkları sonucuna varmışlardır.

6.1.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar

İkinci alt amaç olan “Lise 9-10. sınıf öğrencilerinin; renk kullanımı, biçim, uzam (mekân), anlatım ve yaratıcı yaklaşım kriterleri doğrultusunda yansıttıkları sanatsal gelişim düzeyleri nelerdir ve ne düzeydedir?” sorusuna yönelik ilgili amaç doğrultusunda sonuçlara ulaşılmıştır.

Lise 9-10. sınıf öğrencilerinin düşün konulu yapmış oldukları resim çalışmalardan ikinci amaca yönelik sırasıyla şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1- Lise 9-10. sınıf öğrencilerinin ‘renk kullanımı’ boyutuna göre uzmanların genel değerlendirme sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin sanatsal gelişim düzeyleri olarak “Mantık Dönemi/Görünürde Doğalcılık Dönemi” özelliklerini göstermeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun renk kullanımında kendi dönem özelliklerini yansıtamadıkları, bunun yanında öğrencilerin yarısından az bir kısmının ise kendi döneminin özelliklerine ilişkin yeterli denilebilecek şekilde renk kullanabildiği sonucuna varılmıştır.

2- Uzmanların “biçim” boyutuna ilişkin öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin yarsından az bir çoğunluğun yeterli ve başarılı bir seviyede oldukları ve bunun yanında yarısına yakın bir oranında mantık dönemi öncesi dönem özelliklerini gösterdiği için yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3- Uzmanların “mekân” boyutuna ilişkin öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin yarısının mantık dönem özelliklerine yönelik mekân ilişkisini resimlerinde bariz bir şekilde yansıttıkları, yarısının ise mantık dönemi öncesi dönemlerin özelliklerini andıran mekân izlenimi gösterdiği ve dönem özelliklerini yansıtamadığı ortaya çıkmaktadır.

4- Uzmanların “anlatım” boyutuna ilişkin öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında yarısının yeterli ve başarılı bir seviyede olduğu ve yarına yakın bir kısmının da yetersiz bir seviyede olduğu görülmektedir. Öğrencilerin resimlerinde verilen konuya ilişkin eleştirel bir gözle bakıp çevrelerindeki olup bitenleri gözlem ve yaratıcılıkları doğrultusunda resimlerine aktarabildikleri anlaşılmaktadır. Klasik bir salon düğünü görüntüsünün yanında düğün olgusunu kapsamlı bir şekilde ele alarak farklı düğün sahnelerini zengin hayal güçlerinin anlatım olanakları dâhilinde ortaya koyabildikleri sonucuna ulaşılmıştır .

5- Uzmanların “yaratıcı yaklaşım” boyutuna ilişkin öğrenci çalışmalarına vermiş olduğu puan ortalamalarına bakıldığında büyük bir çoğunluğun yetersiz bir seviyede olduğu görülmektedir. Bu bakımdan değerlendirmeye alınan öğrenci resimlerinde büyük bir çoğunluğun kendi sanatsal gelişimleri göz önünde bulundurduğunda yaratıcı yaklaşımlarını resimlerine yansıtamadıkları ya da kısmen yansıtabildikleri ortaya çıkmaktadır.

6-Uzmanlar lise öğrencilerinin yapmış oldukları resimleri “Renk Kullanımı, Biçim, Uzam ve Anlatım” gibi her bir boyuta ilişkin değerlendirmişler ve yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik görüşlerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda uzmanların görüşlerinden öğrencilerin her bir boyutuna yönelik kendi dönemleri olan mantık dönemi

özelliklerini yansıtamadıkları ve çoğunlukla gerçekliğin doğusu dönemi veya şematik dönem özelliklerini resimlerine yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuçlar

Üçüncü alt amaç olan “İlkokul 1-2. sınıf ve lise 9-10. sınıf öğrencilerinin; renk kullanımı, biçim, uzam (mekân), anlatım ve yaratıcı yaklaşım kriterleri doğrultusunda aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını ve anlamlı bir fark olmamış ise sebeplerini ortaya koymaktır?” ifadesine yönelik ilgili amaç doğrultusunda sonuçlara ulaşılmıştır.

İlkokul 1-2. sınıf ve lise 9-10. sınıf öğrencilerinin düğün konulu yapmış oldukları resim çalışmalarından üçüncü amaca yönelik sırasıyla şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1- Uzmanlar ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerin yapmış oldukları resimleri “renk kullanımı, biçim, mekân-uzam, anlatım ve yaratıcı yaklaşım” gibi her bir boyutu yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik puanlar vermişler ve 3 uzmana ait genel ortalamaları alınmıştır. Bu doğrultuda uzmanlardan elde edilen genel ortalamalarından; öğrencilerin kendi sanatsal gelişim dönemleri olan şematik dönemin özelliklerine göre “renk kullanımı” boyutuna yönelik yeterli ya da başarılı seviyede, “biçim” boyutuna yönelik orta seviyede, “mekân-uzam” boyutuna yönelik orta seviyede, “anlatım” boyutuna yönelik yeterli ya da başarılı denilecek orta seviyede ve “yaratıcı yaklaşım” boyutuna yönelik ise orta seviyede oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Uzmanların genel ortalamalarından ilkokul öğrencilerinin kendi sanatsal gelişim dönemleri olan şema dönemi özelliklerini her bir boyut göz önüne alındığında sağlıklı bir şekilde resimlerine yansıtabildikleri ortaya çıkmaktadır.

2- Uzmanlar lise 9-10. sınıf öğrencilerin yapmış oldukları resimleri “renk kullanımı, biçim, mekân-uzam, anlatım ve yaratıcı yaklaşım” gibi her bir boyutu göre yansıtmış oldukları sanatsal gelişim dönemlerine yönelik puanlar vermişler ve 3 uzmana ait genel ortalamaları alınmıştır. Bu doğrultuda uzmanlardan elde edilen genel ortalamalara bakıldığında;

öğrencilerin kendi sanatsal gelişim dönemleri olan Mantık dönemi özelliklerine göre “renk kullanımı” boyutuna yönelik yetersiz seviyede, “biçim” boyutuna yönelik orta seviye yakın yetersiz bir seviyede, “mekân-uzam” boyutuna yönelik orta seviye yakın yetersiz seviyede, “anlatım” boyutuna yönelik orta seviye yakın yetersiz ya da başarısız seviyede ve “yaratıcı yaklaşım” boyutuna yönelik ise yetersiz seviyede oldukları görülmektedir. Bu bakımdan lise öğrencileri kendi dönemleri olan mantık dönem özelliklerini resimlerine yansıtamadıkları ve sanatsal gelişim olarak geride seyrettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

3- Uzmanların ilkökul 1-2. sınıf ve lise 9-10. sınıf öğrencilerinin resimlerini her birini kendi sanatsal gelişim dönemleri özelliklerine göre incelemiş ve değerlendirmiştir. Elde edilen sonuçlardan ilkökul 1-2. sınıf öğrencileri resimlerinde kendi sanatsal gelişim dönemleri olan “şematik dönem” özelliklerini her bir boyuta ilişkin sağlıklı bir şekilde resimlerine yansıtabildikleri ve gelişimsel olarak sağlıklı bir profil çizebildikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında ise lise 9.-10 sınıf öğrencilerinin ise değerlendirmeye ait her bir boyut göz önüne alındığında sanatsal gelişim dönemleri olan “mantık dönem” özelliklerini orta seviyeye yakın bir şekilde resimlerine yansıtabildikleri ve genel olarak yetersiz bir seviyede oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan ilkökul öğrencilerinin sanatsal gelişim düzeylerinde her hangi bir olumsuzlukla karşılaşmadığı ve doğal sürecinde gelişimlerinin seyrettiği ancak lise öğrencilerinin gelişimsel olarak çok geride oldukları ve kendi dönem özelliklerini yansıtamadıkları ortaya çıkmaktadır.

6.2. Tartışma

Araştırmanın birinci alt amacı “İlkökul 1-2. sınıf öğrencilerinin renk kullanımı, biçim, uzam (mekân), anlatım ve yaratıcı yaklaşım kriterleri doğrultusunda yansıttıkları sanatsal gelişim düzeyleri nelerdir ve ne düzeydedir?” sorusuna yönelik düzenlenmiştir.

Bu alt amaca ilişkin bulgular incelendiğinde; ilkökul 1-2. Sınıf öğrencilerinin “düşün” konulu yapmış oldukları resimlere uzmanlar sanatsal gelişim düzeylerini ölçmeye ve

değerlendirmeye yönelik geliştirilen ölçek doğrultusunda puanlamışlardır. Bu doğrultuda öğrencilerin sanatsal gelişim düzeyleri ölçeğin her bir boyutu göz önüne alındığında başarılı ve yeterli bulunmuştur. Bunun yanında uzmanların değerlendirmelerinden, öğrencilerin sanatsal gelişim düzey özelliklerinin de kendi sanatsal gelişim dönemleri olan şematik dönem özellikleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonucun bu şekilde çıkması, ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerinin sanatsal gelişim dönemleri bakımından sağlıklı ve dönemine uygun özellikleri yansıttığını ve görsel sanatsal dersi uygulamalarında yaratıcı ve özgün eserler ortaya koyabildiklerini söyleyebiliriz. Elde edilen bu bulgular çocuğun sanatsal gelişim dönemlerinden çok önemli bir dönem olan şematik dönemle ilgili birçok araştırmanın (Kili, 2010; Erdal, 2015; Aferin, 2015) bulgusu ile paralellik göstermektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda çocuğun sanatsal gelişim dönemlerine yönelik her bir gelişim döneminin öneminden bahsedilirken ek olarak sağlıklı bir gelişim için çocukların beklendik davranışları doğal sürecinde yansıtmaları gerektiğinin altı çizilmiştir. Kehnemuyi, (2009) 1ve 2. sınıflardaki çocukların bu dönem içerisinde doğası gereği hareketli ve coşkulu olduğunu, bu tip davranışların resimlerine yansıtarak daha çok elle çalışmayı sevdiğini de getirmiştir. Ayrıca şema öncesi dönemdeki gibi çocukların çok çabuk yorulup sıkılabildiklerini, bundan dolayı öğretmenlerin derse yönelik gerekli motivasyonu sağlayarak ilgiyi uyandıracak konuları seçerek daha çok kolektif katılımın sağlandığı bir ortamın yaratılmasının gerektiğini vurgulamıştır. Uygulamalarda ise öykü temelli imgesel konuların seçilmesinin çocukların hayal güçlerini ortaya çıkarabildikleri bir zemin hazırladığının önemine değinmiştir.

İlkokul çağlarında somut işlem döneminde olan çocukların doğru bir şekilde sanat eğitimi ve öğretimi aldıklarında soyut işlem basamağına sağlıklı bir şekilde geçiş yapabilmelerine ve yaratıcılıklarının köretilmemesinin yalnızca görsel sanatlar dersi için değil, diğer branş derslerinde de analitik ve kavramsal düşünmesine katkı sağlayabileceği söylenebilmektedir. Malchiodi (2013, s. 70), çocukların kendilerine ait biricik düşüncelerini, algıladıklarını ve hislerini yaratıcılıkları doğrultusunda çalışmalarına

katsalar bile almış oldukları eğitimden dolayı resimsel anlatımlarında bulundukları çevreden ve uygulama aşamasında kullanmış oldukları malzeme ve teknikten büyük ölçüde etkilenmektedirler. Bu bakımdan öğrencilerin görsel sanatlar dersi içerisinde yalnızca sanatsal bir etkinlik için ürün çıkartmaları gibi sığ bir bakış açısından bakılmaması gerektiği ve verilen eğitimin çocuğun sanatsal gelişimine olumlu ya da olumsuz bir şekilde katkı sağlayacağı düşünülmelidir.

Araştırmanın ikinci alt amacı "Lise 9-10. sınıf öğrencilerinin; renk kullanımı, biçim, uzam (mekân), anlatım ve yaratıcı yaklaşım kriterleri doğrultusunda aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını ve anlamlı bir fark olmamış ise, sebeplerini ortaya koymaktır? şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt amaca ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin kendi sanatsal gelişim düzeyleri olan “mantık dönemi” özelliklerini tam olarak yansıtamadığı ve dönem olarak ise çoğunlukla kendi dönemlerinden çok daha önceki dönem olan şematik dönem özelliklerini gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu bulguları benzer araştırmaların bulguları ile karşılaştırıldığında birbirine yakın sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Aydın (2006, s. 111), “7-12 Yaş Grubu Çocukların Resimlerinde Kullandıkları Benzer Biçimler” adlı yüksek lisans tezi araştırmasında 7- 9 yaş dönemindeki çocukların biçimsel ifadelerinde yaratıcı ve özgün olduklarını, fakat 9- 12 yaş dönemi çocukların ise bu tür özelliklerini mantık dönemine doğru kaybettikleri ve monotonluk derecesinde biçimlerin ortaya çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuçta çocukların ilerleyen yaşları ile birlikte pek çok olumlu özelliklerini terk ettiği ve körelttiği anlaşılmaktadır. Bunun başlıca sebepleri arasında çocuğun sanatsal gelişim seviyesi olarak bulunduğu dönemin özelliklerine uygun eğitim ve öğretimin tam anlamıyla uygulamadığı ya da eksik verildiği kanısına varabiliriz.

Mantık dönemi ergenliğin başlangıcı olduğu için bu yaş grubu öğrencilerde bedensel ve zihinsel yönden çok önemli değişiklikler ve farklılar ortaya çıkmaktadır. Bu durum doğrudan veya dolaylı olarak resimlere yansımaktadır. Kendilerini yetişkin gibi görme, karakter arayışı ve özgürlüğe düşkünlük bu çağda yoğun bir şekilde yaşanmaktadır.

Bundan dolayı yoğun bir duygu durumu yaşayan öğrencilere sanat eğitimi veren öğretmenleri çok dikkatli yaklaşımları gerekmektedir. Çünkü bu dönemdeki öğrenciler dışardan gelen her türlü eleştiriye kendilerini kapatarak, bu durum karşısında resim yapmama ya da ders içerisinde ilgisiz ve isteksiz. olarak konumlandırabilirler. Bu gibi durumlarda öğrencileri iyi anlamak, doğru eğitim yaklaşımlarını uygulamak ve gerekirse empati yaparak öğrencilerin yaşadıkları sorunlara odaklanarak, çözüm odaklı bir tutum sergileyerek öğrencinin derse olan motivasyonu yeniden sağlanmalıdır. Görsel sanatlar dersine iyi bir şekilde motive edilen öğrenciler, motivasyonu tam anlamıyla sağlanamamış diğer öğrencilerden şu yönlerden farklılık gösterirler;

1. İlgi duyar.
2. Dikkat eder.
3. Çaba gösterme isteklidir.
- 4- Etkinliğe zaman harcamaya isteklidir .
- 5- Konsantrasyon düzeyi yüksektir.
- 6- Etkinlik esnasında karşılaştığı güçlüklerle mücadele eder, problemleri çözmeye çalışır.
7. Kararlıdır, sonuca gitmede ısrarlı davranır.
8. Taklit ve kopya yönelmez, özgün ürünler ortaya çıkarır.
9. Hayal gücünü kullanır, çalışmalarında imge zenginliği görülür.
10. Farklı yaklaşımlarda bulunur. (Yılmaz M. , 2010, s. 200-201).

Araştırmanın üçüncü alt amacı "İlkokul 1-2. sınıf ve lise 9-10. sınıf öğrencilerine “düşün” konulu resim çalışmalarında “renk kullanımı, biçim, uzam-mekân, anlatım ve yaratıcı yaklaşım” ölçütleri açısından her iki grubun kendi içerisinde nasıl bir gelişim gösterdiğini ortaya koymaktır? şeklinde düzenlenmiştir. Bu alt amaca ilişkin bulgular incelendiğinde ilkokul 1-2. sınıf öğrencilerin kendi sanatsal gelişim düzeyleri olan şema dönemi özelliklerini yeterli seviye yakın olan orta seviyede yansıtabildikleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında lise 9-10. sınıf öğrencilerinin ise kendi sanatsal gelişim düzeyleri olan mantık dönemi özelliklerini orta seviyeye yakın olan yetersiz seviyede yansıtabildikleri anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin kendi dönem özelliklerini resimlerine pek yansıtamadığı ve daha çok yetersiz bir seviyede oldukları görülmektedir. Araştırmadan

elde edilen sonuçlar dâhilinde şema döneminde olan (ilkokul 1-2. sınıf) öğrencilerin sanatsal gelişim düzeyleri kendini dönem özelliklerini yansıtması bakımından yeterli ve sanatsal gelişim dönemleri bakımından herhangi bir olumsuz bir tablo ile karşılaşmamıştır. Aktın'ın, (2018, s. 1544) “Sığınmacı Çocukların Mutluluk Temalı Resimlerinden Yansımalar” adlı makalesinin sonuçlarına da bakıldığında şematik dönemde olan sığınmacı çocukların her ne kadar zor koşullarda yaşamakta olsalar bile uygun ortam sağlandığında kendi sanatsal gelişim dönem özelliklerini göstermekte ve yansıtmakta oldukları anlaşılmaktadır. Bu bakımdan her iki araştırmanın sonuçları benzerlik göstermektedir. Bunun yanında ise lise 9.-10 sınıf öğrencilerinin yapmış oldukları resimlerden aynı başarıyı ve kendi dönem özelliklerini yansıtamadıkları görülmüştür. Bunun başlıca sebepleri arsında ise bulundukları dönemin yalnızca sanatsal gelişim dönemleri bakımından değil fiziksel ve ruhsal gelişim dönemleri bakımından kritik bir dönemde olmalarına bağlayabiliriz. Çünkü bu durum mantık döneminde olan çocuklar ergenliğin getirmiş olduğu farklılıklara ve yeniliklere yabancı olmalarından kaynaklanmaktadır. Aral (1999, s. 14-15) bu durumu şöyle açıklamaktadır: Lise döneminde olan öğrencilerin ergenlik döneminde oldukları için kendilerini ifade etme güçleri zaman zaman sekteye uğramakta, imgelem güçleri daha önceki dönemlere nazaran eskisi kadar etkili olmamaktadır. Bu duruma sebep olarak ise ergenlikle beraber ortaya çıkan sorunların çoğalması ve yeni bir ortama adapte olmaya çalışmakta yaşanan güçlükler gibi sebepler açıklanabilir.

6.3. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından elde edilen veriler ışığında ilkokul öğrencilerin kendi sanatsal gelişim dönemlerini rahatlıkla yansıtabildikleri ve yaratıcılık bakımından özgür bir şekilde kendilerini ifade edebildikleri görülmektedir. Bunun yanında ise lise öğrencilerinin kendi sanatsal gelişim dönemlerinin özelliklerini yansıtması bakımından çok geride oldukları ve yaratıcı çalışmalar ortaya koymakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçlardan

yola çıkıldığında çocukların kendilerini sanatsal bir şekilde ifade etmekte zorlanmadıkları fakat yaşları ilerledikçe kendilerini ifade etmekte ve yaratıcılıklarını ortaya koymakta zorlandıkları görülmektedir. Bundan dolayı çocukların sağlıklı bir şekilde sanatsal gelişimlerini yaşayabilmesi ve gerçekleştirilmesi hususunda çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimlerine çok dikkat edilmesi ve ayrıntılı bir şekilde gözlemlenmesi önerilmektedir.. Elde edilen sonuçlara dayalı olarak diğer öneriler ise şöyledir:

1- Birbirine yakın ve aynı yaşta olan çocukların sanatsal gelişim düzeyleri bakımından aynı düzeyde olmayabilir ya da farklılık gösterebilir. Bundan dolayı görsel sanatlar dersinde çocukların fiziksel ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak farklı sanat eğitimi yöntemleri denenebilir.

2- Çocukların zihinsel ve bedensel gelişimlerine paralel olarak sanatsal gelişim düzeylerinde de farklılıklar ve değişkenlikler oluşmaktadır. Bu doğrultuda görsel sanatlar dersine giren eğitimcilerin çocuğun bulunduğu sanatsal gelişim düzeyi hakkında yeterli bilgiye ve deneyime sahip olması beklenmektedir. Bunun yanında ülkemizin ilkokul ve lise ders müfredatına baktığımızda görsel sanatlar dersinin çoğunlukla seçmeli ders statüsünde olduğu ve bu derslerin yalnızca görsel sanatlar öğretmeni tarafından değil sınıf öğretmenleri tarafından da yürütüldüğü görülmektedir. Bu nedenledir ki görsel sanatlar öğretmeni dışında bu dersi yürüten sınıf öğretmenlerine de hizmet içi eğitim kursları ya da farklı eğitim kurslarında sanat eğitimi hakkında temel bilgiler ve uygulamaları içerisinde barındıran bir eğitim verilmelidir.

3- Görsel sanatlar dersinin öğrenciler için daha cazip hâle getirilmesi noktasında kendilerini rahat hissedebilecekleri bir atölye ortamı sağlanmalıdır. Atölye içinde öğrencilerin derse olan motivasyonlarının artırılması için mizah içerikli ders içeriklerinin hazırlanması ve ders süresince öğrencilerin ilgilerinin sürekliliğini sağlanması noktasında ise farklı araç ve gereçlerle desteklenmiş ders materyallerinin öğrencilerle buluşturulması gerekmektedir.

4- Çocuğun yaratıcılığının ortaya çıkarılmasına yönelik konu hakkında sorulacak sorular daha çok çocuğun kendisini ifade etmesine olanak sağlayan ve öznel nitelikte olması gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse “Bana katılmış olduğun veya hayalindeki düğünü anlatır mısın?” şeklinde sorulan bir soru, “Düğün nedir ve düğünde neler olur?” sorusundan daha farklı ve öznel cevaplar verilmesini sağlayacaktır. Ayrıca konu ile alakalı Dünya ve Türk sanatından başat örneklerin gösterilerek hikaye, şiir, anı, mani, türkü gibi yazılı ve sözlü edebiyat örnekleri vb. ile desteklenmesi öğrencinin hayal gücünü zenginleştirmesi bakımından olumlu katkı sağlayacaktır.

5- Öğrencilerin fiziksel ve ruhsal gelişimi için ders içerisinde kullanılması gereken araç ve gereçlerin seçiminde dikkatli olunması büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin ruhsal ve fiziksel gelişimleri göz önünde bulundurularak , parmak boya, guaj boya, pastel boya, sulu boya ve kuru kalem gibi standart boyama yöntemleri ile sınırlandırılmamalı, bunların yanında farklı boyama tekniklerini destekleyen malzemeler ile dersin işlenmesi sağlanmalıdır.

6- Öğrencileri taklit, kopya, şablon/klişe biçimlerin kullanımına yöneltecek ve alışkanlık hâline getirmesine neden olabilecek uygulamalardan ve yaklaşımlardan uzak durulması gerekmektedir. Bu doğrultuda öğrencelere görsel algıyı ve yaratıcılığı geliştirmeye yönelik konuların dengeli bir şekilde verilmesi önerilir.

7- Bu araştırma ilkokul 1-2. sınıf (şematik dönem) ve lise 9-10. sınıf (mantık dönem) öğrencilerinin sanatsal gelişim özelliklerini ve düzeylerini belirleme ve değerlendirmeye yönelik yapılmıştır. Bu nedenledir ki genellenebilir bir sonuç elde etmek için araştırmanın örnekleminin değiştirilerek tekrar edilmesi ya da çocuğun sanatsal gelişim dönemlerinden farklı dönemlerin seçilerek araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abacı, O. (2017, Temmuz 24). *Çocuğun sanatsal gelişimi*. oyaabacisanategitimi: <http://oyaabacisanategitimi.blogspot.com.tr/2010/> sayfasından erişilmiştir.
- Aferin, C. T. (2015). *İlkokul ve ortaokul öğrenci resimlerinin çizgisel gelişim basamaklarına göre değerlendirilmesi (Diyarbakır ili örneği)*. Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Akdağ, S. T. (2018, Ocak 21). *Resim ve çocuk*. En iyi hekim: <https://eniyihelim.wordpress.com/2014/10/09/resim-ve-cocuk/> adresinden alındı
- Aktın, K. (2018). Sığınmacı çocukların mutluluk temalı resimlerinden yansımalar. *Elementary Education Online*, 17(3), 1524-1547.
- Alakuş, A. O., & Mercin, L. (2009). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alp, K. O. (2015). Postmodern paradigmların sanat eğitiminde yeni dönüşümleri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 74-87.
- Aral, N. (1999). Sanat eğitimi-yaratıcılık gelişimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(15), 11-17.
- Arıa, Ü. O. (2011). Sanat Eğitiminin Biçimleri... B. Üniversitesi (Dü.), 1. *Sanat ve tasarım eğitimi sempozyumu dün bugün gelecek içinde* (s. 136-139). Ankara: Başkent Üniversitesi.

- Arpalı, F. S. (2008). *Türkiye'de sanat eğitimi yöntemleri*. Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı. Çanakkale: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Artut, K. (2004, Ocak). Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(1).
- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri* (3. Baskı b.). Ankara: Anı.
- Atalayer, F. (1994). *Temel sanat öğeleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Ayaydın, A. (2010). Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme süreci üzerine. *Millî Eğitim Dergisi*, 1(187), 240-250.
- Aydın, D. (2006). 7-12 yaş dönemi çocukların resimlerinde kullandıkları benzer biçimler. Anadolu Üniversitesi , Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Programı. Eskişehir: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayhan, Ö. Ö. (2008). *Üstün yetenekli çocuklarda çizgisel gelişim (9-12 yaş grubu çocuklar üzerine bir araştırma)*. Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı. Ankara: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aykut, A. (2006). Günümüzde görsel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(21), 33 - 42.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Deneysel desenler* (Cilt 5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Budak, G. (1998). *Yenilikçi yönetim yaratıcı birey* . İstanbul: Sistem.
- Buyurgan, S., & Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle* (3. Baskı b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Erdal, G. (2015). *Çocuk resminin şematik dönem evresinde kullanılan perspektif uygulamaları ile minyatür sanatının karşılaştırılması*. Gazi Üniversitesi, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı. Ankara: Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erinç, S. (2013). *Sanatın Boyutları* (3. b.). Ankara: Ütopya.

- Ersoy, A. (1993). Sanat eğitimini genel eğitime katkısı. eğitim programları ve öğretim. Ankara: , 1993:273-277. *Eğitim Bilimleri 1. Ulusal Kongresi* (s. 273-276). Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Etike, S. (1995). *Sanat eğitimi yazıları*. Ankara: İlke.
- Eurydice, Avrupa Eğitim Bilgi Ağı. (2017, Ocak 22). *Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*. <http://www.eurydice.org> adresinden alındı
- Gökaydın, N. (2010). *Temel sanat eğitimi sanat eğitimi öğretim sistemi ve bilgi kapsamı*. İstanbul: Moos.
- Gültekin, T. (2010). Lowenfeld ve Piaget gelişim evrelerinde 10-14 yaş grubu uygulamalarına yönelik estetik tercihler ve estetik deneyimin algısal gelişimi. 2. *Ulusal Güzel Sanatlar Sempozyumu* (s. 44-73). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü.
- Halmatov, S. (2016). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim Testleri* (3. Baskı b.). Ankara: Pegem Akademi.
- İlhan, A. Ç. (1995). Okulöncesi Eğitim Programlarında Resim Dersinin Yeri. *Anadolu Sanat Dergisi*,1, 57-65.
- Ünver, E. (2016,). Neden ve nasıl sanat eğitimi. *İdil*(23), 865-878.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı. (2014). *Türkiye’de sanat eğitimini (yeniden) düşünmek*. İstanbul: Ofset.
- Küçüktepepınar, C. (2014). Sanat eğitimi ve uluslararası uygulamalar. *Erciyes Sanat/Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü* (2), 27-39.
- Kındap, Y., & Sayıl, M. (2005). Çocuk çizimlerinde temsil ve ifade: doğrusal ve doğrusal olmayan gelişim. *Türk Psikoloji Dergisi*(20(56)), 25-39.
- Kırıçoğlu, O. (1991). *Sanatta eğitim görmek, anlamak, yaratmak*, . Ankara: Demircioğlu.
- Kırıçoğlu, O. t. (1998). Sanat eğitimi açısından çocuk resimlerinin anlamı. *Hacettepe Üniversitesi Sanat Yazıları Dergisi*, 1(7), 58-72.

- Kırışoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim Görmek-ğrenmek-Yaratmak* (3. Baskı b.). Anklara: Pegem Akademi.
- Kırışoğlu, O. T., & Stokrocki, M. (1997). İlköğretim Sanat ğretimi,. *Milli Eğitimi Geliştirme Projesi*. Ankara: YK.
- Kalyoncu, R., & Szen, H. N. (2010, Eylül). Güzel sanatlar eğitimi bölümü resim-iş eğitimi anabilim dalı ğretmen adayı ğrencilerinin “ğretmen yeterlikleri” üzerine görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 903-916.
- Karaahmet, S., & Tomak, A. (2010). İşitme engelliler ilköğretim okullarında görsel sanatlar dersinin verimliliğini artırmak için empati becerilerinin kullanımı. *II. Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu* (s. 321-325). anakkale: Gündüz Eğitim .
- Karaca, G. (2011). Görsel sanatlar eğitiminde kopya yönteminin ilköğretim ğrencilerinin yaratıcılıklarına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(21), 299-321.
- Karayağmurlar, B., zen, D., & şahin, N. (2002). *Okulöncesi resim ğretimi*. (A. Atar, D.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kavuran, T. (2004). Resim-iş eğitimi ve resim-iş ğretmenliği anabilim dalları ile ilgili araştırmalar. 2. *Sanat Eğitimi Sempozyumu Resim-İş Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar* (s. 233-245). Ankara: Gündüz Eğitim.
- Kehnemuyi, Z. (2009). *ocuğın görsel sanat eğitimi*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Keskin, S. P. (2010). *p ocuk; ocuk çizgilerindeki giz*. İstanbul: Boyut.
- Kili, H. B. (2010). *7-9 yaş arasızel eğitim gören öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin çizgisel gelişimlerindeki farklılığın tespit edilmesi üzerine bir alışma*. Gazi Üniversitesi , Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş ğretmenliği Bilim Dalı. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .

- Kutluer, G. (2015). Gelişim süreçlerinde çocuk resminin yeri. *Ekev Akademi Dergisi*, 1(63), 403-410.
- Lowenfeld, V. (1982). *Creative and Mental Growth*. New Jersey: Macmillan.
- Malchiodi, C. A. (2013). *Çocukların resimlerini anlamak*. (T. Yurtbay, Çev.) İstanbul: Nobel Tıp Kitap.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *Görsel sanatlar dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Görsel Sanatlar dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Özkaya, H. (2007). *Farklı sosyo- ekonomik düzeydeki çocukların resimsel gelişimlerinin değerlendirilmesi (İstanbul ili, Sarıyer ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Programı, Ankara.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi, resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim.
- Sönmez, V. (1993, Kasım 25-26). Yaratıcı okul, öğretmen, öğrenci. *Yaratıcılık ve Eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- San, İ. (1979). *Sanatsal yaratma, çocukta yaratıcılık*. (2. b.). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür.
- San, İ. (1984, Ocak). Çağdaş sanat eğitimi. *Öğretmen Dünya Dergisi*, 6-7.
- San, İ. (1993, Kasım 25-26). Sanatta yaratıcılık oyun, drama. *Yaratıcılık ve Eğitim*, 17, 71-99.
- San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi kuramları*. Ankara: Ütopya.
- Savaş, İ. (2014). *Çocuk resmi ve bilinçaltı*. İstanbul Arel Üniversitesi, Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Savaş, İ. (2015). *Çocuğunuzun resimleri size ne anlatır?* İstanbul: Nesil.
- Smith, N. R. (1985). Copying and artistic behaviors: children and comic strips. *Studies in Art Education*, 147-156.
- Şimşek, E. S. (2006). *Kavramsal sanatın resim sanatı tanımını etkileyişi ve resim-ış eğitime getireceği katkılar*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı. Samsun: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkdoğan, G. (1984). *Sanat eğitimi yöntemleri (Resim-ış öğretimi)* (2. b.). Ankara: Kadioğlu.
- Tezcan, M. (1994). *Boş zamanları geçirme sosyolojisi*. Ankara: Attila.
- Tezcan, M. (2000). *Sanat sosyolojisi: Giriş*. Ankara: Anı.
- Timur, S. (2004). *Sanat eğitiminde alternatif yöntemler (9-12 yaş grubunda mozart etkisi yönteminin uygulaması ve incelemesi)*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi , Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı. Eskişehir: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vural, D. U. (2011). Çocuğın sanatsal (grafiksel) gelişim basamakları. A. O. Alakuş, & L. Mercin içinde, *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (s. 113-128). Ankara: Pegem Akademi .
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, M. (2010). *Eğitimin her kademesine yönelik görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar (196 uygulama biçimi ile)*. Ankara: Data.
- Yılmaz, M. (2010). Sanat eğitiminde kopya ve taklit. K. Artut içinde, *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri* (s. 222-250). Ankara: Anı.
- Yılmaz, M. (2016). Görsel sanatlar eğitimi öğretmen yaklaşımında temel sorunlar. *Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 352-360). Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi.
- Yılmaz, M. G. (2011). Görsel sanatlar eğitimi . A. Ayaydın, D. Ü. Vural, S. Tuna, M. G. Yılmaz, A. O. Alakuş, & L. Mercin (Dü) içinde, *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi* (2. b., s. 13-18). Ankara: Pegem Akademi.

Yavuzer, H. (2000). *Resimleriyle çocuk resimleriyle çocuğu tanıma*. (R. Kitabevi, Çev.)

İstanbul: Remzi.

Yolcu, E. (2011). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik.

EKLER

EK 1. Ders Planı Örnekleri

LİSE DERS PLANI ÖRNEĞİ

Konu : Düğün

Ders : Görsel Sanatlar

Sınıf : 9-10

Süre : 2 ders saati

Öğrenme Alanı : Görsel Sanatlarda Biçimlendirme ,Görsel Sanat Kültürü

Kazanımlar :

1. Çeşitli sanat alanlarının şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı, efsane, gibi türlerinden yararlanarak görsel çalışmalar yapar.
2. Görsel çalışmalarında yararlandığı eseri yapan sanatçı hakkında bilgi edinir.
3. Gösterilen eserdeki renklerin ,biçimlerin, figürlerin ve objelerin nasıl kullanıldığını açıklar..
4. Gösterilen eserle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade eder.
5. Yapacağı görsel sanat çalışmalarında gösterilen eserlerden yararlanır.
6. Görsel sanat çalışmalarını sergilemekten ve çevresindekilerle paylaşmaktan zevk alır.

Sanat teknikleri: Pastel Boya, sulu boya

1. DERS HAZIRLIĞI

1.1. Öğretmen Hazırlığı

- a) Günümüz düğün adet ve geleneklerin yansıtan ilgi çekici ve akılda kalıcı bir düğün videosu hazırlanıp sınıfa getirilir. Çeşitli sanatçıların kına gecesi ve düğün eğlencelerini konu alan; Nuri Abaç'ın “ Köyde Alman Gelin”, Cihat Burak'ın

“Telli Babada Gelinle Damat”, Şeref Bigalı’nın “Düğün” ve Mümtaz Yener’in “Düğün” adlı resimleri slayt şeklinde sunulmak için sınıfa getirilir.

Nuri Abaç/ Köyde Alman Gelin

Cihat Burak/Telli Babada Gelinle Damat

Şeref Bigalı/ Düğün

Mümtaz Yener/ Düğün

Ayrıca ‘düğün’ ve ‘kına’ gecesinde söylenen maniler ve türkü sözleri hazırlanır.

Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar,
Aşrı Aşrı Memlekete Kız Vermesinler
Annesinin Bir Tanesini Hor Görmesinler,
Uçan Da Kuşlara Malûm Olsun, Ben Annemi Özledim.
Hem Annemi Hem Babamı, Ben Köyümü Özledim.
Babamın Bir Atı Olsa Binse De Gelse,
Annemin Yelkeni Olsa Açsa Da Gelse,
Kardeşlerim Yolları Bilse De Gelse.
Uçan Da Kuşlara Malûm Olsun, Annemi Özledim..
Hem Annemi Hem Babamı, Ben Köyümü Özledim

Gelin geldi kapımıza ,
Altın doldu küpümüze
Dürüsü var hepimize
Gelin hoş geldin, eş geldin

Gelini getirin ortaya otursun,
Bitmeyen işleri Allah bitirsin
Babası yoksa , amcası götürsün
Ağlama kızım alın ıslanır
Anan baban toprağa yaslanır.

Geldi gelin kınası

Yalancı dünyaya dikilmez direk,

Ağlasın kız anası
Oğlan bizim kız bizim
Çatlasın kaynanası
Geliyor düğün alayı
Kaynanalar çeksın halayı

Kızım bu işin başında ananda gerek
Ne yapayım vermemiş zalim felek.
Ağlama kızım alın ıslanır
Anan ile baban ,toprakta yaslanır

Atın sandalyeyi gelin otursun ,
Bitmeyen işleri Allah bitirsin.
Anası gerek idi ama, ağası götürsün.
Ağlama kızım alın ıslanır ,
Anan ile baban toprağa yaslanır

b)Konuya ilişkin halk müzikleri sınıfa getirilerek dinletilir.

c)Ders ile ilgili gerekli güvenlik önlemleri alınır.

2. ÖĞRENCİ HAZIRLIĞI

2.1. Düşünsel ve duyuşsal hazırlık

a) Yörelere ait kına gecesi ve düğünlerdeki eğlence geleneklerini, hangi oyunlar oynandığını, varsa kına gecesinde ya da düğünlerde kullanılan geleneksel kıyafetleri büyüklerine sorarak öğrenmeleri istenir. İsterlerse farklı yörelere ait bilgiler de edinebilecekleri hatırlatır.

b) Öğrencilere ,aile bireyleri ya da yakınlarının geçmiş ya da günümüze ait beğendikleri kına gecesi ya da düğün fotoğraflarından örnekler getirmeleri söylenir.

2.2. Teknik hazırlıklar

Öğrencilerden, aşağıda ifade edilen malzemeleri getirmeleri istenir.

a) Araç-gereçler: Sulu boya ya da pastel boya ,fırça, su kabı, resim kâğıdı.

b) Temizlik gereçleri: Sıraların üzerine serilmesi için muşamba örtü, temizlik bezi, iş önlüğü (eski gömleklerden önlük vb.)

B. UYARANLAR (MOTİVASYON)

1. Sınıfa getirilen video ve fotoğraflar incelenir.
2. Öğrencilerden, ailelerine ,yakın çevrelerine ya da herhangi bir kına gecesi veya düğüne ait unutamadıkları bir anıyı ya da izlenimlerini sınıfta anlatmaları istenir.
3. Öğrenciler ve öğretmen tarafından getirilen maniler okunur. Öğrencilerin kına gecesi ya da düğün konulu şarkı ve türkülerden bildiklerini sınıfta söylemeleri ve bu türkülere sınıfça eşlik edilmesi sağlanır.
4. Öğrenciler ,kendi bildikleri ve büyüklerinden öğrendikleri yörelerine ait kına gecesi ve düğün eğlencesi geleneklerini kısaca anlatırlar.
5. Sınıfa getirilen çeşitli sanatçılara ait eserlerde neler gördükleri, insanların kıyafetleri, neler yapmakta ve nasıl eğleniyor oldukları, eğlencelerin nerede yapıldığı gibi sorularla eserlerin genel olarak incelenmesi sağlanır.
6. Getirilen eserlerden bir tanesi ayrıntılı bir şekilde incelenmeye alınır. Öncelikle sorular öğrencilerin eseri genel olarak algılayabilmeleri açısından yönetilir.
 - a) Eselerde neler görüyorsunuz?
 - b) Hangi renkler kullanılmıştır?
 - c) Resimlerdeki insanlar (Ön plandan arka plana doğru sırasıyla) ne yapıyorlar.
 - ç) Resimdeki insanlar nasıl giyinmişler? Kıyafetler nasıl ?
 - d) Ortam nasıl süslenmiş.Eserleri daha ayrıntılı ve eser hakkında detaylı konuşmaları eserde en çok sevdikleri unsurlar, renkler, kıyafetler, beğendikleri ve beğenmedikleri yönler ve sebepleri hakkında konuşmaları ve çeşitli yorumlar getirmeleri sağlanır.
 - a) En çok dikkatinizi çeken renk hangisi?
 - b) Resimde en çok dikkatinizi çeken kişiler kimler?
 - c) Düğün mü ,kına gecesi mi? Nereden anladınız?

- ç)Gelinin nasıl takıları var ?Nasıl süslenmiş?
- d) Damat nasıl süslenmiş?
- e)En beğendiğiniz giysi hangisi?
- f)Sizce nasıl müzikle dans ediyorlar? Hangi müzik aletleri çalınıyor olabilir?
- h)Bu esere bir isim veriniz.

Eserde siz de yer alıyor olsaydınız,

- a)Kimin yerinde olmak isterdiniz?
- b)Nasıl bir kıyafet giymeyi tercih ederdiniz?
- c)Mekânı nasıl süslerdiniz?
- ç)Başka neler yapardınız? Gibi sorular yöneltilerek “ben olsaydım...” ,ile başlayan cümleler kurmaları sağlanır.

C. BİLGİYİ PAYLAŞMA

1. Eseri yapan sanatçının ve eserin adı söylenir.
2. Araç ve gereçlerini hazırlama olanağı sağlanır. Yapılacak olan çalışmanın tekniği ve getirilen malzemelerin özellikleri hakkında öğrenciler bilgilendirilir.
3. Öğrencilerden kendi yörelerine ait ya da unutamadıkları bir kına gecesi veya düğün eğlencesini resimleri istenir.
4. Öğrencilere getirdikleri suluboya ve pastel boyaları nerelerde kullanabilecekleri sorusu yöneltilerek çeşitli fikirler üretmelerine imkan sağlanır.

D. UYGULAMA

1. Eserler asıldıkları yerden kaldırılır.
2. Öğrencilere koruyucu önlüklerini giymeleri, sıraların üzerine muşamba örtülerini sermeleri söylenir.
3. Öğrencilerin çalışma boyunca sözsüz halk müziği dinlemeleri sağlanır.
4. Çalışma boyunca öğrencinin yaratıcılığı ve ifade özgürlüğü sınırlandırılmaksızın boyaların kullanımı hakkında gerekli teknik rehberlik yapılır.

5. Öğrencilerde motivasyon kaybı olup olmadığı hissettirilmeden gözlemlenir.

6. Motivasyon kaybı olan öğrenciler var ise gerekli isteklendirmeler yapılır.

Öğrencilerin ihtiyacına uygun uyaranlar kullanılır ve çalışmanın devamı sağlanır.

7. Uygulama süresince temizlik ve güvenlik önlemleri gözetilir.

8. Çalışmasını tamamlayan öğrencilerden eserlerine isim vermeleri istenir.

9. Uygulama sonrası , malzemelerin toplanarak ,çalışma ortamının temizlenmesi sağlanır.

E. DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerin çalışmalarına isimlerini yazarak sınıf veya okul ortamına sergilemeleri sağlanır.

2. Aşağıdaki sorular yöneltilerek öğrencilerin çalışmaları hakkında konuşmaları sağlanır:

a)Çalışma boyunca en çok nelerden haz aldınız?

b)Sınıfta sunulan eserlerin okunan manilerin en çok hangilerinden etkilendiniz?

Neden?

c)Sizin çalışmanızdaki insanlar neler yapıyor, nasıl eğleniyorlar?

ç)Resimlediniz kına gecesi ya da düğün nerede gerçekleşmekte?

d)Siz yaptığınız çalışmanın içerisinde yer alıyor musunuz?

e)Hangi renkleri kullandın?

f)Çalışmanızda yapmak istediğiniz her şeyi gerçekleştirebildiniz mi?

g)Çalışmanızı yaparken herhangi bir güçlükle karşılaştınız mı?

3. Değerlendirmede, öğrencilerin etkinliğe katılımı, coşkusu ve kendini ifade etmesi, önemli kazanımlardır.

4. Yapılan çalışmalar, sergilendikten sonra ürün dosyalarına konur.

İLKOKUL DERS PLANI ÖRNEĞİ

Konu : Düğün

Ders : Görsel Sanatlar

Sınıf : 1-2

Süre : 2 ders saati

Öğrenme Alanı : Görsel Sanatlarda Biçimlendirme ,Görsel Sanat Kültürü

Kazanımlar :

1. Çeşitli sanat alanlarının şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı, efsane, gibi türlerinden yararlanarak görsel çalışmalar yapar.
2. Görsel çalışmalarında yararlandığı eseri yapan sanatçı hakkında bilgi edinir.
3. Gösterilen eserdeki renklerin ,biçimlerin, figürlerin ve objelerin nasıl kullanıldığını açıklar..
4. Gösterilen eserle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade eder.
5. Yapacağı görsel sanat çalışmalarında gösterilen eserlerden yararlanır.
6. Görsel sanat çalışmalarını sergilemekten ve çevresindekilerle paylaşmaktan zevk alır.

Sanat teknikleri: Pastel Boya, sulu boya

1. DERS HAZIRLIĞI

1.1. Öğretmen Hazırlığı

a). Öğrencilerin somut işlem döneminde olması göz önünde bulundularak Günümüz düğün adet ve geleneklerin yansıtan ilgi çekici ve akılda kalıcı bir düğün videosu hazırlanıp sınıfa getirilir. Çeşitli sanatçıların kına gecesi ve düğün eğlencelerini konu alan; Nuri Abaç'ın “ Köyde Alman Gelin”, Cihat Burak'ın “Telli Babada Gelinle Damat”, Şükran Pekmezci'nin “Düğün” ve Mehmet Pesent'in “ Köy Düğünü” adlı resimleri slayt şeklinde sunulmak için sınıfa getirilir.

Nuri Abaç/ Köyde Alman Gelin

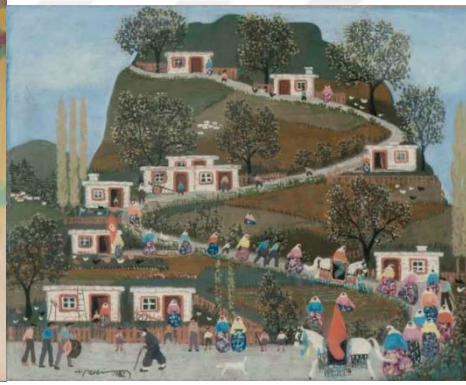

Cihat Burak/Telli Babada Gelinle

Damat

Şükran Pekmezci/ Düğün

Mehmet Pesent/ Köy

Düğün

Ayrıca 'düğün' ve 'kına' gecesinde söylenen maniler ve türkü sözleri hazırlanır.

Damat Halayı

Abim damat oluyor sırada bana geliyor

Abim damat oluyor sırada bana geliyor

Gel bana güzel kız kalbimi çalan hırsız

Haydi halaya eller havaya

Gönlüm sana vuruldu düğün dernek kuruldu

Bizim halayın sesi tüm dünyada duyuldu

Gel bana güzel kız kalbimi çalan hırsız

Haydi halaya eller havaya

Kınayı getir ana ,

Parmağını batır ana

Kızın gelin gidiyor,

Koynunda yatır ana .

Geldi gelin kınası
Ağlasın kız anası
Oğlan bizim kız bizim
Çatlasın kaynanası
Geliyor düğün alayı
Kaynanalar çeksın halayı

Yalancı dünyaya dikilmez direk,
Kızım bu işin başında ananda gerek
Ne yapayım vermemiş zalim felek.
Ağlama kızım alın ıslanır
Anan ile baban, toprakta yaslanır

b) Konuya ilişkin halk müzikleri sınıfa getirilerek dinletilir.

c) Ders ile ilgili gerekli güvenlik önlemleri alınır.

2. Öğrenci Hazırlığı

2.1. Düşünsel ve duyuşsal hazırlık

a) Yörelere ait kına gecesi ve düğünlerdeki eğlence geleneklerini, hangi oyunlar oynandığını, varsa kına gecesinde ya da düğünlerde kullanılan geleneksel kıyafetleri büyüklerine sorarak öğrenmeleri istenir. İsterlerse farklı yörelere ait bilgiler de edinebilecekleri hatırlatır.

b) Öğrencilere ,aile bireyleri ya da yakınlarının geçmiş ya da günümüze ait beğendikleri kına gecesi ya da düğün fotoğraflarından örnekler getirmeleri söylenir.

2.2. Teknik hazırlıklar

Öğrencilerden, aşağıda ifade edilen malzemeleri getirmeleri istenir.

a) Araç-gereçler: Sulu boya ya da pastel boya ,fırça, su kabı, resim kâğıdı.

b) Temizlik gereçleri: Sıraların üzerine serilmesi için muşamba örtü, temizlik bezi, iş önlüğü (eski gömleklerden önlük vb.)

B. UYARANLAR (MOTİVASYON)

1. Sınıfa getirilen video ve fotoğraflar incelenir.
2. Öğrencilerden, ailelerine, yakın çevrelerine ya da herhangi bir kına gecesi veya düğüne ait unutamadıkları bir anıyı ya da izlenimlerini sınıfta anlatmaları istenir.
3. Öğrenciler ve öğretmen tarafından getirilen maniler okunur. Öğrencilerin kına gecesi ya da düğün konulu şarkı ve türkülerden bildiklerini sınıfta söylemeleri ve bu türkülere sınıfça eşlik edilmesi sağlanır.
4. Öğrenciler, kendi bildikleri ve büyüklerinden öğrendikleri yörelerine ait kına gecesi ve düğün eğlencesi geleneklerini kısaca anlatırlar.
5. Sınıfa getirilen çeşitli sanatçılara ait eserlerde neler gördükleri, insanların kıyafetleri, neler yapmakta ve nasıl eğleniyor oldukları, eğlencelerin nerede yapıldığı gibi sorularla eserlerin genel olarak incelenmesi sağlanır.
6. Getirilen eserlerden bir tanesi ayrıntılı bir şekilde incelenmeye alınır. Öncelikle sorular öğrencilerin eseri genel olarak algılayabilmeleri açısından yönetilir.
 - a) Eserlerde neler görüyorsunuz?
 - b) Hangi renkler kullanılmıştır?
 - c) Resimlerdeki insanlar (Ön plandan arka plana doğru sırasıyla) ne yapıyorlar.
 - ç) Resimdeki insanlar nasıl giyinmişler? Kıyafetler nasıl ?
 - d) Ortam nasıl süslenmiş.Eserleri daha ayrıntılı ve eser hakkında detaylı konuşmaları eserde en çok sevdikleri unsurlar, renkler, kıyafetler, beğendikleri ve beğenmedikleri yönler ve sebepleri hakkında konuşmaları ve çeşitli yorumlar getirmeleri sağlanır.
 - a) En çok dikkatinizi çeken renk hangisi?
 - b) Resimde en çok dikkatinizi çeken kişiler kimler?
 - c) Sizce bu eğlence nerede yapılmakta, bu ne eğlencesi? Düğün mü, kına gecesi mi? Nereden anladınız?
 - ç) Gelinin nasıl takıları var ?Nasıl süslenmiş?

d) Damat nasıl süslenmiş?

e) En beğendiğiniz giysi hangisi?

f) Sizce nasıl müzikle dans ediyorlar? Hangi müzik aletleri çalınıyor olabilir?

h) Bu esere bir isim veriniz.

Eserde siz de yer alıyor olsaydınız,

a) Kimin yerinde olmak isterdiniz?

b) Nasıl bir kıyafet giymeyi tercih ederdiniz?

c) Mekânı nasıl süslerdiniz?

ç) Başka neler yapardınız? Gibi sorular yöneltilerek “ben olsaydım...” ,ile başlayan cümleler kurlmaları sağlanır.

C. BİLGİYİ PAYLAŞMA

1. Eseri yapan sanatçının ve eserin adı söylenir.

2. Araç ve gereçlerini hazırlama olanağı sağlanır. Yapılacak olan çalışmanın tekniği ve getirilen malzemelerin özellikleri hakkında öğrenciler bilgilendirilir.

3. Öğrencilerden kendi yörelerine ait ya da unutamadıkları bir kına gecesi veya düğün eğlencesini resimleri istenir.

4. Öğrencilere getirdikleri suluboya ve pastel boyaları nerelerde kullanabilecekleri sorusu yöneltilerek çeşitli fikirler üretmelerine imkan sağlanır.

D. UYGULAMA

1. Eserler asıldıkları yerden kaldırılır.

2. Öğrencilere koruyucu önlüklerini giymeleri, sıraların üzerine muşamba örtülerini sermeleri söylenir.

3. Öğrencilerin çalışma boyunca sözsüz halk müziği dinlemeleri sağlanır.

4. Çalışma boyunca öğrencinin yaratıcılığı ve ifade özgürlüğü sınırlandırılmaksızın boyaların kullanımı hakkında gerekli teknik rehberlik yapılır.

5. Öğrencilerde motivasyon kaybı olup olmadığı hissettirilmeden gözlemlenir.

6. Motivasyon kaybı olan öğrenciler var ise gerekli isteklendirmeler yapılır.

Öğrencilerin ihtiyacına uygun uyaranlar kullanılır ve çalışmanın devamı sağlanır.

7. Uygulama süresince temizlik ve güvenlik önlemleri gözetilir.

8. Çalışmasını tamamlayan öğrencilerden eserlerine isim vermeleri istenir.

9. Uygulama sonrası , malzemelerin toplanarak ,çalışma ortamının temizlenmesi sağlanır.

E. DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerin çalışmalarına isimlerini yazarak sınıf veya okul ortamına sergilemeleri sağlanır.

2. Aşağıdaki sorular yöneltilerek öğrencilerin çalışmaları hakkında konuşmaları sağlanır:

a) Çalışma boyunca en çok nelerden haz aldınız?

b) Sınıfta sunulan eserlerin okunan manilerin en çok hangilerinden etkilendiniz?

Neden?

c) Sizin çalışmanızdaki insanlar neler yapıyor, nasıl eğleniyorlar?

ç) Resimlediniz kına gecesi ya da düğün nerede gerçekleşmekte?

d) Siz yaptığınız çalışmanın içerisinde yer alıyor musunuz?

e) Hangi renkleri kullandın?

f) Çalışmanızda yapmak istediğiniz her şeyi gerçekleştirebildiniz mi?

g) Çalışmanızı yaparken herhangi bir güçlükle karşılaştınız mı?

3. Değerlendirmede, öğrencilerin etkinliğe katılımı, coşkusu ve kendini ifade etmesi, önemli kazanımlardır.

4. Yapılan çalışmalar, sergilendikten sonra ürün dosyalarına konur.

EK 2. Değerlendirme Ölçeği

Şematik dönem ve Mantık dönemi öğrenci resimlerine uygulanan değerlendirme ölçeği

Değerlendirme Kriterleri	Değerlendirme Puanı	Yansıttığı Sanatsal Gelişim Düzeyi
1. Renk	1-5	
2. Biçim	1-5	
3. Mekân	1-5	
4. Anlatım	1-5	
5. Yaratıcı Yaklaşım	1-5	

Toplam :

Puanların Karşılığı

- 1- Çok Yetersiz
- 2-Yetersiz
- 3-Vasat-Orta
- 4-Yeterli
- 5-Çok İyi- Başarılı

EK 3. Mantık Dönemi Öğrenci Çalışmaları

Resim: 1 K

Resim: 2 K

Resim: 3 K

Resim: 4 K

Resim: 5 K

Resim: 6 K

Resim: 7 K

Resim: 8 K

Resim: 9 K

Resim: 10 K

Resim: 11 E

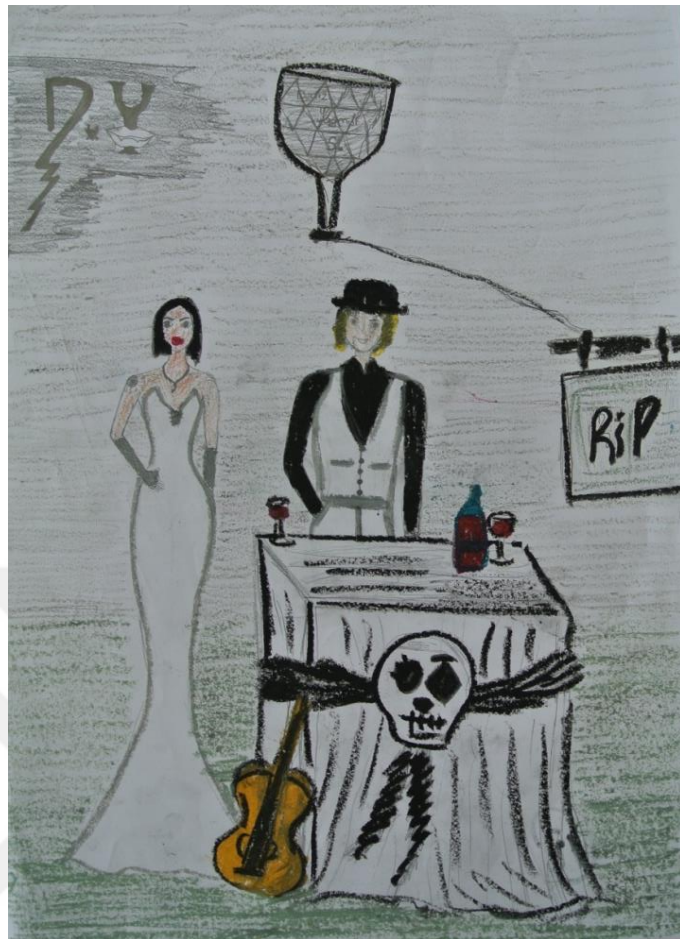
Resim: 12 K

Resim: 13 K

Resim: 14 K

Resim: 15 K

Resim: 16 K

Resim: 17 K

Resim: 18 E

Resim: 19 K

Resim:20 K

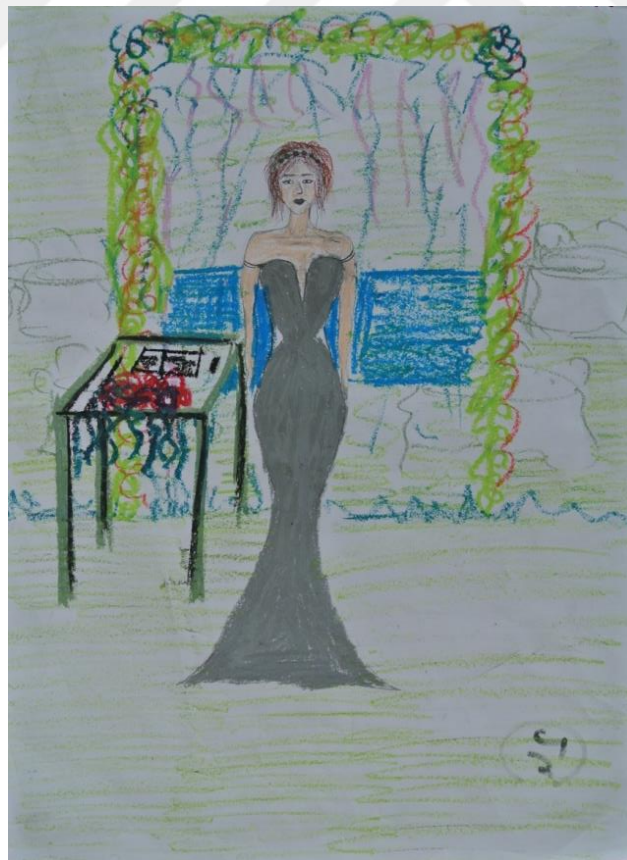
Resim: 21 K

Resim: 22 K

Resim: 23 E

Resim: 24 K

Resim: 25 E

Resim: 26 K

Resim: 27 K

Resim: 28 K

Resim: 29 K

Resim: 30 K

Resim: 31 K

Resim: 32 E

Resim: 33 K

Resim: 34 E

Resim: 35 E

Resim: 36 E

Resim: 37 E

Resim: 38 E

Resim: 39 E

Resim: 40 E

Resim: 41 K

Resim: 42

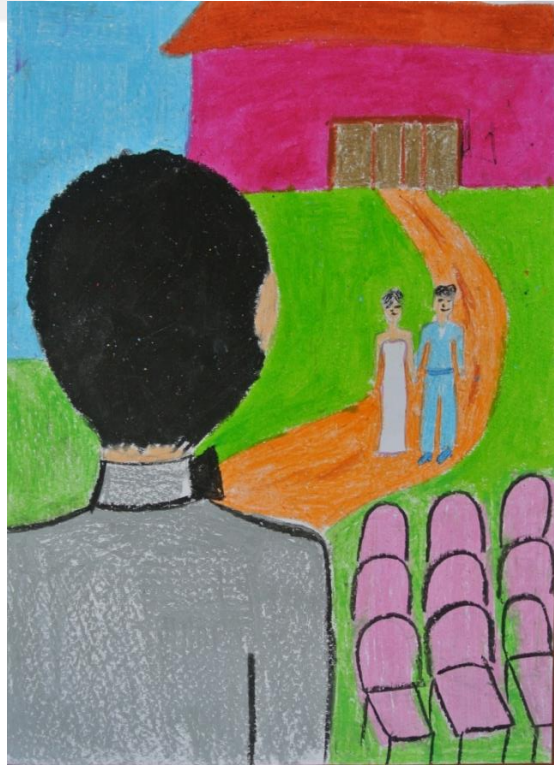
Resim: 43 K

Resim: 44 K

Resim: 45 K

Resim: 46 K

Resim: 47 K

Resim: 48 K

Resim: 49 K

Resim: 50 K

EK 4. Şematik Dönem Öğrenci Çalışmaları

Resim: 1 K

Resim: 2 E

Resim: 3 E

Resim: 4 E

Resim: 5 E

Resim: 6 E

Resim: 7 E

Resim: 8 E

Resim: 9 E

Resim: 10 E

Resim: 11 E

Resim: 12 E

Resim: 13 K

Resim: 14 E

Resim: 15 K

Resim: 16 K

Resim: 17 K

Resim: 18 K

Resim: 19 K

Resim: 20 E

Resim: 21 K

Resim: 22 K

Resim: 23 E

Resim: 24 E

Resim: 25 K

Resim: 26 K

Resim: 27 K

Resim: 28 K

Resim: 29 K

Resim: 30 E

Resim: 31 K

Resim: 32 E

Resim: 33 K

Resim: 34 E

Resim: 35 K

Resim: 36 K

Resim: 37 K

Resim: 38 K

Resim: 39 K

Resim: 40 K

Resim: 41 K

Resim: 42 E

Resim: 43 E

Resim: 44 E

Resim: 45 K

Resim: 46 K

Resim: 47 E

Resim: 48 E

Resim: 49 K

Resim: 50